

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Факультет політичних наук
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

Дипломна робота магістра

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

Виконала:

студентка VI курсу, групи 691м
спеціальності 291

«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Кострубіна Тетяна Костянтинівна

Керівник: к. і. н., доцент, доцент
кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики

Богданова Тетяна Євгенівна

Рецензент: к. політ. н., доцент, доцент
кафедри соціології та політології

Ляпіна Людмила Анатоліївна

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	I-X
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ВИМІРУ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ.....	7
1.1. Стан наукової розробки та джерельна база дослідження.....	7
1.2. Методологія та методи дослідження інституційного виміру.....	17
1.3. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	25
РОЗДІЛ 2. МИРОТВОРЧА ПРАКТИКА ООН.....	31
2.1. Сучасний стан миротворчої діяльності ООН.....	31
2.2. Проблеми миротворчої діяльності в ХХІ ст.	38
2.3. Реформи з підвищення ефективності миротворчості ООН.....	51
РОЗДІЛ 3. УЧАСТЬ ОБСЄ У МИРОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	62
3.1. Миротворчі місії ОБСЄ.....	62
3.2. Роль організації у запобіганні та врегулюванні конфліктів.....	71
РОЗДІЛ 4. НАТО ЯК СУБ'ЄКТ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	79
4.1. Операції НАТО у ХХІ ст.....	79
4.2. Нові виклики та тенденції у миротворчій діяльності Альянсу.....	91
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	102

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БПЛА –	Безпілотні літальні апарати
БСП –	Багатонаціональний спеціалізований підрозділ
ВМС –	Військово-морські сили
ВМФ –	Військово-морський флот
ВПС –	Військово-повітряні сили
ГА –	Генеральна Асамблея
ДОПМ –	Департамент операцій з підтримки миру
ДРСМД –	Договір ліквідації ракет середньої та малої дальності
ЄС –	Європейський Союз
КМК –	Контрольна місія в Косово
КФОР –	Міжнародні сили з підтримки миру в Косово
МССБ –	Міжнародні сили сприяння безпеці
НАТО –	Організація Північноатлантичного договору
ОБСЄ –	Організація Безпеки та Співробітництва Європи
ОКР –	Операція кризового регулювання
ООН –	Організація Об'єднаних Націй
ОПМ –	Операція з підтримання миру
ППО –	Протиповітряна оборона
ПРО –	Протиракетна оборона
РФ –	Російська Федерація
СММ –	Спеціальна моніторингова місія в Україні
СПС –	Сили НАТО по стабілізації
США –	Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Актуальність теми. Як розвивалися глобальні миротворчі операції за останнє десятиліття? Які проблеми створюють ці тенденції? Миротворча діяльність знаходиться на рекордно високому рівні, наразі лише у ООН служать понад 104 000 чоловіків і жінок. Кількість регіональних та двосторонніх військ у санкціонованих (але не під проводом ООН) миротворчих операціях також зростає, хоч у зародку миротворчий процес був, по суті, обмеженою формою колективної безпеки, яка склалася під час холодної війни. Підтримка миру не була передбачена Статутом ООН, але була життєво важливою для забезпечення мінімального рівня миру та безпеки в небезпечних місцях по всьому світу. У наступні роки її легітимність залишалася під сумнівом, і час від часу її використовували, щоб забезпечити простір для політичного вирішення міждержавних конфліктів і уникнути переростання регіональних конфліктів у конфлікти наддержав. Миротворча діяльність з того часу зазнала глибоких змін. Міжнародні миротворчі операції проходять під егідою й інших міжнародних організацій, як НАТО та ОБСЄ. Нині ми маємо миротворчі операції, які коштують мільярди доларів і залучають сотні тисяч військових, поліцейських і цивільного персоналу, які прагнуть допомогти у відбудові охоплених війною держав і суспільств у всьому світі.

Очевидно, що цю еволюцію варто розглянути в ході даної роботи, так як міжнародна система багато в чому змінилася з моменту першого розгортання миротворців у 1948 році; з'явилися нові суб'єкти та виклики, розвинулися мандати. Саме тому, обрана тема є актуальною, адже велика кількість збройних конфліктів і локальних війн, на жаль, стали однією з особливостей міжнародного життя XXI століття. Реаліями сьогодення стали національні, політичні, територіальні, етнічні та інші збройні конфлікти, які несуть загрозу як глобальному світу, так і регіональній стабільності та безпеці. Ці конфлікти охоплюють інтереси багатьох країн і народів і завдають великої соціальної,

політичної, психологічної, екологічної та іншої шкоди. XXI століття несе величезні виклики миру та безпеці міжнародного співтовариства – і миротворцям доведеться вирішувати багато з цих проблем.

Об’єктом дослідження є інституційний вимір миротворчих операцій у XXI столітті.

Предмет дослідження – миротворчі операції.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від 1948 року до сьогодні. *Нижня межа* – 1948 р. – обумовлена датуванням першої миротворчої операції ООН, яка була здійснена під час арабо-ізраїльського конфлікту, що стало початком формування простору для вирішення конфліктів, а також започаткуванням миротворчої діяльності у світі як такої. *Верхня межа* – 2022 – сучасний стан миротворчої діяльності, зокрема, розвиток простору для політичного вирішення міждержавних конфліктів у різних міжнародних організаціях як ООН, НАТО та ОБСЄ.

Мета роботи полягає у дослідженні інституційного виміру миротворчої діяльності у сучасних реаліях.

Відповідно до мети, автор сформулював такі **завдання**:

- дослідити стан наукової розробки та охарактеризувати джерельну базу дослідження;
- висвітлити понятійно-категоріальні основи дослідження, методологію та методи;
- охарактеризувати сучасний стан миротворчої діяльності ООН;
- визначити основні проблеми миротворчості;
- розглянути реформи з підвищення ефективності миротворчої діяльності ООН;
- охарактеризувати миротворчі місії ОБСЄ та роль організації у запобіганні та врегулюванні конфліктів;
- розглянути операції НАТО та проаналізувати нові виклики та тенденції у миротворчій діяльності альянсу;

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складає сукупність філософських та наукових підходів до визначення та аналізу інституційного виміру миротворчості у XXI столітті. За допомогою компаративного методу було здійснено порівняльну характеристику певних змін у миротворчій діяльності різних міжнародних організацій. Серед загальнонаукових методів такі, як аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія та класифікація, групування.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в рамках проведеного наукового дослідження на рівні дипломної роботи магістра було здійснено аналіз інституційного виміру миротворчої діяльності на сучасному етапі.

Практичне значення роботи полягає у аналізі даної теми для широкого кола читачів. Дане дослідження написано для наукових цілей та в подальшому може використовуватися як основа для вивчення питання миротворчої діяльності. Також воно слугує певною науковою базою для студентів, аспірантів та викладачів.

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла відображення у виступах на двох наукових конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин» (5-6 листопада 2021 р.) та Всеукраїнській науково-методичній конференції «Могилянські читання – 2021» (м. Миколаїв, ЧНУ імені Петра Могили, 16 жовтня 2021 р.).

Публікації. За темою магістерської роботи опубліковано 2 праці – матеріали наукових конференцій.

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг роботи становить 115 сторінок, з них основного тексту – 101 сторінка. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (119 найменувань українською, англійською та російською мовами).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ВИМІРУ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Стан наукової розробки та джерельна база дослідження

Використану у курсовій роботі літературу можна умовно класифікувати за країнознавчим критерієм, виділяючи, таким чином, такі групи як вітчизняна наукова література, праці російських вчених і західних дослідників.

Серед українських дослідників чільне місце займають праці В. П. Кучинського¹, який визначив геополітичні виклики для ООН у сучасному столітті, роль та ефективність миротворчих дій ООН у розв'язанні глобальних проблем. Автори Наукової записки, О. В. Кресін, К. О. Савчук, І. М. Проценко² дослідили міжнародно-правові засади проведення миротворчих операцій Європейським Союзом, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, а також Організацією Північноатлантичного договору. Визначили принципи здійснення миротворчості у праві кожної з цих регіональних організацій та їх взаємодії між собою і з державами-реципієнтами. Особливу увагу звернули на діяльність спеціальних місій цих організацій і перспективи їх використання для припинення агресії РФ на Донбасі.

О.Е. Меліщук³ у своїй роботі, визначив дії з підтримання миру, як основний засіб для досягнення миру та зазначив важливість миротворчості для

---

¹ Кучинський В. П. З розумінням потреби історичних змін (ООН та геополітичні виклики сучасності: роль та ефективність організації у розв'язанні глобальних проблем)// Політика і час. 2004. № 3. С. 38.

² Кресін О. В., Савчук К. О., Проценко І. М. Міжнародно-правові засади миротворчої діяльності міжнародних регіональних організацій у контексті відновлення територіальної цілісності України: Наукова записка /Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ. 2019. 212 с.

³ Меліщук О. Е. Миротворча діяльність як засіб забезпечення миру у світі // Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського: матеріали Міжнародної конференції. Одеса. 2010. С. 237-240.

країн СНД. С. Закірова⁴ у своїй праці дослідила правове врегулювання миротворчих операцій ООН та визначила фактори їх успішного проведення.

Інший дослідник, Н. М. Олексюк⁵, у своїй статті визначив проблеми принципів миротворчої діяльності НАТО як міжнародної організації, що врегульовує виклики щодо світового миру та порядку в певних регіонах. Автор висвітлив нерозривний зв'язок між юридичною практикою міжнародних організацій, як ООН і НАТО, з одного боку, та наукових поглядів щодо визначення та застосування принципів миротворчої діяльності, із другого.

Щодо участі України у миротворчості, можна виділити статтю Г. Шелест⁶, що визначила поточний стан миротворчої діяльності України, проаналізувала стратегію щодо миротворчості та виділила проблемні питання.

Російська наукова школа, приділяє набагато більше уваги, як теоретико-концептуальним основам інституційного виміру миротворчої діяльності, так і до реалізації миротворчості у сучасному світі.

Вагомий вклад в теоретичну складову внесла І.В. Патлашинська⁷, у своїй статті вона проаналізувала основні підходи і тенденції до розуміння концепції миротворчості та миротворчої діяльності та їх еволюції. Розглянула основні елементи миротворчої діяльності як інституту міжнародного права та визначила повноваження міжнародних та регіональних організацій у сфері миротворчості. Крім того, О. В. Корніленко⁸, у своїй праці розглядає феномен

---

⁴ Закірова С. Правове регулювання миротворчих операцій ООН: terra incognita? // Громадська думка про правотворення. 2018. № 11 (155). С. 12-20.

⁵ Oleksiuk N. M. Principles of peacekeeping in NATO's legal framework // Актуальні проблеми політики // НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 65. С. 153-159.

⁶ Шелест Г. Миротворість під час війни. Перспективи миротворчої діяльності України // Українська призма. 2018. URL: <http://prismua.org/миротворість-під-час-війни-перспекти/>

⁷ Патлашинская И.В. Институциональные аспекты миротворческой деятельности // Studia Humanitatis. Международный электронный научный журнал 2016. URL: <http://st-hum.ru/content/patlashinskaya-iv-institucionalnye-aspekty-mirotvorcheskoy-deyatelnosti>

⁸ Корниленко А. В. Феномен миротворчества в современной системе международной безопасности // Вестник Российского университета дружбы народов. 2014. №3. С. 128-134. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-mirotvorchestva-v-sovremennoy-sisteme-mezhdunarodnoy-bezopasnosti>

миротворчої діяльності у сучасній системі міжнародної безпеки. Показує, що миротворчість як явище являє собою більш широке поняття, ніж військова, або поліцейська складові миротворчих місій. Особливу увагу приділяє юридичним і практичним аспектам здійснення миротворчої діяльності на сучасному етапі та пропонує шляхи її подальшого розвитку.

У статті А.А. Грідчин⁹, розкриває актуальні проблеми миротворчої діяльності ООН: досягнення взаємовигідних політичних угод, фінансове та нормативно-правове забезпечення миротворчих місій, координація дій міжнародних організацій, підвищення технологічності прийнятих рішень, підготовка миротворчого персоналу та підвищення його функціональної готовності. Ю. П. Спирин¹⁰ окрім дослідження актуальних проблем, ще додатково розглянув доповідь «Групи Браха» і діяльність РБ ООН у контексті пошуку ефективності миротворчої діяльності Організації. Також даній темі була присвячена спільна робота А. В. Лямзіна, Н. С. Еланцевої, Ю. В. Ніколаєва.¹¹

А. А. Рубцова¹² у своїй роботі визначила поняття миротворчості та миротворчої діяльності, оцінила ефективності операцій ООН по відновленню і підтриманню миру в гарячих точках і проаналізувала посередництво ООН у вирішенні внутрішніх конфліктів держав різних регіонів. А ось Д. Пушкіна та Э. Черемісова¹³ у своїй спільній праці вивчили не тільки успіхи та поразки

⁹ Грідчин А.А. Актуальные проблемы миротворческой деятельности ООН // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. 2009. № 4. С. 196-201. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/aktualnye-problemy-mirotvorcheskoy-deyatelnosti-oon>

¹⁰ Спирин Ю. П. Современные проблемы миротворчества ООН // Вестник Российского университета дружбы народов. 2010. №4 С. 50-57 URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/sovremennye-problemy-mirotvorchestva-oon>

¹¹ Лямзина А. В. Еланцева Н. С. Николаева Ю. В. Миротворческие операции ООН: основные направления эволюции. 2019. С. 37-44. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorcheskie-operatsii-oon-osnovnye-napravleniya-evolyutsii>

¹² Рубцова А. А. Миротворческие операции ООН: победы и поражения//European science. 2016. № 7(17). С. 48-50. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorcheskie-operatsii-oon-pobedy-i-porazheniya>

¹³ Пушкіна Д., Черемісова Э. Миротворчество ООН на рубеже веков, или Когда миссия выполнима//Интелрос. 2010. №5. URL: <http://www.intelros.ru/readroom/nz/nz-73-5-2010/7683-mirotvorchestvo-oon-na-rubezhe-vekov-ili-kogda-missiya-vypolnima.html>

миротворчості ООН, але й визначили критерії ефективності миротворчих місій та операцій. Схожими дослідженнями займалася А.В. Худайкулова¹⁴. У статті ставиться проблема ефективності миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй на тлі ускладнення конфліктів та зростання ролі комплексних миротворчих операцій як засобу їх управління. Показана ключова роль ООН у проведенні багатосторонніх миротворчих операцій, дана класифікація основних операцій з уточненням їх завдань, представлено географічне розподіл контингентів, а також механізм прийняття рішень і управління операціями в рамках ООН. У статті показано, що сучасні багатопрофільні операції поступово відходять від виконання традиційних завдань, виконуючи комплексні та багатопрофільні функції.

У цьому пласті російської наукової літератури слід звернути увагу на роботи А.І. Нікітіна¹⁵, які містять нові підходи до трактувань і класифікації миротворчої діяльності міжнародних організацій. У статті аналізується сучасний стан системи миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй у контексті оглядового доповіді Незалежної групи високого рівня ООН з аналізу миротворчих операцій та критично аналізується розширена інтерпретація базових принципів миротворчості. Російський науковець О. Ю. Гуськова¹⁶ присвятила свою статтю одному з варіантів врегулювання на Балканах діяльності миротворчих сил ООН в Хорватії та Боснії і Герцеговині (БіГ). Розглянула питання з точки зору застосування методики розміщення «блакитних касок» на конфліктних територіях залежно від внутрішньої ситуації в регіоні.

---

¹⁴ Худайкулова А.В. Миротворчество ООН в XXI веке: основные векторы реформ по повышению эффективности миротворческих операций// Южно-российский журнал социальных наук. 2019. №4. С. 109-126. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-oon-v-xxi-veke-osnovnye-vektory-reform-po-povysheniyu-effektivnosti-mirotvorcheskih-operatsiy>

¹⁵ Никитин А. Миротворчество ООН: обновление принципов, реформирование практики. Мировая экономика и международные отношения. 2016. № 3. С. 16-26. URL:<https://doi.org/10.20542/0131-2227-2016-60-3-16-26>

¹⁶ Гуськова Е. Ю. Балканский опыт миротворчества в современных условиях // Вестник МГИМО Университета. 2018. № 3(60). С. 72-88. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/balkanskim-opyt-mirotvorchestva-v-sovremennyh-usloviyah>

Дослідженню миротворчості на території СНД, приділив увагу Д. В. Малишев¹⁷. Він проаналізував миротворчу діяльність в СНД і специфіку формування миротворчих сил у цьому регіоні. Розглянув окремі миротворчі операції минулого та визначив сучасний стан миротворчої діяльності в країнах Співдружності.

У статті О. В. Цуканової¹⁸, проведений аналіз специфіки Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) як міжнародної організації та її підходів до проблеми безпеки в придністровському регіоні, визначено роль місії ОБСЄ в Молдавії у сприянні зусиллям щодо вирішення даного конфлікту.

Питаннями миротворчості та оборонної політики НАТО на сучасному етапі займався О. В. Корніленко¹⁹. У статті він дає оцінку оборонної політики Організації Північноатлантичного договору в цілому та аспектів миротворчої діяльності зокрема. Відмінною особливістю статті можна вважати аналіз військових витрат держав-членів альянсу, представлених автором. Особливу увагу приділено нормативній правовій базі створення НАТО, цілей, принципів її діяльності, політики миротворчості. Показано, що здійснювана Організацією Північноатлантичного договору миротворча діяльність є важливою складовою загальної системи цілей оборонної політики блоку НАТО.

Західні дослідники. Аналізувавши дану тему магістерської роботи на основі робіт іноземних науковців, можна зосередити свою увагу на таких статтях американських дослідників як В. Масс²⁰, що освітив позицію

¹⁷ Малишев Д. В. Миротворчество в СНГ и мировой опыт// Свободная мысль. 2021. С. 105-117. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-v-sng-i-mirovoyu-opyt>

¹⁸ Цуканова О. В. Деятельность ОБСЕ в области молдово-приднестровского урегулирования. 2011. С. 276-279. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/deyatelnost-obse-v-oblasti-moldovo-pridnestrovskogo-uregulirovaniya>

¹⁹ Корніленко А. В. Вопросы миротворчества и оборонная политика НАТО на современном этапе// Вестник Российского университета дружбы народов. 2016. №4. С. 48-54. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-mirotvorchestva-i-oboronnaya-politika-nato-na-sovremennom-etape>

²⁰ Mass W. Obama Solicits Pledges for 40,000 UN «Peacekeeping» Troops// The New American. 2015. URL: <https://thenewamerican.com/obama-solicits-pledges-for-40-000-un-peacekeeping-troops/>

президента США Обама щодо миротворчої діяльності ООН, а саме про необхідність збільшення кількості миротворців, та проблеми миротворчих операцій ООН, в яких використовується звичайна зброя. А. Сарджун²¹, який визначив сучасні виклики які стоять перед операціями та місіями з підтримки миру ООН та які стратегії та механізми необхідно прийняти для зміцнення операцій з підтримання миру. Д. Джетт²² і С. Аутессерре²³, що дослідили першопричини кризи миротворчості, визначивши, чому миротворці не справляються зі своїми завданнями, а також проаналізували успіхи та провали цього напрямку діяльності в ООН.

У своїй роботі Г. Карвалью²⁴ проаналізувавши операції з підтримання миру і їх ефективність та провівши всеосяжний огляд стану миротворчих дій в сьогодні, зробив припущення щодо майбутньої діяльності ООН в миротворчості. На подібну тематику, була написана стаття Д. Схеффера²⁵, в якій він розглянув проблеми та перспективи миротворчих операцій ООН.

К. Ф. Апуули²⁶ дослідив дії у врегулюванні та вирішенні африканських конфліктів, проаналізувавши участь Африканського Союзу у миротворчій діяльності в Африці та стратегії запобігання виникнення конфліктів й визначив які виклики стоять перед союзом.

---

²¹ Sarjoon A. The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges // Academic Journal of Interdisciplinary Studies. Vol 8 No 3 .2019. URL:https://www.researchgate.net/publication/338037775_The_United_Nations_Peacekeeping_Operations_and_Challenges

²² Jett D. Why UN Peacekeeping Missions Fail// The Globe Post. 2019. URL:<https://theglobepost.com/2019/08/01/un-peacekeeping/>

²³ Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping. Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL: <https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>

²⁴ Carvalho de G. What's the future of UN peacekeeping?// World Economic Forum. 2015. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2015/02/whats-the-future-of-un-peacekeeping/>

²⁵ Scheffer D. Problems and Prospects for UN Peacekeeping// Cambridge University Press. 1995. Vol. 89. P. 285-289. URL: <https://www.jstor.org/stable/25658928?seq=1>

²⁶ Apuuli, K.Ph. The African Union and Peacekeeping in Africa: Challenges and Opportunities// Vestnik RUDN. International Relations. 2020. 20 (4), 667—677. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-african-union-and-peacekeeping-in-africa-challenges-and-opportunities>

Німецький представник М Каим²⁷, у своїй статті розглянув співробітництво ООН та ЄС на різних рівнях у сфері підтримання миру й дослідив який вклад Європейський союз вносить у миротворчі операції ООН.

Щодо аналізу миротворчої діяльності ОБСЄ в останні роки, вагому увагу приділили дослідники з міжнародної кризової групи О. Вартаньян та Д. Ленз²⁸, у своїй доповіді вони зосередили увагу на ролі ОБСЄ в сучасному миробудівництві, та особливу роль міжнародного посередника у війні Росії в Україні.

Характеризуючи джерельну базу роботи, слід наголосити, що вона складається переважно з іншомовних джерел, що визначається предметом дослідження.

Джерельну базу дослідження умовно можна поділити на такі групи:

Першу групу джерел становлять офіційні документи, які були прийняті міжнародними організаціями.

В статуті ООН²⁹ міститься інформація, що до мандатів і правових основ для миротворчої діяльності. В ході роботи була використана інформація про правову основу розгортання операцій в складних умовах постконфліктних ситуацій, коли держава не здатна забезпечити безпеку і громадський порядок. Були визначені принципи, особливості та завдання, які покладаються на миротворців Радою Безпеки.

У резолюціях ООН^{30,31} містилася інформація, що включає в себе конкретні ініціативи по лінії кадрового управління, організаційної структури,

---

²⁷ Kaim M. Kooperation und Vertrauen // Deutschland. 2019. URL: <https://www.deutschland.de/de/topic/politik/un-und-eu-kooperation-fuer-den-frieden>

²⁸ Vartanyan O., Lanz D. Preserving the OSCE at a Time of War//International crisis group. 2022. URL:<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/preserving-osce-time-war>

²⁹ Статут ООН // ООН: офіційний сайт. 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

³⁰ Resolution №1674 // United Nations: official page. URL: <https://undocs.org/ru/S/RES/1674%282006%29>

³¹ Resolution 2202, Security Council Calls on Parties to Implement Accords Aimed at Peaceful Settlement in Eastern Ukraine // United Nations: official page. 2015 URL: <https://www.un.org/press/en/2015/sc11785.doc.htm>

вдосконалення систем інформаційних технологій, бюджетних і фінансових операцій, захисту цивільного населення під час операцій, а також що до мирного врегулювання на Сході України. Вагому роль відіграв План дій 2018 р.³² в якому були чітко визначені загрози миротворчому персоналу ООН та план з підвищення захисту миротворців.

Програма Нові горизонти³³, дозволила проаналізувати основні тактичні і стратегічні проблеми, які належить вирішити у миротворчих операції ООН на поточному етапі і в наступні роки, також документ висвітлює досягнення в області удосконалення миротворчого механізму і виявляє невирішені і нові проблеми, які потребують уваги партнерів по миротворчої діяльності.

Доволі важливим документом для аналізу співпраці різних міжнародних організацій у сфері миротворення, стала декларація НАТО та ЄС³⁴, що до стратегічного партнерства, де ми можемо прослідити партнерство, встановлене між Європейським союзом та НАТО в галузі управління кризами та проаналізувати потенціал для проведення операцій по управлінню криз під проводом ЄС, включаючи військові операції, в яких НАТО не бере участь.

Другу групу джерел складають доповіді та виступи політичних і державних діячів.

У серпні на розгляд ГА і РБ ООН була представлена доповідь Групи високого рівня за операціями ООН в користь світу, відомий як доповідь «Брахімі»³⁵ на ім'я керівника групи. Крім розбору попередніх операцій в доповіді був представлений детальний комплекс заходів оперативно-організаційного характеру, доповідь дозволила переглянути існуючі і нові

³² Пересмотренный план действий по повышению безопасности миротворцев ООН// Peacekeeping: офіційна сторінка. 2018. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/180406_action_plan_revised.pdf

³³ Charting a new horizon for un peacekeeping // Department of Peacekeeping Operations and Department of Field Support // Peacekeeping: official page. 2009. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/newhorizon_0.pdf

³⁴ EU-NATO Declaration on ESDP. // NATO e-Library. 2002. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm

³⁵ Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects// General Assembly Security Council// United Nations: official page. 2000. URL: <https://undocs.org/en/A/55/305>

зобов'язання держав, проведення інституційних перетворень, нарощування обсягів фінансування.

Великий внесок у написання роботи внесли різні доповіді і листи Генерального секретаря та інших політичних діячів, залучених до миротворчого процесу: офіційна записка Генерального Секретаря³⁶ та доповіді Генерального Секретаря ООН³⁷³⁸. Крім того, 28 березня 2018 р. Генеральний секретар ООН Антоніо Гутерріш висунув широку ініціативу «дії з підтримання миру»³⁹, суть якої зводилася до необхідності формування загального розуміння завдань миротворчості, в ініціативі можна було прослідкувати підтвердження політичних зобов'язань держав членів з підтримання миру на місцях.

Особливу роль у дослідженні зіграли та доповіді деяких політичних діячів: лист Постійного представника Намібії при організації Об'єднаних Націй від 10 серпня 2010 року на ім'я Генерального секретаря»⁴⁰ та виступ Дональда Трампа на 72 сесії Генеральної Асамблеї ООН 2017р⁴¹, який аналізував реформи які відбувалися в ООН та наголосив на ролі міжнародних учасників в нагальних проблемах безпеки.

Всеосяжний аналіз проблем миротворчості ООН був проведений в 2015 р незалежною групою високого рівня з миротворчих операцій у складі 16 дипломатів і військових офіцерів під головуванням колишнього президента

³⁶ Note by the Secretary-General// General Assembly// United Nations: official page. 2004. URL: <https://undocs.org/ru/A/59/565>

³⁷ Выполнение обязанности защищать - доклад Генерального секретаря// ООН: офіційний сайт. 2009. URL: <https://undocs.org/ru/A/63/677>

³⁸ Доклад Генерального секретаря о Миссии Организации Объединенных Наций по стабилизации в Демократической Республике Конго// Refworld. 2013. URL:<http://www.refworld.org.ru/docid/52d3b0024.html>

³⁹ Инициатива «Действия по поддержанию мира»// ООН: офіційний сайт. 2018. URL: <https://www.un.org/ru/A4P/>

⁴⁰ Письмо Постоянного представителя Намибии при Организации Объединенных Наций на имя Генерального секретаря. Архів ООН: офіційна сторінка. 2010. URL: <http://archive.ipu.org/un-e/3spk-r.pdf>

⁴¹ Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly// Gadebate United Nations: official page. 2017. URL: <https://gadebate.un.org/en/72/united-states-america>

Східного Тимора Ж. Рамуш-О. Представлена Доповідь Незалежної групи високого рівня 2015р.⁴² носила надзвичайно комплексний характер і сюжетний охоплення, вона дозволила критичним чином оцінити минулі невдалі операції і визначити необхідність здійснення серйозних змін, в тому числі стратегічного характеру.

Третя група джерел представлена публікаціями ЗМІ.

Зазначена група джерел якнайкраще дозволяє простежити актуальність теми дослідження та її динамічний розвиток на сучасному етапі. При написанні роботи значну допомогу надали матеріали американських авторів, роботи яких, були опубліковані у широковідомих джерелах насамперед The New American⁴³, та The Globe Post⁴⁴, BBC⁴⁵, які активно публікують останні новини, що стосуються загроз міжнародної безпеки та останніх реформах та миротворчих дій у сфері миробудування як різних міжнародних організацій так і окремих держав, а також провідний арабський журнал Majalla⁴⁶.

Четверта група джерел представлена статистичними довідниками.

Данна група джерел є важливою, так як використані статистичні дані статистичні дані дозволили об'єктивно оцінити існуючу ситуацію у сфері миротворчості. Так наприклад, база даних Стокгольмського міжнародного інституту досліджень⁴⁷ проблем миру надає всеосяжні, надійні і авторитетні дані про всіх багатосторонніх миротворчих операціях (як ООН, так і не ООН), що проводяться по всьому світу. База даних ООН⁴⁸, надає щомісячні звіти про

---

⁴² Доклад Независимой группы высокого уровня по миротворческим операциям// ООН: офіційний сайт. 2015. URL:<https://undocs.org/ru/S/2015/446>

⁴³ U.S. Troops to be in up to 35 African Countries// The New American. URL: <https://thenewamerican.com/us-troops-to-be-in-up-to-35-african-countries/>

⁴⁴ NGOs Attacked in South Sudan, Aid Workers Evacuated, UN Says// The Globe Post. URL: <https://theglobepost.com/2020/10/23/ngos-attacked-south-sudan/>

⁴⁵ UN promises to boost peacekeeping operations// BBC news. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/911551.stm>

⁴⁶ U.S. to Leave 200 American Peacekeepers in Syria After Pullout// Majalla. URL: <https://eng.majalla.com/node/66196/us-to-leave-200-american-peacekeepers-in-syria-after-pullout>

⁴⁷ Multilateral Peace Operations // SIPRI. Database. URL:<https://www.sipri.org/databases/pko>

⁴⁸ Peacekeeping Fact Sheet October 2021 // UN. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/data>

операції з підтримання миру. Форум з глобальної політики⁴⁹, представляє на основі архівних записів ООН першу загальнодоступну базу даних про загальну внесок військовослужбовців кожної країни, по місяцях, за видами (війська, поліція або експерт/спостерігач) і місям з листопада 1990 року по теперішній час.

Отже, проведений аналіз стану науковій розробки теми вказує, що вивчення проблем миротворчої діяльності має розгалужену систему і є актуальною як серед вітчизняних науковців так і серед іноземних дослідників. Можна стверджувати, що існує широкий комплекс джерел, наявні джерела створюють достатні можливості для розкриття основної мети та завдань курсової роботи.

1.2. Методологія та методи дослідження інституційного виміру

Вивчення методів науково-пізнавальної діяльності, їх можливості і межі застосування інтегруються методологією науки. Методи, які використовуються на теоретичному рівні, зазвичай мають узагальнено-логічний характер. Методологічну базу сучасної науки про міжнародні відносини становлять положення науки методології, а також широкий спектр методів, які перейшли в теорію міжнародних відносин як з інших наук, так і з практики.

У контексті розв'язання поставлених завдань ефективними виявилися такі методи як: аналіз та синтез, індукція та дедукція, узагальнення, періодизації, аналогія, контент-аналіз, групування, системний та компаративістський метод.

Аналіз – метод дослідження, який характеризується виділенням і вивченням окремих частин об'єктів дослідження. Елементи аналізу є складовою частиною будь-якого наукового дослідження і постають у вигляді

---

⁴⁹ Peacekeeping Tables and Charts// Global Policy Forum. URL: <https://archive.globalpolicy.org/security-council/peacekeeping/peacekeeping-data.html>

його першої стадії, коли вчений переходить від нерозчленованого опису досліджуваного об'єкта до виявлення його структури, властивостей та ознак.

Синтез - уявне або реальне з'єднання раніше виділених частин (сторін, ознак, властивостей або відношень) предмета або об'єкта в єдине ціле. Синтез - процедура, зворотна аналізу. У сучасній науці термін «синтез» застосовується також у деяких спеціальних значеннях. В контексті даної роботи, ці методи були застосовані щоб побачити як стратегії безпеки країн є дотичними до стратегії миротворення організацій, учасниками яких вони є.

Індукція - процес виведення загального положення з ряду приватних тверджень, з одиничних фактів. Індукція трактується як вид узагальнень, пов'язаних з передбаченням результатів спостережень і експериментів на основі даних минулого досвіду. За допомогою цього методу ми змогли винести припущення, щодо можливого перебігу дій миротворчої операції, на основі даних зі схожої миротворчої місії в минулому.

Дедуція - процес міркування, протилежний індукції, що йде від загального до конкретного. Позначає процес логічного висновку, тобто переходу по тим чи іншим правилам логіки від деяких даних положень або посилок до їх наслідків (висновків). За допомогою цього методу ми виділили особливості миротворчої діяльності міжнародних організацій. Також ці методи були використані при дослідженні промов глав урядів та представників організацій, задля того, щоб визначити основні напрямки діяльності в сфері підтримання миру.

Узагальнення - прийом мислення, в результаті якого встановлюються загальні властивості та ознаки об'єктів. Операція узагальнення здійснюється як перехід від приватного або менш загального поняття і судження до більш загального поняття або судження. Зокрема даний метод допоміг визначити загальний стан миротворчості у світі та миротворчої діяльності окремої міжнародної організації, а також простежити їх взаємодію.

Аналогія - такий метод пізнання, при якому на основі подібності об'єктів в одних ознаках робиться висновок і про їхню подібність в інших ознаках.

Іншими словами, аналогія означає відповідність, подібність або рівність у відомих відносинах одного об'єкта з іншим об'єктом. Аналогію можна розглядати як спробу продовжити схожість, причому продовжити його в новому, невідомому напрямку. При цьому аналогія не дає достовірного знання: якщо посилки міркування за аналогією істинні, то це ще не означає, що і його висновок буде істинним.⁵⁰ Користуючись цим методом, ми змогли виділити подібні фактори у різних успішних миротворчих операціях, й зробити припущення, щодо можливої присутності цих факторів у новій миротворчій місії.

Періодизація - дозволяє виявити зміни якісних особливостей історичного процесу в часі, встановити з можливим ступенем точності моменти цих змін, розкрити форму і класовий зміст історичних явищ у кожен історичний період, простежити дію певних історичних закономірностей. Цей метод дозволив виокремити періоди розвитку миротворчості, та простежити етапи реформування ООН.

Метод контент-аналізу, формалізований метод вивчення текстової і графічної інформації, що полягає в перекладі досліджуваної інформації в кількісні показники та її статистичній обробці. Характеризується великою строгістю, систематичністю. Сутність методу контент-аналізу полягає у фіксації певних одиниць змісту, що вивчається, а також до кількісного аналізу отриманих даних. Об'єктом контент-аналізу може бути зміст різних друкованих видань, радіо - і телепередач, кінофільмів, рекламних повідомлень, документів, публічних виступів, матеріалів анкет.⁵¹ Під час дослідження миротворчої діяльності різних міжнародних організацій, автором було проаналізовано різного роду офіційні документи, статистичні дані,

---

⁵⁰ Едрінова В. Н. Овчаров А. О. Система методів в наукових дослідженнях. 2013. № 10 (313). С. 33-47. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-metodov-v-nauchnyh-issledovaniyah>

⁵¹ Семенова А. В., Корсунская М. В. Контент-анализ СМИ: проблемы и опыт применения. Москва, 2010. 323 с. // Socioline.ru. URL: http://socioline.ru/files/5/308/semenova_a.v._korsunskaya_m.v._-_kontent-analiz_smi_problemy_i_opyt_primeneniya_-_2010.pdf

повідомлень засобів масової інформації, це дало змогу об'єктивно та широко дослідити дану тематику, зокрема було зроблено висновки про падіння іміджу миротворчих організацій, а також зменшення рівня ефективності миротворчості в рамках ООН.

Системний метод, це спосіб теоретичного уявлення і відтворення об'єктів як систем. У центрі уваги при системному методі знаходиться вивчення елементів як таких, а насамперед структури об'єкта і місця елементів в ній. В контексті даної роботи цей метод був використаний для дослідження міжнародних організацій та окремих країн як складових у системі миротворчості в цілому, й було визначено яку роль і яке місце займає кожен такий об'єкт.

Метод групування, це розподіл генеральної або вибіркової сукупності за певними сутнісними варіюючими ознаками, які мають назву ознак групування або критеріїв. Групування дає змогу упорядкувати первинний матеріал, систематизувати досліджувану сукупність та провести сортування її елементів. Комбіновані групування це такі, в яких всередині визначених за однією ознакою груп за іншою ознакою формуються групи другого рівня і т. д.. Основна характерна риса — послідовне застосування різних ознак групування. Багатомірні групування — це розподіл сукупності на групи з одночасним (паралельним) використанням будь-якої кількості суттєвих ознак у комплексі, що дає змогу застосовувати кластерну теорію. Подібні багатомірні групування дають можливість формувати однорідні сукупності, відбирати суттєві ознаки та типові групи об'єктів тощо.

У даній роботі цей метод дозволив розділити інформацію отриману про об'єкт дослідження за географічними, часовими та цільовими ознаками, що дозволило більш ретельно опрацювати матеріал дослідження. Крім цього, цей метод було використано під час групування використаної літератури.

Компаративістський метод полягає в порівнянні та співставленні певних процесів або явищ, що дозволяє виявити спільні та відмінні риси. На основі цього було досліджено ряд миротворчих операцій, що були здійснені

декількома міжнародними організаціями як ООН та НАТО, що дозволило порівняти їх підходи та визначити спільні та відмінні риси проведення на основі чого був зроблений висновок, що механізм врегулювання конфліктів ООН був дієвішим за механізм НАТО.

Під час написання роботи автором було застосовано методологію дослідження у міжнародних відносинах, яка представлена системою принципів та методів аналізу певного явища, процеси та тенденції у міжнародних відносинах. Методологія це система принципів, теоретичних основ дослідження. У свою чергу, метод стає інструментом дослідження і розкриває проблематику за допомогою відповідних структурних елементів. Методологія застосовується при вивченні певної проблематики за допомогою теорії. Загальнонаукові та конкретнонаукові принципи та підходи є методологічною основою дослідження автора. Тож, за допомогою теорії можна узагальнити практичну частину дослідження, окреслити систему елементів, які пояснюють виникнення, взаємозв'язок, сутність і закономірність розвитку об'єкта дослідження.

Під час даного дослідження були використані такі принципи: об'єктивності, системності, термінологічний принцип. Автор керувався комплексним, інформаційним, компаративним та інституційним, системним та аксіологічним підходами до дослідження.

Принцип об'єктивності націлений на забезпечення правильного розуміння характеру відносин між суб'єктом та об'єктом у процесі дослідження. З нього випливає необхідність забезпечення тотожності знань і пізнаваного об'єкта, тобто дійсності, яка існує. Принцип об'єктивності налаштовує дослідника на усвідомлення необхідності відмовитися від усталених, традиційних, але застарілих поглядів на той чи інший предмет. Цей принцип вимагає доказовості всіх висновків, обґрунтованість як вихідних посилок, так і кожного кроку дослідження. Достовірність фактів є необхідна умова достовірності висновків. Для забезпечення цього принципу у написанні роботи вагому роль відіграли офіційні сайти міжнародних організацій та

офіційні документи які там містяться, а також сайти з актуальними новинами, що допомогли об'єктивно оцінити проведення миротворчих операцій у сучасному світі.

Системний принцип розглядає об'єкт як систему: комплекс взаємопов'язаних елементів; сукупності взаємодіючих об'єктів; сукупності сутностей і відносин. *Системність* – пояснювальний принцип наукового пізнання, що вимагає досліджувати явища в їх залежності від внутрішньо пов'язаного цілого, яке вони утворюють, здобуваючи завдяки цьому властиві цілому нові властивості.⁵² Завдяки цьому принципу ми можемо дослідити миротворчість, як цілу систему, як процес в якого є своя історія, свої стадії розвитку та взаємозв'язок усіх акторів.

Термінологічний принцип передбачає дослідження усіх понять пов'язаних з проблематикою, надання чітких та зрозумілих термінів. Для реалізації дослідження було надано визначення: «миротворчість», «миротворчі операції», «миробудування» та «пост-конфліктне миротворчість», що дозволяє у повному обсязі розглянути основи миротворчої діяльності в цілому.

Інформаційний підхід це специфічний сучасний засіб пізнавальної та практичної діяльності, який концентрує увагу дослідника або фахівця на вивченні та використанні всіх видів інформації, інформаційного аспекту будь-яких явищ. Підхід у пізнанні або практичній діяльності – це логіко-методологічне та праксіологічне утворення, яке граничне строго виражає лише загальну спрямованість пізнавального чи практичного ставлення до дійсності, обмежує цю спрямованість, як правило, одним аспектом (у крайньому разі – кількома взаємопов'язаними напрямками), але, на відміну від методу, принципово позбавлене будь-якого обмеження і навіть чіткої фіксації засобів, за допомогою яких відбувається відповідна діяльність. Це означає, що

---

⁵² Толпыкин В.Е. Системность как методологический принцип современной постнеклассической науки. 2011. № 7. С. 27- 30. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnost-kak-metodologicheskii-printsip-sovremennoy-postneklassicheskoy-nauki>

в різних випадках однаковий підхід може реалізовуватися різними методами або їх сукупністю.

За допомогою даного підходу можна виділити та дослідити певні нові якості предмету чи явища з інформаційної точки зору. Даний підхід допоміг дослідити інформаційні аспекти миротворчості в контексті діяльності різних міжнародних організацій.

Компаративний підхід полягає у зіставленні певних явища зі схожими до нього в плані зовнішньої подібності та внутрішнього наповнення. Компаративний підхід розглядається як основа компаративної методології, що містить компаративний метод та інші компоненти науки, які мають методологічне значення.

Компаративний підхід дав змогу розробити загальні висновки дослідження, на основі порівняння діяльності міжнародних організацій у миротворенні та проведення миротворчих операцій у світі. Використовуючи даний підхід, автор дослідив загальні тенденції які з'являються у миротворчості у 21 ст.

Інституційний підхід допомагає при вивченні важливого інституцій у миротворчості. Є одним із самих старих методологічних підходів. Інституціональний метод спрямований на дослідження місця і ролі інститутів в міжнародних (в даному випадку миротворчих) процесах. Зміст інституціонального підходу полягає в тому, щоб не обмежуватися аналізом економічних категорій і процесів в чистому вигляді, а включити в аналіз інститути, враховувати позаекономічні фактори. За допомогою інституційного підходу було досліджено та проаналізовано діяльність різних організацій, зокрема досліджено структуру ООН, НАТО та ОБСЄ та принципи діяльності їх елементів.

Комплексний підхід це напрямок, що розглядає об'єкт дослідження як сукупність елементів, що підлягають вивченню за допомогою відповідної

сукупності методів.⁵³ В даному контексті розглядаючи миротворчу діяльність як сукупність елементів, а саме міжнародні організації як ООН, НАТО, ОБСЄ та інші актори міжнародних відносин, ми змогли проаналізувати роль всіх елементів та на основі цього дослідити увесь механізм врегулювання конфліктів.

Системний підхід напрям методології наукового пізнання в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем. Системний підхід відповідає адекватній постановці проблем у конкретних науках і виробляє ефективні стратегії їх вивчення. Методологічна специфіка системного підходу визначається тим, що він орієнтує дослідника на розкриття цілісності об'єкта і забезпечуючих її механізмів, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину.

У даній роботі за допомогою цього підходу, ми визначили як зміна в поведінці, або зміна у стратегії одного або декількох акторів здатна викликати зміни в усій системі в цілому. Цю взаємопов'язаність можна побачити на регіональному рівні у межах миротворчості НАТО та міжнародному рівні у межах співпраці НАТО та ЄС. Крім цього, зміна стратегій однієї країни в межах організації, може вплинути на основні напрямки миротворчої діяльності організації в цілому.

Аксіологічний підхід - сукупність теоретичних ідей, в основі яких лежить орієнтація на систему цінностей, ядром якої є розуміння та утвердження цінності людського життя і гуманного спілкування. Аксіологічний підхід дозволяє визначити сукупність пріоритетних цінностей. В даній роботі цей аксіологічний принцип відіграв важливу роль в дослідженні інституційного виміру миротворчих операцій. Так основна мета ООН - створення світової безпеки і недопущення збройних конфліктів між державами. Додаткові цінності, які відстоює ООН, включають правосуддя, право та економічне та

---

⁵³ Бакулина М. С. Системный и комплексный подходы: сходство и различие. 2011. С.168-172. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyy-i-kompleksnyy-podhody-shodstvo-i-razlichie>

соціальне благополуччя.⁵⁴ НАТО ставить метою зміцнення стабільності і підвищення добробуту в Північноатлантичному регіоні. Основними цінностями Європейського союзу є повага до людської гідності та прав людини, свобода, народовладдя, рівність і правова держава. Як ми можемо побачити на основі спільних цінностей та цілей, країни-учасники, в складі міжнародних організацій, об'єднали свої зусилля для колективної оборони, боротьби за права та для збереження миру та безпеки – й проведенню спільної миротворчої політики.

Отже, автором було описано та проаналізовано основні принципи, підходи та методи наукового пізнання для дослідження інституційного виміру миротворчих операцій.

1.3. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Дане дослідження пов'язане з деякими науковими термінами та поняттями. Хочемо окремо зупинитися на таких поняттях як миротворчі операції та концепція миротворчості.

Концепція миротворчості бере свій початок з теорії конфлікту. Оскільки існування конфлікту в суспільстві вимагає пошуку шляхів його врегулювання. Безпосередньо описується в працях В. Канта «Про вічний мир» і Р. Гегеля «Про війну»⁵⁵.

Саме з створенням в Гарвардському університеті департаменту соціології та вивчення війни під керівництвом відомого соціолога Питирима Сорокіна пов'язують початок доктринального вивчення миротворчості. Надалі розвиток теорії миротворчості йшло паралельно з розвитком концепції міжнародних відносин в цілому.

Як окрема доктрина теорія миротворчості була сформована в 1950 році. Це було викликано проведенням першої класичної миротворчої операції 1948

---

⁵⁴ Статут ООН // ООН: офіційний сайт. 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

⁵⁵ Рубанов Б. Л. Філософія лимитизма К. Ф. Жакова // Соціологічні дослідження. 2003. № 7. С. 107-109.

року, яка була здійснена під час арабо-ізраїльського конфлікту і називалася «Орган Організації Об'єднаних Націй із спостереження за виконанням умов перемир'я» і початком протистояння двох супердержав – США і СРСР⁵⁶.

У 1964 році в Осло Йоханом Галтунгом – одним із найвідоміших теоретиків миру був заснований Інститут досліджень миру. Саме В. Галтунг сформулював такі поняття як миротворчі операції (peacekeeping), операції з підтримання миру (peacekeeping) і миростроительство (peacebuilding).

За характеристикою одного з Генеральних секретарів ООН Кофі Аннана (який до обрання на посаду керівника ООН був заступником саме з питань миротворчості), «майже неможливо дати визначення такій техніці дій як миротворчість, яка змінюється майже кожного разу, коли її застосовують на практиці. В результаті розтягнулася в часі імпровізації «миротворчість» використовувалося для розслідування стану справ в нестабільних регіонах, то для контролю за дотриманням перемир'я і припинення вогню, то для верифікації виконання угод, то для встановлення буферних зон між ворожими арміями, то для допомоги у створенні умов, необхідних для реалізації складних угод, і забезпечення гуманітарної допомоги місцевому населенню, яка страждає від розгорнулася війни»⁵⁷.

Класичні міжнародно-правові підходи відносять поняття миротворчої діяльності до міжнародним організаціям, а деякі застосовують його виключно до дій ООН. Безпосередньо в колах ООН (в документах Департаменту миротворчих операцій) дії з підтримання миру (peacekeeping) визначаються як діяльність з залученням цивільного і військового персоналу, але без повноважень здійснення примусових дій, що вживаються ООН в цілях надання допомоги підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки в регіоні конфлікту.

---

⁵⁶ Альошин Ст. Ст. особливості збройного конфлікту неміжнародного характеру: теоретично-правовий аналіз // Держава і право. 2006. Вип. 2. С. 100-104.

⁵⁷ Annan K. UN Peacekeeping and Cooperation with NATO // NATO Review. 1993. Vol. 41. No 5. P. 3. URL: <https://www.nato.int/docu/Review/1993/9302-5.htm>

Більш докладне визначення можна знайти в аналітичних роботах співробітників Секретаріату ООН: Польові операції ООН, в ході яких за згодою конфліктуючих сторін і під командуванням ООН використовується міжнародний персонал, як цивільний, так і військовий, для встановлення контролю над ситуацією, а також дозволу реального або потенційного міждержавного або внутрішнього конфлікту, що має значення для міжнародного світу.

У цьому визначенні вже відображена тенденція останніх десятиліть поширити миротворчі операції не тільки на «класичні» міждержавні конфлікти, але і на внутрішні, не міжнародні. У той же час тут грань миротворчості, що відокремлює його від інших типів дій ООН, визначається згодою конфліктуючих сторін.

Саме такий підхід акцентується та у програмному документі колишнього Генерального секретаря ООН Б. Бутроса-Галі «Порядок денний для миру», де МТО визначаються як «розміщення представників ООН в регіоні, що відбувається, природно, зі згоди всіх що беруть участь в конфлікті сторін»⁵⁸.

Стає вже традиційним поділ «миротворчості першого покоління», яке було характерно для періоду холодної війни і строго дифференціювало операції з підтримання миру та операції з силового встановлення миру (ОПМ і ОУМ), і миротворчості «другого покоління», характерного для останніх десятиліть, при цьому в значній мірі розширює і «розмиває» критерії та рамки традиційних типів операцій.

У Великобританії (направляючої чимале число «блакитних касок» в різні точки світу) оновлена доктрина миротворчих операцій (і відповідний новий армійський польовий статут) отримали назву «Розширене миротворчість»⁵⁹. В цій доктрині традиційні МТО як і раніше визначаються як

---

⁵⁸ Boutros-Ghali B. An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping. N.Y.: UN, 1992. P. 6. URL: https://www.un.org/ruleoflaw/files/A_47_277.pdf

⁵⁹ Wider Peacekeeping. Army Field Manual. UK Army Doctrine Publications. Various editions 1992-1996. URL: <https://search.archives.un.org/wider-peacekeeping-british-army-field-manual>

«операції, що здійснюються за згодою ворогуючих сторін, для підтримки зусиль з відновлення або підтримання миру, в цілях забезпечення безпеки і збереження людських життів у районах потенційних або реальних конфліктів». А між цими полярними типами поміщається «розширене миротворчість», яке розуміється як «компоненти миротворчих операцій, здійснюваних за згодою конфліктуючих сторін, але в середовищі, яка залишається ворожою».

У визначенні миротворчості, прийнятому в НАТО, вже відсутня згадка про такі умови, як згода всіх конфліктуючих сторін на операцію. Миротворчі операції визначаються як «стримування, обмеження та/або припинення ворожих дій між державами, або всередині держави, за допомогою втручання нейтральною міжнародною «третьою силою», з використанням військового і цивільного персоналу для надання сприяння політичному процесу вирішення конфлікту, відновлення і збереження світу»⁶⁰.

Ще одне визначення миротворчих операцій може бути дано через поняття «втручання». Насправді, практично всі миротворчі операції порушують суверенітет держави, на території якого протікає конфлікт, являють собою втручання в конфлікт зовнішніх політичних і військових сил. Однак поняття «втручання» має занадто яскраво виражену негативну конотацію, яка може бути частково знята лише в понятті «легітимного втручання», тобто втручання на прохання (або з документованою згодою) легітимної політичної влади країни, на території якої розгортається конфлікт.

В англомовній політичній культурі найбільш поширеним родовим терміном у розглянутій сфері є *peacekeeping*, дослівно перекладається як «підтримання миру». Однак у російськомовній літературі аналогічним «парасольковим» родовим терміном стало слово «миротворчість». Слід зазначити, що мова йде про тенденції розвитку категоріально-понятійного апарату протягом останніх десятиліть, оскільки до початку 1990-х років термін

---

⁶⁰ NATO Doctrine for Peace Support Operations. Unclassified Draft, NATO HQ, 28 Feb. 1994. URL:<https://publicintelligence.net/nato-peace-support-operations-doctrine/>

«миротворчість» вважався в російськомовній соціально-політичній літературі малоупотребляемым в силу своєї зв'язку з релігійною традицією. Проте в ході зміни ідеологічної парадигми при розпаді СРСР він міцно увійшов в російськомовну публіцистичну та наукову літературу. Сформувалося і закріпилося стійке словосполучення «миротворча діяльність». При цьому «миротворчі операції» стали асоціюватися з особливим типом миротворчої діяльності.

В даний час термін *peacekeeping* став залежно від контексту трактуватися то в розширювальному сенсі (як «миротворча діяльність» або принаймні як всі миротворчі операції в цілому), то у вузькому значенні (як власне «операції з підтримання миру» на відміну від «операцій з установами миру»), тобто як одна конкретна різновид миротворчих операцій).

Для встановлення понятійних і термінологічних відповідників важливо, що в ряді випадків термінами «миротворчість», «миротворчі операції» переводяться також вельми вживаються в документах ООН і військових настановах західних країн англійські терміни *peace operations support* і просто *peace operations*.

Термін «мирні операції», хоча і мав ходіння до 2000 р., в цілому в російськомовній літературі не прижився. У першому десятилітті ХХІ ст. в літературі став з'являтися інший переклад цього терміна: «операції на користь миру». У свою чергу, в англійській мові мало прижився (хоча і зустрічається) термін *peace making*, який дослівно відповідає російському «миротворчості». Операції, що проводяться згідно з главою VII Статуту ООН⁶¹, в міжнародній практиці позначаються як *peace enforcement operations*. У вітчизняній літературі цей тип іноді позначається як «операції з примусу до миру» (що в цілому досить адекватно передає зміст англійського терміна). Проте останнім часом більш вживаною стає термін «операції з встановлення миру» (ОУМ). Справа в тому, що аббревіатура «операцій з примусу до миру» (ОПМ)

---

⁶¹ Статут ООН // ООН: офіційний сайт. 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

збігається з аббревіатурою другого типу — «операцій з підтримання миру» (також традиційно скорочуваних як ОПМ), що ускладнює їх розпізнавання. До того ж негативні конотації терміна «примус» надають невластивий міжнародного миротворчості смисловий відтінок всьому поняття, в той час як термін «операції з встановлення миру» зберігає позитивну смислове забарвлення.

У практиці ООН отримало широке ходіння як позначення самостійного типу операцій поняття *peace building*. Його іноді трактують як «мирострорительство», однак частіше дослівно перекладають як «побудова світу». Якщо виходити з аналітичного визначення, яке надається цьому поняттю для виявлення його відмінностей від ОПМ і ОУМ, то можна запропонувати лексично далекі, але більш точно передають суть терміни «пост-конфліктне миротворчість» або «відновлення інфраструктури мирного життя», «відтворення мирної інфраструктури». У зв'язку з операцією ООН в Афганістані став широко використовуватися термін «пост-конфліктне відновлення» або «пост-конфліктне миротворчість». При цьому термін «пост-конфліктне миротворчість» дозволяє співвіднести його з «до-конфліктним миротворчістю», що охоплює превентивні, запобіжні дії.

При такому трактуванні «миротворча діяльність» включає до - конфліктне миротворчість, потім миротворчу діяльність в ході конфлікту і подальше пост-конфліктне миротворчість. Поняття «миротворчих операцій» об'єднує різноманітні види і форми скоординованих багатосторонніх дій міжнародного співтовариства як на латентному, так і на актуальному етапі конфлікту, а також постконфліктної.

Отже, можна стверджувати, що понятійно-категоріальний апарат та концептуальна база дослідження у достатній мірі дозволяє описати та проаналізувати вимір миротворчої діяльності.

РОЗДІЛ 2

МИРОТВОРЧА ПРАКТИКА ООН

2.1. Сучасний стан миротворчої діяльності ООН

У ХХІ столітті починається новий підйом миротворчої діяльності ООН. У миротворчі операції ООН стали залучатися всі великі військові з'єднання, важка бойова техніка, включаючи важкі і стратегічні бомбардувальники (найяскравішим прикладом можуть служити операція «Буря в пустелі»⁶² і сучасні миротворчі операції в Африці і Південно-Східній Азії). З 1990-х рр. миротворчі операції з підтримання миру і стабілізації конфліктів відрізнялися від попередніх місій десятиліть своєю поліфункціональністю, вирішуючи завдання надання допомоги біженцям, моніторингу виборів, контролювання процесів демобілізації і сприяння консолідації нації, спостереження за дотриманням прав людини. Внаслідок поліфункціональності завдань ускладнилася і організаційна структура контингентів миротворчих сил. Таким чином, сучасні миротворчі місії ООН переслідують не тільки миротворчі мети, але нормалізацію життєдіяльності цивільного населення.

До кінця 2006 року кількість і сфера охоплення цих операцій досягли рекордно високих рівнів за всю історію існування ООН. В той же час пов'язані з ними нові потреби обумовили колосальне додаткове напруження ресурсів Організації Об'єднаних Націй, що змусило її критично оцінити свої власні можливості планування миротворчих місій та управління ними, з тим щоб ООН змогла ефективно розв'язати складні завдання поточного періоду.⁶³

У квітні 2005 року, коли Організація ще розгортала свою найбільшу миротворчу операцію в Ліберії, була започаткована Операція ООН у Кот-Дівуарі, а два місяці потому почалося розгортання Місії ООН по стабілізації в Гаїті і Операції ООН в Бурунді. Миротворча місія ООН у Демократичній

---

⁶²Operation Desert Sabre// [globalsecurity.org//](https://www.globalsecurity.org/military/ops/desert_sabre.htm) URL: https://www.globalsecurity.org/military/ops/desert_sabre.htm

⁶³ Миротворчество ООН на современном этапе. URL: <https://phdru.com/textbooks/un-modern-peacekeeping/>

Республіці Конго зазнала серйозну структурну перебудову та розширення, в результаті чого вона стала найбільшою операцією з підтримання миру (до цього нею була операція в Ліберії) і був відкритий новий штаб сил в неспокійному східному регіоні країни.

Крім того, триває планування розгортання місії в Судані, яке розпочнеться відразу ж після підписання мирної угоди. Одночасно ДОПМ забезпечує адміністративну та матеріально-технічну підтримку місії ООН в Іраку.

Для організації цих місій доводиться вирішувати складні проблеми матеріально-технічного характеру. Потенціал держав-членів в плані надання фінансових коштів, військ і майна був серйозно випробуваний на міцність. Як зазначив керівник ДОПМ, цей різкий сплеск активності привів до перенапруження ресурсів системи ООН. На кожну людину в Департаменті з підтримання миру в Центральних установах в Нью-Йорку буде припадає більше ста людей на місцях, що створює серйозні труднощі в галузі планування, формування сил, матеріально-технічного забезпечення, закупівельної діяльності і командування і управління», — написав він у газеті «Інтернешнал геральд трібьун».

Керівник ДОПМ сформулював чотири принципи, якими повинно керуватися при прийнятті рішень міжнародне співтовариство для забезпечення ефективності своєї миротворчої діяльності: уникнути участі ООН у «гарячих» війнах; приділення більшої уваги партнерським зв'язкам; підкріплення мандатів відповідними ресурсами; і прихильність вирішення завдань в повному обсязі — тобто встановлення міцного світу. Щоб запобігти відновлення конфліктів, необхідно доповнювати заходи з підтримання миру довгостроковими зусиллями у сфері миробудівництва і розвитку.

В основному миротворчі заходи ООН, як і раніше, є ефективними з оперативної точки зору, незважаючи на серйозні помилки, допущені в 90-х роках в Руанді та Боснії і Герцеговині. Заступник Генерального секретаря ООН, який очолює Департамент громадської інформації, Шаші Тхарур

написав у журналі «Фореїн афферс», що за період, що минув після присудження «блакитним каскам» ООН Нобелівської премії миру в 1988 році, вони принесли мир і демократію в Намібію, Камбоджу, Сальвадор, Мозамбик і Східний Тимор.⁶⁴

Крім того, вони взяли на себе частину тягара зусиль з підтримання миру після кровопролитних подій і змін режимів в Гаїті в 90-ті роки і продовжували відігравати роль ключового стабілізуючого чинника в контексті найрізноманітніших конфліктів: на Голанських висотах, в Сьєрра-Леоне, на Кіпрі, в Грузії, Західній Сахарі і Косово.

Сьогодні основний тягар миротворчих завдань виконується силами ООН, регіональних/субрегіональних організацій, а також ad hoc коаліцій держав. У деяких конфліктних регіонах місії ООН розгортаються спільно і в кооперації з місіями регіональних організацій. Першою подібною «гібридною» (інтегрованою) операцією стала змішана операція Африканського союзу, ООН у Дарфурі (ЮНАМИД, з 2007 р.). З'єднання паралельних міжнародних, національних і регіональних операцій описується як «партнерство».

Загальна чисельність багатосторонніх миротворчих операцій за останні п'ять років демонструє досить стабільну динаміку. Їх кількість варіюється в діапазоні 60+. Так, в 2014 р. було зареєстровано 64 миротворчі операції, в 2015 р. — 63, у 2016 р. — 62, в 2017 р. — 63, в 2018 р. — 60.⁶⁵ Примітно, що в минулому році був зафіксований мінімальний з 2013 р. рівень миротворчих зусиль міжнародного співтовариства, що частково пояснюється ініціюванням всього лише однієї нової операції — беззбройний Місії НАТО в Іраку, і одночасно завершенням двох місій — Місії ООН у Ліберії та Профілактичної місії САДК в Королівстві Лесото. Більшість операцій та найбільшу кількість

---

⁶⁴ Миротворческая роль Организации Объединенных Наций в регулировании конфликтов//2010. URL.: <https://www.bestreferat.ru/referat-130081.html>

⁶⁵ Никитин А. МИРОТВОРЧЕСТВО ООН: ОБНОВЛЕНИЕ ПРИНЦИПОВ, РЕФОРМИРОВАНИЕ ПРАКТИКИ// Мировая экономика и международные отношения, 2016, том 60, № 3, с. 16–26. URL: https://www.imemo.ru/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/03_2016/16_26_NIKITIN.pdf

військово-поліцейського контингенту доводиться сьогодні на Африку, де зосереджена найбільша кількість активних конфліктів.

Чисельність задіяного в багатосторонніх миротворчих операціях персоналу протягом останніх трьох років має тенденцію до скорочення, головним чином за рахунок контингентів ООН. Так, на кінець 2018 р. чисельність миротворців становила 144 791 осіб, з них 95 488 осіб входили у миротворчі контингенти ООН (скорочення на 2,9% порівняно з 2017 р.), на частку регіональних організацій, союзів і тимчасових коаліцій держав доводилося 49 303 людини (збільшення на 3,7%). Збільшення кількості миротворців у складі регіональних організацій пов'язано, головним чином, із зміцненням місії НАТО «Рішуча підтримка» в Афганістані, до складу якої станом на червень 2019 р. входило близько 25 тис. військовослужбовців і цивільних фахівців.

На миротворчі операції ООН припадає близько 66% всього персоналу, при цьому 72% контингентів розміщені в Африці. Одна з основних проблем полягає в тому, що зазвичай держави, що володіють необхідними військовими можливостями і ресурсами, далеко не завжди зацікавлені в участі у миротворчій діяльності, а якщо й виявляють інтерес, використовують свої ресурси поза місією ООН. Отже, переважну частину військових контингентів місії ООН надають держави, що розвиваються, які не в повній мірі володіють необхідними ресурсами і технікою, а участь розвинених країн сьогодні є швидше символічним.

Миротворча діяльність координується в рамках єдиної централізованої системи керівництва. Миротворчі функції закріплені за Радбезом, який відповідно до Статуту ООН, несе головну відповідальність за збереження миру і міжнародної безпеки; ГА, головним чином через роботу Спеціального комітету з операцій з підтримання миру (С-34); Генеральним секретарем. Питаннями безпосереднього миротворчості відає Департамент миротворчих операцій (ДМО). Командувач миротворчими контингентами відповідають за роботу миротворців «на полях». Роботою спеціальних

політичних місій керує Департамент з політичних питань і питань миробудівництва (ДПВМ), створений в 2018 р. шляхом об'єднання Департаменту з політичних питань та Управління за підтримки миробудівництва.

Миротворчий бюджет Об'єднаних Націй (тобто поточні бюджети всіх операцій і підтримуючих їх структур) в постбіполярний період варіювався в діапазоні 7-8 млрд. дол. США, різко збільшившись в порівнянні з 1980-і рр., коли на миротворчі цілі виділялися близько 150 млн. дол. США. Останні кілька років спостерігається скорочення витрат (з 7,316 млрд.дол. США в 2016-17 рр. до 6,7 млрд.дол. США в 2018-19 рр.), головним чином в результаті запланованого закриття місій, а також зусиль адміністрації Д. Трампа щодо скорочення бюджету (зокрема, було заявлено про намір США урізати миротворчий бюджет на 40%). Найдорожчі операції розгорнуті в Африці. У найближчому майбутньому за відсутності нових місій прогнозовано подальше зменшення обсягів фінансування у зв'язку із закриттям спільної миротворчої місії АС і ООН в регіоні Судану Дарфур і стабілізаційної місії ООН в ДРК. Більшість країн не схвалюють пропозицій щодо різкого скорочення миротворчого бюджету, підтримуючи при цьому паралельно висунуті ініціативи щодо активізації стратегії запобігання конфліктів і підтримки політичних процесів.⁶⁶

Підтримання миру і раніше являє собою ефективну з погляду витрат діяльність. Навіть з урахуванням потреб, що виникли в 2008 році, витрати на всі миротворчі операції ООН за прогнозами повинні були скласти трохи менше 4 млрд. дол. США. Генеральний секретар Пан Гі Мун заявив, що 30 млрд. дол. США, витрачені на миротворчі операції за всю історію Організації Об'єднаних Націй, являють собою одну тридцяту частину світових військових

---

⁶⁶Худайкулова А. В. Миротворчество оон в XXI веке: основные векторы реформ по повышению эффективности миротворческих операций// Южно-российский журнал социальных наук. 2019. Т. 20. № 4. С. 109-126 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-oon-v-xxi-veke-osnovnye-vektory-reform-po-povysheniyu-effektivnosti-mirotvorcheskih-operatsiy>

витрат лише в 2007 році. Миротворча діяльність ООН заснована на принципах спільного несення тягара і розподілу ризиків, і в кінцевому рахунку вона обходиться набагато дешевше односторонніх заходів.

З майже 75 000 військових, поліцейських і цивільних працівників, службовців у складі 17 поточних операцій, більше двох третин знаходяться в Африці. Багато з миротворчих операцій являють собою багатоаспектні операції, мандат яких передбачає прийняття рішучих заходів з метою роззброєння, демобілізації та реінтеграції колишніх комбатантів у мирне життя; захисту вразливих груп населення; проведення реформ судового апарату та служб безпеки; відстеження порушень прав людини і розселення біженців і внутрішньо переміщених осіб. Ці місії сприяють не тільки в забезпеченні безпеки, але і шляхом здійснення гуманітарних програм, надання економічної допомоги і підтримки складних політичних процесів, в тому числі нерідко виборів.

Сам факт цього різкого розширення масштабів миротворчої діяльності в Африці породжує надію на можливе завершення деяких з конфліктів на цьому континенті, які раніше здавалися нерозв'язними. Самі африканці також відіграють все більш активну роль в пошуку рішень. Миротворці Африканського союзу служать в Бурунді, а його військові спостерігачі направлені в район Дарфура в Судані. Економічне співтовариство західноафриканських держав (ЕКОВАС) бере участь у зусиллях, що вживаються з метою забезпечення миру в Ліберії і Сьєрра-Леоне, а з недавнього часу і в Кот-Д'івуарі.

У червні 2004 року «Група восьми» (промислово розвинених країн) прийняла План дій «вісімки» для Африки⁶⁷, що передбачає навчання та оснащення тисяч африканських миротворців і нарощування потенціалу африканських організацій, необхідного їм для управління операціями на користь миру. Крім того, Європейський союз заснував Фонд сприяння миру в

---

⁶⁷ YEAR IN REVIEW 2004 //United Nations Department of Peacekeeping Operations. 2004. URL:<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/yir2004.pdf>

інтересах Африканського союзу для надання сприяння у формуванні внутрішнього африканського потенціалу миротворчості.

Визнаючи важливе значення надання фінансової допомоги і матеріально-технічного забезпечення операцій з підтримання миру, Перший заступник Генерального секретаря ООН закликав розвинені країни також надавати свої війська. Вона зазначила «помітний зсув у складі миротворчих сил ООН за минулі роки: за станом на кінець 2007 року перша десятка країн, які надають найбільшу кількість військовослужбовців і поліцейських для операцій з підтримання миру, повністю складалася з країн, що розвиваються, на які припадає майже дві третини миротворців ООН».

Перші два рядки в списку займають Бангладеш і Пакистан, на які разом припадає чверть усіх військовослужбовців у складі миротворчих сил. У той же час на членів Європейського союзу припадає 40 відсотків бюджету миротворчих операцій ООН, вони надають менше 10 відсотків особового складу. Сполучені Штати оплачують 26 відсотків бюджету миротворчих операцій, проте за станом на кінець року лише 318 військовослужбовців і поліцейських були надані цією країною.

Тим часом ДОПМ в Центральних установах ООН у Нью-Йорку зміцнив свій потенціал планування, розгортання і підтримки складних миротворчих місій. Департамент наближається до вирішення поставленого перед ним завдання: бути здатним розгорнути місію протягом 30 – 90 днів з моменту отримання санкції Ради Безпеки. ДОПМ користується новими базами даних для формування військових контингентів і удосконалив свої методи фінансового планування і освоєння фінансових коштів у попередньому порядку для забезпечення пропонованої місії ще до затвердження Радою Безпеки її створення.

Більш оперативні методи розміщення на місцях майна за рахунок залучення стратегічних запасів, що зберігаються на Базі матеріально-технічного постачання ООН у Бріндізі, Італія, виявилися ефективними при розгортанні місії в Ліберії, однак у процесі організації інших місій при їх

застосуванні зустрілися серйозні труднощі. ДОПМ активно розширює коло країн, що надають війська і поліцейських, прагнучи залучити ті країни, які раніше не брали участь в укомплектуванні миротворчих контингентів, наприклад Китай. Нові та новаторські методи планування і розгортання недавно використовувалися при організації операцій у Ліберії, Гаїті і Бурунді і застосовуються нині при підготовці до проведення очікуваної місії в Судані.⁶⁸

Отже, миротворчі сили ООН відіграють важливу роль у врегулюванні як міжнародних, так і локальних конфліктів на релігійному, етнічному ґрунті, що ставлять під загрозу мир та цілісність суверенних держав. У роки нового ХХІ століття миротворча діяльність Організації Об'єднаних Націй розширилася до безпрецедентних масштабів, що поліпшило перспективи завершення конфліктів і породило нові надії на досягнення миру в країнах, що постраждали від війн.

2.2. Проблеми миротворчої діяльності в ХХІ ст.

В світі налічується майже 50 зон конфліктів, в яких близько півтора мільярдів людей живуть під загрозою насильства. На багатьох з цих територій основними охоронцями порядку виступають не поліцейські або урядові солдати, а «блакитні каски» Організації Об'єднаних Націй. Миротворці ООН, які нараховують понад 78 тисяч солдатів і 25 тисяч цивільних осіб, які розкидані по території 14 країн і є другою за величиною військовою силою після армії США, розгорнутої за кордоном.

Цілі їх діяльності значні. Миротворці ООН спрямовуються в країни, охоплені війною, — від Гаїті до Малі, від Косово до Південного Судану, — і відповідають за підтримання миру та безпеки в них. По суті, в більшості випадків це означає не що інше, як перетворення держави і суспільства. В обов'язки миротворців входить захист цивільного населення, навчання поліцейських сил, роззброєння ополченців, забезпечення дотримання прав

---

⁶⁸ Миротворческая роль Организации Объединенных Наций в регулировании конфликтов//2010. URL.:<https://www.bestreferat.ru/referat-130081.html>

людини, надання надзвичайної допомоги, відновлення судової системи, інспектування в'язниць і сприяння забезпеченню гендерної рівності.

На жаль, їх діяльність має неоднозначну репутацію. Світові лідери продовжують закликати «блакитні каски» до вирішення проблем у країнах, де спалахує насильство. Президент США Барак Обама оцінив миротворчу діяльність ООН як «один з найбільш важливих інструментів у світі для вирішення збройних конфліктів»⁶⁹, у свою чергу ООН так само заявляє, що вона «допомогла зупинити конфлікти і сприяти примиренню шляхом проведення успішних операцій по підтримці миру в десятках країн». В одних випадках вони безпорадно спостерігають за тим, як бушує війна. В інших — організують проведення виборів і оголошують про перемогу, однак при цьому не усуваються корінні причини, які зумовили те, що відбувається, — все це призводить до того, що незабаром велика ймовірність відновлення бойових дій.

Одна з причин невдач — нестача ресурсів. Звинуватити в цьому ООН важко, оскільки вона спирається в цьому питанні на внески держав — членів організації. Більш серйозною проблемою є неправильне розуміння того, що сприяє встановленню сталого світу. Виходячи з стратегії ООН, вона сприяє укладенню угод зверху-вниз», взаємодіючи з елітами, і зациклюється на проведенні виборів. Але такий підхід призводить до нехтування іншим ключовим компонентом, а саме прийняття стратегій «знизу — вгору», ґрунтуючись на знаннях місцевих умов, а також надання людям можливості самостійно визначати, як сприяти миру.⁷⁰

Щоб зрозуміти, чому успіх є такою віддаленою перспективою, потрібно також враховувати, що ці операції проводяться в країнах, які є одними з найбільш корумпованих, репресивних та некомпетентних у світі – Малі,

---

⁶⁹Mass W. Obama Solicits Pledges for 40,000 UN «Peacekeeping» Troops// The New American. 2015. URL: <https://thenewamerican.com/obama-solicits-pledges-for-40-000-un-peacekeeping-troops/>

⁷⁰ Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping. Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL: <https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>

Південному Судані, Судані, Центральноафриканській Республіці і Демократичній Республіці Конго.

Ці уряду аж ніяк не зацікавлені в захисті своїх власних громадян, а також їх власних громадян. армії і поліція існують головним чином для захисту влади режиму. Коли миротворці забезпечують підготовку цих армій, це тільки посилює їх здатність придушувати будь-які демократичні альтернативи, і тим самим дає більший стимул для екстремізму.

Є кращий спосіб боротьби з насильницьким екстремізмом, але він не буде прийнятий. Ряд досліджень дослідження показали, що основною мотивацією для молодих людей, що вступають у екстремістські угруповання, є повна відсутність віри в те, що їхній уряд зробить все, що дозволить їм мати надію на майбутнє. Як показали ці дослідження, більш ефективне управління є більш ефективною відповіддю на насильницький екстремізм, чим більше насильство.

Уряду п'яти країн, в яких проводяться місії по захисту і стабілізації, навряд чи відразу відреагують на невдоволення своїх громадян. Це допомогло б, якби був тиск з боку міжнародного співтовариства, але автократам не потрібно турбуватися. Могутні країни Світу Рада Безпеки ООН їм не вистачає концентрації уваги, єдності або готовності приділяти світу більш високий пріоритет, ніж переслідування своїх власних національних інтересів, щоб це сталося.⁷¹

Сьогодні недоліки миротворчості видно на всіх рівнях: тактичному, оперативному і стратегічному. Природа цих недоліків потрійна: фізична вразливість місцевого населення і учасників мирного процесу, правова і моральна вразливість всіх, хто бере участь в операціях і, нарешті, недосконала організація роботи зі ЗМІ і недоліки політичного характеру, властиві Секретаріату ООН, Раді Безпеки і країнам, що надають збройні контингенти. Всі разом ці різноманітні недоліки утворюють один фундаментальний:

---

⁷¹ Jett D. Why UN Peacekeeping Missions Fail// The Globe Post. 2019. URL:<https://theglobepost.com/2019/08/01/un-peacekeeping/>

недосконалість самого поняття миротворчості-ситуація, чревата неприйняттям ооновського миротворчості міжнародним співтовариством кожен раз, коли воно приносить йому більше проблем, ніж рішень. Корінною причиною всіх цих недоліків є фізична вразливість учасників миротворчої діяльності на тактичному рівні. Проблема посилювалася в міру того, як держави ставали слабшими і, як наслідок, у все меншій мірі були здатні гарантувати свою згоду на проведення миротворчої операції. Глобалізація тероризму ще сильніше загострила цю загрозу, хоча для миротворців терористична загроза залишалася скоріше абстрактною, ніж реальною. Будь – яка невдача на тактичному рівні: втрати серед місцевого населення або миротворчого контингенту-проекується наверх і ставить під сумнів твердість і компетентність оперативного командувача і штаб-квартири в Нью-Йорку. Зрештою, може бути поставлено питання про моральну або правову відповідальність основних винуватців таких невдач. Перед лицем такої серйозної критики існуючі проблеми можуть ще сильніше загостритися у зв'язку із занепадом бойового духу, як це сталося в Руанді в 1994 році, або навпаки, викликати надмірну реакцію, нерідко приводить до жертв серед цивільного населення. На практиці, ця остання проблема під час операцій ООН з підтримання миру ніколи не виникала, хоча з цієї причини піддавалися критиці інші миротворчі операції, в тому числі і ті, які надавали підтримку силам ООН. Остання і в кінцевому підсумку найбільш серйозна небезпека з усіх, з якими стикаються оонівські операції, полягає в тому, що в прагненні подолати власні слабкості, миротворці можуть відійти від основоположних принципів миротворчості ООН, перевищити свій мандат і таким чином перейти кордон у напрямку військових дій.

Всі експерти по-різному визначають успіх операції і тому приходять до протилежних висновків, через це питання про те, чи можна вважати ту чи іншу місію ООН провалом, є питанням тлумачення. Деякі дослідники прийшли до позитивних оцінок. Наприклад, Майкл Джилліган і Ернест Сердженті підраховали, що 85% операцій ООН призвели до тривалих періодів миру або

скорочення тривалості бойових дій. Пейдж Фортна визначила, що присутність миротворців знижує ризик виникнення нової війни на 55-62%. Ліза Хультман, Джейкоб Катман і Меган Шеннон показали, що розгортання контингенту ООН знижує кількість убитих як в ході бойових дій, так і просто цивільних осіб. Інші вчені прийшли до більш невтішних висновків. Джеремі Вайнштейн виявив, що 75% громадянських воєн, в які втрутилася ООН, протягом 10 років знову відновилися. Майкл Дойл і Ніколас Самбаніс вивчили 138 операцій з підтримання миру і виявили, що приблизно половина з тих, в які залучалися миротворці, не змогли знизити насильство або привести до встановлення демократії. Роланд Періс детально проаналізував 11 місій ООН і виявив, що тільки дві з них призвели до встановлення сталого миру.

Більше того, місії, які визнані успішними як на національному, так і на міжнародному рівнях, насправді не призвели до поліпшення ситуації в зоні конфлікту. Ерік Мвукіхе і Сайрус самії провели дослідження в Ліберії, в якому показали, що, незважаючи на деякі позитивні результати, розгортання операцій з підтримання миру на локальному рівні жодною мірою не сприяло забезпеченню безпеки або відновленню місцевої влади. Нарешті, навіть історії, здавалося б, закінчуються успіхом, часто розвінчуються при детальному розгляді. Вважається, що місія на Кіпрі, що почалася в 1964 році, призвела до скорочення бойових дій між греками і кіпріотами-турками, але питання в тому, — чи можна це вважати тріумфом. Острів розділений на дві частини, і перспектива політичного возз'єднання настільки ж далека, як і 50 років тому. Операція 2004-2006 років в Бурунді вважалася «дітищем» миротворчої діяльності ООН, в ході якої було досягнуто припинення насильства після тривалого періоду громадянської війни і була надана допомога країні в переході до демократії. Однак через десятиліття Бурунді повернулася до диктатури і війни.⁷²

---

⁷² Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping. Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL: <https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>

Політичні питання впливають на те, що робить миротворчі операції ООН настільки важкими. Перешкоджання пересуванню і діяльності миротворців з боку уряду приймаючої держави в ряді випадків може перешкодити миротворцям виконувати свій мандат, а також створити серйозні ризики для безпеки і охорони миротворців. Так, сили швидкого реагування були змушені піти, як тільки ця згода була скасована єгипетським урядом в 1967 році, і зусилля переконати Ізраїль дозволити розміщення військ надзвичайних сил організації Об'єднаних Націй на ізраїльській стороні демаркаційної лінії не увінчалися успіхом⁷³. Таким чином, така ситуація диктує наявність політичних труднощів у забезпеченні або підтримці миротворчої операції ООН через суверенітет держави і відсутність політичної волі в ООН або обмежених повноважень ООН з подолання суверенної держави з гуманітарних міркувань. Як показують Себастьян і Горур, відсутність справжньої згоди приймаючої держави являє собою один з найбільших факторів успіху сучасних миротворчих операцій ООН. Вони стверджують, що без активних миротворчих місій урядів приймаючих держав для виконання своїх мандатів місіям дуже важко розробити чіткі і стійкі стратегії виходу, які обов'язково передбачають передачу деяких завдань державним органам.⁷⁴ Криза в миротворчій діяльності ООН в Сомалі була поєднанням політичної та соціальної нестабільності. Крах державної влади і контролю, а також заколот повстанців мають багато наслідків в мирний час, таких як руйнування інфраструктури, комунікацій, транспорту та системи розподілу товарів і послуг, всі з яких призводять до зростання напруженості. Це було очевидно і в миротворчих операціях ООН в колишній Республіці Югославії, Камбоджі та Гаїті.

Миротворчі місії ООН стикаються з проблемами з грошовими потоками та фінансовими труднощами. Тому фінансування операцій з підтримання миру

---

⁷³ Morrison, A., Cumner, S., Park, H & Zoe, K.A.. Peacekeeping. In L. Kurtz // Encyclopedia of violence, peace, and conflict// London: Academic Press. pp.735-753.1999.

⁷⁴ Sebastián, S & Gorur, A. U.N peacekeeping and host-state consent: how missions navigate relationship with governments// Washington D.C: Stimson Center.2018.

викликало значні розбіжності між державами-членами.⁷⁵ У попередні роки витрати на операції з підтримання миру покривалися державами-членами за ставками, встановленими в шкалі регулярного бюджету. Проте в грудні 2000 року Генеральна Асамблея прийняла нову шкалу, яка була схвалена консенсусом, найвищий показник, показник Сполучених Штатів, становив приблизно 26,5 відсотка, але в 1996 році Конгрес США в односторонньому порядку прийняв рішення обмежити ставку Сполучених Штатів на рівні 25 відсотків.⁷⁶ Крім того, з 2016 року Сполучені Штати почали утримувати частину свого внеску і нарощувати заборгованість, що створює навантаження на миротворчу діяльність ООН. Тому справа в тому, що миротворчі місії ООН часто «на місцях» занадто пізно і часто недостатньо фінансуються, що призводить до величезних труднощів у виконанні їх місій. Політична і фінансова підтримка наддержав і членів впливу в Раді ООН також є ще одним питанням, яке дійсно кидає виклик миротворчій діяльності. У той же час в миротворчій операції також необхідна політична прихильність приймаючої країни. Це стало причиною провалу операцій в Сомалі і Гаїті у зв'язку з роззброєнням і демобілізацією після громадянської війни.⁷⁷

Як падіння ефективності миротворчої діяльності ООН було приведено її участь у вирішенні конфліктів на Балканах. Участь миротворчих сил ООН у вирішенні Балканської кризи стало чітким прикладом неефективності організації і виявило цілий ряд політичних проблем: неузгодженість дій, самостійне втручання міжнародних суб'єктів у внутрішні справи окремих держав, зайва активність США і НАТО, і т.д., все це свідчить про необхідність підвищення ефективності ООН. Держави-учасники дуже часто намагаються

---

⁷⁵ International Peace Institute. Financing the UN peacekeeping: avoiding another crisis// New York: International Peace Institute. 2018.

⁷⁶ Osmanczyk, E.J. Encyclopedia of the United Nations and international agreements// London: Routledge Publications. 2003.

⁷⁷ Sarjoon A. The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges // Academic Journal of Interdisciplinary Studies. Vol 8 No 3 .2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/338037775_The_United_Nations_Peacekeeping_Operations_and_Challenges

підмінити ООН своєю присутністю всередині того чи іншого конфлікту. Така практика застосовується окремими країнами або західними міжнародними організаціями.

Надання допомоги в поверненні біженців і переміщених осіб, поширення надзвичайної допомоги та забезпечення основних зручностей-ось деякі з основних обов'язків гуманітарних працівників ООН з підтримання миру. Вони роблять це самі і за підтримки інших міжнародних неурядових організацій і агентств. Однак є багато проблем, які ставлять під сумнів успіх цієї частини операції. Політична і соціальна нестабільність і стихійні лиха мають значний вплив на миротворчі операції ООН. Наприклад, в результаті розпаду уряду, правопорядку і в поєднанні з періодом серйозної посухи в 1991-1992 роках в Сомалі спостерігалися значні соціальні лиха. До 1992 року приблизно 4,5 мільйона сомалійців (майже половина всього населення) зіткнулися з голодом і хворобами під час операції миротворчої місії⁷⁸. Миротворчі сили, як правило, беруть на себе ряд допоміжних завдань на місцевому або громадському рівні, таких як медична підтримка, розподіл надзвичайної допомоги, ремонт базової інфраструктури та початкова допомога дрібномасштабним інтеграційним заходам. Однак є багато проблем, особливо відсутність координації, прихильності цивільних осіб, політичної підтримки в цій діяльності. Здатність виконувати завдання миротворчих місій значно зміцнюється завдяки підтримці військових миротворчих сил, неурядових організацій та іншого цивільного персоналу. У той же час цивільна поліція стикається з потребами та очікуваннями всіх своїх партнерів по місії. Наприклад, Агентство ООН у справах біженців, Верховний комісар організації Об'єднаних Націй у справах біженців в Косово було розчароване нездатністю поліції місії Організації Об'єднаних Націй в Косово забезпечити безпеку біженців, що повертаються.⁷⁹

---

⁷⁸ Morrison, A., Cumner, S., Park, H & Zoe, K.A.. Peacekeeping. In L. Kurtz// Encyclopedia of violence, peace, and conflict// London: Academic Press. pp.735-753. 1999.

⁷⁹ Hansen, A.S.. From Congo to Kosovo: civilian police in peace operations// New York : Oxford University Press.. 2002.

У затяжній військовій громадянській війні миротворцям дуже важко виконувати Гуманітарні роботи. Захоплення гуманітарної допомоги та допомоги з метою розвитку, викрадення, утримання в заручниках і вбивство гуманітарних працівників повстанськими або невстановленими збройними групами-ось деякі з основних проблем, з якими стикаються миротворчі сили. У багатьох випадках це було очевидно під час операцій з підтримання миру. Тому миротворці стикаються з труднощами при своєчасному розподілі гуманітарної допомоги. Аналогічним чином, надмірна кількість внутрішніх переміщених осіб і біженців в постконфліктній ситуації також створює значні проблеми для миротворців ООН. Варто зазначити, що миротворчість-це ризикована діяльність. З 1948 року по 2017 рік понад 3500 військовослужбовців загинули, проходячи службу в миротворчих операціях ООН. Смертність висока через те, що ООН і держави-члени не вживають і не вживають необхідних заходів, необхідних для безпечної роботи в небезпечних умовах.⁸⁰

Як керівництво операцій з підтримання миру, що знаходиться в Нью-Йорку, так і рядові на місцях, як правило, звинувачують у всіх проблемах Рада безпеки, яка не надає їм ні необхідної кількості ресурсів, ні чітких мандатів. Виходячи з їхніх слів, для забезпечення успіху проведених операцій миротворці потребують більшої кількості коштів, кращої матеріально-технічної підтримки і більшої чисельності направляється контингенту, а також в більш здорових інструкціях. До того ж, на їхню думку, Рада безпеки повинна чинити тиск на країни, які надають війська, щоб вони припинили втручатися в хід операцій на місцях, щоб офіцери виконували накази командування ООН. Однак миротворці не можуть вважати Раду Безпеки єдиним винуватцем у всіх упущеннях. Оскільки в основі рішення Ради Безпеки лежить пошук компромісу, мандати завжди носять розпливчастий характер, тому

---

⁸⁰Sarjoon A. The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges // Academic Journal of Interdisciplinary Studies. Vol 8 No 3 .2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/338037775_The_United_Nations_Peacekeeping_Operations_and_Challenges

потребують додаткової інтерпретації. Крім того, навіть коли впливові держави і країни, що надають війська, виділяють достатню кількість ресурсів на проведення місії ООН, зусилля все одно призводять до невдач. Стандартний підхід ООН до припинення воєн полягає в тому, щоб провести великі витратні конференції з метою укладення угод між урядами і лідерами повстанського руху, а потім провести національне голосування і оголосити про перемогу. Обидві тенденції засновані на помилкових припущеннях.

Якщо говорити про проведення ООН виборів, то проблема полягає в тому, що наполягання на голосуванні може принести більше шкоди, ніж користі, так як країна може бути до цього не готова. В Анголі в 1992 році передчасне голосування призвело до відновлення бойових дій між правлячою партією і основною повстанською групою (підсумок — кількість смертей за два роки було більше, ніж за 17 років війни, яку ООН нібито закінчила).⁸¹

Перша серйозна спроба виявлення організаційних проблем миротворчості ООН була зроблена в 2000 році генеральним секретарем ООН Кофі Ананном. Була скликана група високого рівня під керівництвом колишнього міністра закордонних справ Алжиру л. Брахімі. Багато рекомендацій з доповіді Брахімі в області організаційної сторони миротворчої діяльності є актуальними і донині. У XXI столітті нові загрози, такі як тероризм, екстремізм та інші, своєю глобальністю і серйозністю об'єктивно підвищують значимість ООН. Однак в її діяльності зростає клубок організаційних проблем, однією з яких є зайвий бюрократизм, внаслідок якого раціональне реформування механізмів підтримки міжнародної безпеки здається нереальним. Різноманітність міжнародних організацій в XXI столітті породжує несумісність поглядів міжнародних гравців на засоби, шляхи і проведення реформування Організації. Географія необхідності проведення миротворчих операцій все більше зростає, фінансова проблема наростає, а великі гравці, такі як США, все частіше відходять від практики

---

⁸¹ Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping. Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL: <https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>

санкціонування миротворчих операцій і гуманітарних інтервенцій РБ ООН. Для нормального функціонування ООН як міжнародного варта сама ООН та інші міжнародні організації повинні розробити ефективну політику сталого розвитку і відмовитися від наздоганяючого розвитку.

Як і політичні питання, військові питання також ускладнюють миротворчі операції ООН. Встановлено, що низька боєздатність миротворчих сил є серйозною військовою проблемою в операціях ООН з підтримання миру. Миротворці - це не бойові сили. Вони просто стежать за раніше узгодженими припиненнями вогню і перемир'ями. У них немає повноважень стріляти кожного разу, коли їм потрібно боротися з повстанським угрупованням, щоб зберегти мир. Вони не можуть зупинити геноциди або порушення прав людини. Це кине виклик миротворчим силам ООН. Випадки в Сомалі та Руанді є чіткими доказами в цьому відношенні. У Руанді приблизно 800 000 чоловік були вбиті протягом одного місяця озброєними групами під час перебування там миротворчих сил ООН.⁸² Коли боснійське мусульманське місто Сребрениця потрапило в облогу Сербських ополченців, в ході якої 8 000 мусульман були вбиті на очах розгорнутого миротворчого контингенту ООН. Це чітко вказує на обмеженість миротворчого мандата ООН по боротьбі з насильством або порушенням прав людини під час операцій. У 1999 році стало ясно, наскільки серйозною була нестача персоналу, коли ООН майже одночасно санкціонувала миротворчі операції в Косово і Східному Тиморі. Згідно з доповіддю Брахімі, станом на 1 серпня 2000 року 25 відсотків з 8 641 посади поліцейських, затверджених для операцій ООН з підтримання миру, залишалися вакантними.

Також, відсутність культурного розуміння місцевих умов у поєднанні з неефективною місією підриває зусилля місцевої поліції та інших служб щодо відновлення «верховенства права». У більшості операцій мали місце випадки неналежної поведінки міжнародних миротворчих сил, зокрема в Камбоджі.

---

⁸² Miall, H., Woodhouse, T & Ramsbotham, O. Contemporary conflict resolution// Cambridge: Polity Press.2006.

Деякі контингенти були винні в грубих проступках, таких як жорстоке поводження з місцевим населенням, чорний маркетинг і ведення проституційного бізнесу. Існує також багато випадків порушень і зловживань з боку миротворців в операціях з підтримання миру в Іраку і Афганістані. Неefективність і корупція також впливають на довіру до операцій ООН з підтримання миру. Відсутність політичної довіри і базової готовності до демобілізації є ще однією серйозною проблемою, яка ставить під сумнів виконання миротворчого мандата ООН. Аналогічним чином, підтримка миру без наземного миру є однією з найбільших проблем у миротворчій діяльності ООН. Наприклад, у Сомалі миротворчі війська ООН не змогли роззброїти комбатантів або встановити мир через відсутність наземного миру.⁸³ Структурна слабкість ООН-ще одна військова проблема в миротворчості. Слабкість механізмів комплексного планування ООН, застарілі процедури закупівель, напівпостійна криза фінансування і брак персоналу і спеціалізованих підрозділів і технологій, недоліки в матеріально-технічному забезпеченні і транспорті-все це створило критичні ситуації в миротворчій діяльності ООН, особливо в операціях з роззброєння і демобілізації. Це проявилось в операціях Камбоджі, Анголи і Мозамбіку.⁸⁴

Захисники ООН справедливо зазначають, що у миротворців одна з найважчих робіт у світі. Вони виконують роботу в зонах, що рясніють нещадними ополченцями, жорстокими арміями, корумпованими чиновниками і хиткою інфраструктурою. Інструкції Ради Безпеки про надання підтримки Уряду приймаючої країни ще більше ускладнюють їх завдання, оскільки повстанці менш схильні до співпраці, коли вважають, що ООН надає допомогу ворогові. Більш того, в розпорядженні миротворців недостатньо необхідних

---

⁸³ Osmanczyk, E.J.. *Encyclopedia of the United Nations and international agreements*// London: Routledge Publications.2003.

⁸⁴Sarjoon A. *The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges* // *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. Vol 8 No 3 .2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/338037775_The_United_Nations_Peacekeeping_Operations_and_Challenges

ресурсів для виконання їх грандіозних завдань в силу того, що великі держави, як правило, мало піклуються про ті кризові ситуації, які покликана вирішувати ООН. Щорічний бюджет операцій ООН з підтримання миру, що становить 7 мільярдів доларів, здається на перший погляд вражаючим. Але це становить менше 0,5% від світових військових витрат, а тим часом передбачається, що організація надасть допомогу у вирішенні більше чверті всіх безперервних воєн.⁸⁵

Фінансування операцій з підтримання міжнародного миру і безпеки є колективним обов'язком всіх держав-членів Організації. Збільшені масштаби і значимість миротворчих операцій в епоху глобалізації, а також їх широка географія не дозволяють ООН надавати адекватну матеріальну підтримку всім одночасно проведеним в різних куточках світу миротворчим операціям. Постають проблеми належного рівня оснащення, підготовки та професіоналізму виділяється персоналу. Головний наслідок цього-недостатня кількість людей на місцях, що ускладнює ООН виконати свої мандати. Наприклад, в Конго в провінції Північне Ківу, де поширене сексуальне насильство, відділення з питань гендерної рівності місії ООН протягом багатьох років було укомплектовано лише одним добровольцем ООН. Крім того, чисельність солдатів ООН зазвичай мізерно мала, якщо враховувати розмір підконтрольних їм територій, де вони повинні відновлювати мир. У Західній Сахарі на 400 квадратних миль припадає приблизно 1 Миротворець, в Конго на територію в 50 квадратних миль — 1 Миротворець, в Південному Судані аналогічно на територію в 30 квадратних миль.

Оскільки ООН не має власного контингенту, для забезпечення своєї армії військовослужбовцями вона повинна покладатися на добру волю держав-членів. ООН часто потрібні місяці, щоб зібрати сили, які необхідні для операції, так як країни не хочуть ризикувати життями своїх солдатів в конфліктах, в яких вони не зацікавлені. Так, ООН отримує в розпорядження

---

⁸⁵ Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping. Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL: <https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>

погано навчених і низькооплачуваних солдатів з країн, що розвиваються. Офіцери розуміють, що від них очікують на батьківщині, а саме: повернути свої війська додому в цілості і неушкодженості. Тому, коли перед ними постає вибір-виконання мандата ООН або запобігання втратам, вони зазвичай вибирають останнє.⁸⁶

Отже, миротворці ООН, що спрямовуються в місця конфліктів роблять спроби виконати все зазначене в тих місцях, де тривалий хаос, проте дуже часто вони не справляються з виконанням своїх основних завдань. Миротворці не змогли знизити насильство або привести до встановлення демократії, в результаті чого миротворчі сили мають неоднозначну репутацію.

2.3. Реформи з підвищення ефективності миротворчості ООН

З 1990-х рр. кількість збройних конфліктів збільшується, однак ресурси ООН для проведення таких операцій досить обмежені. Рада Безпеки ООН стикається в даний час з міжнародними конфліктами, що вимагають нових підходів і методів вирішення. Має бути докладено ще чимало зусиль для того, щоб Рада Безпеки змігла більш ефективно і дієво справлятися з можливими міжнародними конфліктами в майбутньому. Для підвищення ефективності функціонування необхідно провести реформування цього органу ООН.⁸⁷ У березні 2000 р. з ініціативи Кофі Аннана була сформована група з десяти незалежних експертів на чолі із заступником Генсека, колишнім міністром закордонних справ Алжиру Лахдар Брахімі. У завдання групи входило вивчення ситуації з операціями по підтримці миру і підготовка конкретних пропозицій щодо їх викорінення. У серпні на розгляд ГА і СБ був представлений доповідь Групи високого рівня по операціях ООН на користь

⁸⁶ Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping. Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL: <https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>

⁸⁷ Проблемы современного миротворчества ООН// PhD. URL: <https://phdru.com/textbooks/un-modern-peacekeeping/#section2>

миру, відомий як доповідь «Браха» по імені керівника групи⁸⁸. Крім розбору попередніх операцій у доповіді був представлений детальний комплекс заходів оперативно-організаційного характеру, які зводились до перегляду існуючих і прийняття нових зобов'язань державами, проведення інституціональних перетворень, нарощування обсягів фінансування та ін. В якості обов'язкових умов проголошувалися доступ до необхідних ресурсів, забезпечення технічної складової, формування чітких і реалістичних мандатів, у тому числі щодо застосування сили. Опорні принципи підтримання миру залишилися незмінні. Ряд рекомендацій згодом був застосований у подальших операціях, зокрема, положення по зміцненню здатності місій ООН проводити силові наступальні операції. Тобто мова йшла про застосування сили не тільки з міркувань самооборони, але і з метою реалізації мандата.

У листопаді 2003 р. була створена Незалежна група високого рівня з операцій ООН на користь миру, яка представила доповідь «Більш безпечний світ: наша спільна відповідальність» (2004).⁸⁹ 101 пропозицію доповіді, по суті, відображало розширену концепцію колективної безпеки в нових умовах. У доповіді Кофі Аннана «При більшій свободі: до розвитку, безпеки і прав людини для всіх» (2005) була викладена програма дій щодо всеосяжної реформи організації. У загальному вигляді реформа зводилася до необхідності посилення ролі ООН у міжнародних процесах та розширення можливостей щодо застосування сили у відповідь на нові загрози. Було висунуто пропозицію про створення власних збройних сил ООН — невеликого контингенту, який можна було б розгорнути в найкоротші терміни на першу вимогу і на основі дозволу ООН.

Підсумковий документ Всесвітнього саміту 2005 р. (2005) засновував Комісію з миробудівництва і в рамках резолюції 60/1 ГА затвердив принцип «відповідальності за захист» на основі подвійного зобов'язання: 1) держави

---

⁸⁸ Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects// General Assembly Security Council.2000. URL: <https://undocs.org/en/A/55/305>

⁸⁹ Note by the Secretary-General// General Assembly.2004. URL: <https://undocs.org/ru/A/59/565>

повинні здійснювати захист своїх народів; 2) якщо держави не можуть забезпечити захист, міжнародне співтовариство допомогою РБ ООН має захистити населення від військових злочинів, злочинів проти людства, геноциду та етнічних чисток.

Доповідь та відповідна резолюція ГА ООН «Інвестування в Організацію Об'єднаних Націй» (2006) включав в себе конкретні ініціативи по лінії кадрового управління, організаційної структури, вдосконалення систем інформаційних технологій, бюджетних і фінансових операцій.⁹⁰

У 2009 році розпочався процес «Нові горизонти»⁹¹ в цілях: 1) аналізу основних тактичних і стратегічних проблем, які належить вирішувати миротворчих операцій ООН на поточному етапі і в наступні роки; і 2) активізації поточного діалогу з зацікавленими сторонами з питань удосконалення механізмів здійснення миротворчої діяльності ООН, які відповідали б поточним і майбутнім вимогам.

Нова програма партнерства: відкриваючи нові горизонти діяльності ООН з підтримання миру являє собою внутрішній документ, підготовлений в рамках процесу «Нові горизонти», який передбачає розробку перспективної програми миротворчої діяльності ООН. Він відображає концепції як Департаменту операцій з підтримки миру (ДОПМ), так і Департаменту польової підтримки (ДПП).

У документі, представленому державам-членам і партнерам по миротворчої діяльності в липні 2009 року, пропонується активізувати діалог в цілях складання концептуальної програми миротворчої діяльності, яка відображала б позиції всіх учасників глобального партнерства в галузі

⁹⁰ Худайкулова А. В. Миротворчество оон в ххі веке: основные векторы реформ по повышению эффективности миротворческих операций// Южно-российский журнал социальных наук. 2019. Т. 20. № 4. С. 109-126. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-oon-v-xxi-veke-osnovnye-vektory-reform-po-povysheniyu-effektivnosti-mirotvorcheskih-operatsiy>

⁹¹ Charting a new horizon for un peacekeeping// Department of Peacekeeping Operations and Department of Field Support.2009. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/newhorizon_0.pdf

підтримання миру. Спираючись на попередні зусилля по реформуванню миротворчої діяльності, документ висвітлює досягнення в області удосконалення миротворчого механізму і виявляє невирішені і нові проблеми, які потребують уваги партнерів по миротворчій діяльності.

Ключові положення цього документа були розглянуті в доповіді Генерального секретаря, представленому Спеціального комітету з операцій з підтримання миру. Вони послужили основою для офіційних і неофіційних обговорень серед партнерів по миротворчій діяльності, які проводилися з метою формулювання загальної концепції вимог, з тим щоб миротворча діяльність більш ефективно грала свою роль у забезпеченні міжнародного миру та безпеки.⁹²

У 2009 р. було оприлюднено доповідь Пан Гі Муна).⁹³ У доповіді були описані три опори концепції «відповідальності за захист»: 1) безперервна обов'язок держави захищати населення від геноциду, військових злочинів, етнічних чисток і злочинів проти людства; 2) зобов'язання міжнародного співтовариства надавати підтримку державам у виконанні своїх обов'язків щодо захисту населення і розвитку потенціалу в рамках широкого співробітництва держав-членів ООН, громадянського суспільства та приватного сектора; 3) своєчасна та рішуча реакція міжнародного співтовариства у випадку, коли яка-небудь держава не впоралося з виконанням свого обов'язку по захисту населення, що передбачає не тільки заходи з примусу, але і широкий набір мирних засобів.

Всебічний аналіз проблем миротворчості ООН був проведений в 2015 р. незалежною групою високого рівня з миротворчих операцій у складі 16 дипломатів і військових офіцерів під головуванням колишнього президента Східного Тімору Ж. Рамуш-Орта. Представлений доповідь Незалежної групи

---

⁹²Реформа миротворческой деятельности. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/reforming-peacekeeping>

⁹³ Выполнение обязанности защищать// доклад Генерального секретаря. 2009. URL: <https://undocs.org/ru/A/63/677>

високого рівня (2015)⁹⁴ носив надзвичайно комплексний характер і сюжетний охоплення, критичним чином оцінював минулі невдалі операції і декларував необхідність здійснення серйозних змін, в тому числі стратегічного характеру. У доповіді містилося понад 100 рекомендацій щодо подальшого розвитку миротворчої діяльності ООН і недвозначно заявляли про гостру необхідність серйозних змін.

В якості пріоритетних були заявлені чотири області, які повинні бути найбільш корінним змінам:

1) методи роботи Ради Безпеки, у тому числі: збалансоване залучення Ради Безпеки, Секретаріату та держав-постачальників контингентів в процес складання мандатів; посилення їх тристороннього взаємодія; проведення ґрунтовного аналізу та консультацій щодо проектів мандатів; залучення в процес їх розробки крім США, Франції і Великобританії інших держав; посилення ролі Військово-штабного комітету тощо;

2) зміст мандатів миротворчих місій ООН, зокрема: пріоритетності превентивних заходів; облік локального контексту та специфіки протікання конфліктів; ясність, логічність і лаконічність мандатів, пріоритизація завдань, надання Секретаріатом чіткої та об'єктивної оцінки поточної ситуації, а також переліку потреб кожної з місій;

3) військові контингенти місій, в частині розробки більш стратегічно спрямованого підходу до їх формування, що передбачає: завчасне планування місій, підвищення мобільності військових контингентів, вдосконалення процесу постачання, поліпшення координації між різними підрозділами та системи зв'язку один з одним; сприяння обізнаності військових; ліквідація нестачі кваліфікованих кадрів і ресурсів, організація штабу військ швидкого реагування ООН для кожної з нових місій;

---

⁹⁴Доповідь Незалежної групи високого рівня. 2015. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2015-06-16/secretary-generals-remarks-occasion-hand-over-report-high-level>

4) асиметричні загрози миротворчих місій, які зумовлюють необхідність підвищення їх здатності відбивати загрози щодо власної безпеки: об'єднання ресурсів Департаменту безпеки і ресурсів самих місій; постачання місій без військового компонента невеликим військовим або поліцейським контингентом.

У наступній доповіді Пан Гі Муна «Майбутнє миротворчих операцій ООН» (2015) були підсумовані настійні рекомендації по лінії військового компонента: створення Сил швидкого реагування ООН на постійній основі, власного спецназу, а також постійного резерву. У листопаді 2017 р. спеціальній комісії на чолі з бразильським генерал-лейтенантом Карлос Альберто дос Сантуш Крузом було доручено проаналізувати причини загибелі миротворців. За підсумками відвідування всіх конфліктних точок, де були розгорнуті місії, комісія прийшла до висновку, що нейтральний статус «блакитних касок» не служить більше їх захистом від загроз і представила доповідь з рекомендаціями, на основі яких секретаріат ООН розробив план дій з нарощування оборонного потенціалу і боєготовності місій ООН.⁹⁵ Перший етап плану передбачав перегляд методів підготовки миротворців, а також порядку надання медичної допомоги. Проте ключове питання по формуванню гнучких і мобільних сил ООН залишився без належної розробки і раніше знаходиться в топ порядку.

28 березня 2018 р. Генеральний секретар ООН Антоніо Гутерріш висунув широку ініціативу «Дії з підтримання миру», суть якої зводилася до необхідності формування загального розуміння завдань миротворчої діяльності, а також підтвердження політичних зобов'язань держав-членів з підтримання миру на місцях. 25 вересня 2018 р. у розвиток ініціативи була висунута «Декларація про спільні зобов'язання щодо операцій ООН з підтримання миру». Декларація позиціонується в якості загальної дорожньої

---

⁹⁵ Dos Santos Cruz, C. A., Phillips, W. R. & Cusimano, S., (2017). Improving Security of United Nations Peacekeepers: We need to change the way we are doing business. UN. URL: https://digitallibrary.un.org/record/1479770/files/improving_security_of_united_nations_peacekeepers_report.pdf

карти по зміцненню миру. У Декларації підтверджувалася першорядна роль політичних рішень у врегулюванні конфліктів та допоміжна роль самих миротворчих операцій у зв'язку з цим. По суті, була зроблена спроба відновити політичну підтримку миротворчих операцій, основним завданням яких проголошувалося посилення їх політичного впливу на перебіг конфліктів, а також пошук стійких політичних рішень у кожному з розглянутих випадків.⁹⁶

За минулі роки діяльність ООН з підтримання миру стала найважливішим інструментом забезпечення міжнародного миру і безпеки. Сьогодні 15 миротворчих операцій, що діють у всьому світі, використовують широкий набір механізмів, стратегій і ресурсів, наявних у розпорядженні організації Об'єднаних Націй для підтримки миру і безпеки.⁹⁷ За 67 років миротворчої діяльності ООН, була проведена 71 профільна операція. Більш 2830 миротворців загинули при виконанні свого боргу. Масштаби даної роботи по лінії ООН за останні роки збільшилися кардинально не лише за сферою охоплення, але і з ресурсних аспектів. Проведення сучасних операцій ООН з підтримання миру вже складно назвати традиційними: більшість з них отримують такий розгорнуті мандати, що під їх відповідальність переходять багато завдань державного управління і пошуку шляхів розв'язання конфліктів. Для виконання покладеного на мандату миротворців до складу операцій стали включати, крім військового, сильні поліцейський і цивільний компоненти. В результаті в країні, яка переживає конфлікт виникає свого роду важіль тиску на уряд. На жаль, доводиться визнавати, що базові принципи миротворчості, такі як згода приймаючої сторони, неупередженість, нейтралітет, незастосування сили, отримують у ряді випадків іншу

---

⁹⁶Худайкулова А. В. Миротворчество оон в ххі веке: основные векторы реформ по повышению эффективности миротворческих операций// Южно-российский журнал социальных наук. 2019. Т. 20. № 4. С. 109-126. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-oon-v-xxi-veke-osnovnye-vektory-reform-po-povysheniyu-effektivnosti-mirotvorcheskih-operatsiy>

⁹⁷ Реформа миротворческой деятельности. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/reforming-peacekeeping>

трактування, що призводить до звинувачень на адресу миротворців і, як результат, до підриву авторитету самої Організації.

Однією з сучасних тенденцій, активно підтримуються державами, які виступають за «посилення» мандатів миротворчих операцій ООН (в першу чергу США, Великобританія, Канада, Австралія, більшість країн ЄС), є надмірне загострення уваги на захисті цивільних осіб як першорядної задачі миротворців. Під цю мету засновуються мандати миротворчих місій, відповідальність за реалізацію даної задачі поширюється не тільки на військових, але і на поліцію і цивільні компоненти місій.⁹⁸ Робиться акцент на «силові» мандати, підвищення оперативної готовності миротворців з застосуванням всіх необхідних засобів, тобто наділяють правом превентивно застосовувати силу і проводити цільові наступальні операції.

Набирає оборти тенденція трактування концепції захисту цивільного населення і в більш широкому контексті - «відповідальності за захист» - для виправдання втручання, у тому числі силового, у внутрішні справи держав. Для реалізації даної задачі у збиток пошуку миротворцями ООН політичних компромісів в цілях врегулювання конфліктів віддається перевага використанню сили. Так, Рада Безпеки спочатку наділив Місію ООН в Південному Судані досить сильним мандатом по захисту цивільних осіб. На жаль, однак, в силу різних факторів, включаючи системні недоробки в частині аналізу і прогнозування воєнно-політичної обстановки і оперативного планування в Південному Судані, місія не завжди була готова вирішувати поставлені завдання.

В міру розширення масштабів миротворчості ООН ще більш актуальним стає питання використання засобів спостереження і зв'язку та безпілотних літальних апаратів (БПЛА). У грудні 2012 року Генеральний секретар ООН виступив з пропозицією використовувати безпілотні повітряні системи у складі Місії ООН зі стабілізації у ДР Конго, що, на його думку, створить

---

⁹⁸ Текущие операции ООН по поддержанию мира// Статистика. 2015. URL: www.un.org/peacekeeping

додаткові можливості для збору, аналізу і поширення інформації в цілях підвищення обізнаності про ситуацію і своєчасного прийняття рішень. Крім того, використання БПЛА було покликане допомогти підвищити ефективність і безпека миротворців, а також скоротити залежність місій від дефіцитних вертольотів.⁹⁹ В цілому імпульсом для широкого застосування БПЛА в світі стало успішне використання безпілотників збройними силами США і Ізраїлю в ході ряду військових операцій на Близькому Сході та в Перській затоці. Дані технічні засоби зарекомендували себе як ефективні інструменти для виконання бойових завдань.

Важливо відзначити, що ООН затвердила можливість експериментального використання безпілотників у складі МООНСДРК із застереженням, що це повинно здійснюватися без шкоди для поточного процесу розгляду у відповідних органах ООН правових, фінансових та технічних аспектів застосування БПЛА в складі оонівських миротворчих місій. Привабливість застосування безпілотників у миротворчих операціях ООН пояснюється їх здатністю контролювати ситуації у буферних зонах. Однак головним аргументом прихильників «силового» миротворчості, на наш погляд, є не стільки рентабельність, можливість отримання якісних знімків з невеликих висот і оперативність передачі даних, скільки застосування в небезпечних зонах без ризику для життя миротворців.

Однією з найбільш небезпечних тенденцій в даний час є зростання створюваних недержавними елементами нетрадиційних ризиків для безпеки миротворців. Таким чином, на сьогоднішній день у ряді регіонів світу (зокрема, Малі, ДР Конго, Дарфур, Південний Судан) для успішного проведення сучасних миротворчих операцій ООН вкрай необхідно належне логістико-технічне і кадрове забезпечення, надійне і передбачуване фінансування, а також визначення для них Радою Безпеки ООН ясних і

---

⁹⁹ Доклад Генерального секретаря о Миссии Организации Объединенных Наций по стабилизации в Демократической Республике Конго. 2013. URL:<http://www.refworld.org.ru/docid/52d3b0024.html>

реалістичних завдань і тимчасових рамок. Неодмінною складовою при плануванні операцій повинна бути ретельна оцінка можливих загроз для оонівського персоналу. Критично важливою є тісна координація дій місій з владою держав розгортання, несуть основну відповідальність за забезпечення безпеки миротворців і створення умов для їх діяльності.

Однією з нових тенденцій є розвиток партнерської взаємодії з регіональними і субрегіональними організаціями в зоні конфлікту відповідно до глави VIII Статуту ООН. Оскільки їх роль в сучасному світі стає все більш помітною, різнопланове співробітництво і об'єднання зусиль з ООН здатні привести до більш відчутним і стійким результатами. Серед цілком виправданих переваг - краще володіння місцевою специфікою, ситуацією «на землі» і володіння відповідними матеріально-технічним і ресурсним потенціалом. Серед найбільш досвідчених регіональних партнерів ООН необхідно виділити насамперед Африканський союз. Заслуговує на увагу активна взаємодія ООН з Афросоюзом на миротворчому треку, його внесок у врегулювання кризових ситуацій на африканському континенті, а також у вирішення завдань державного будівництва на постконфліктного стадії. Необхідно відзначити також прогрес в становленні африканської архітектури миру і безпеки. Разом з тим, незважаючи на зростаючий потенціал, Афросоюз як і раніше розраховує на збільшення допомоги африканцям з боку міжнародного співтовариства, в тому числі за рахунок фінансування з нарахованих внесків своїх ОПМ, заснованих Радою Безпеки ООН.¹⁰⁰

Отже, в даний час конфліктні ситуації мають зовсім іншою специфікою, широким набором факторів, включаючи транскордонні виклики і загрози. Все це призвело до об'єктивного збільшення масштабності та багатокomпонентності миротворчих операцій найчастіше з важкими для реалізації мандатами. Тому, почала набувати тенденція посилення мандатів,

---

¹⁰⁰ Гильмутдинова Д. Ромадан Л. Новые тенденции и технологии в миротворческой деятельности Организации Объединенных Наций в XXI веке// Международная жизнь. 2016. URL: <https://interaffairs.ru/news/show/14852>

при цьому надмірне використання сили миротворцями загрожує великими витратами, включаючи нанесення шкоди іміджу ООН. В міру розширення масштабів миротворчості ООН ще більш актуальним і вимагає ретельного аналізу аспектом сучасної миротворчості стає питання використання сучасних технологій для функціонування ОПМ.

РОЗДІЛ 3

УЧАСТЬ ОБСЄ У МИРОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ У ХХІ СТОЛІТТІ

3.1. Миротворчі місії ОБСЄ

Місії ОБСЄ та інші представництва у тих чи інших регіонах – головне вираження роботи організації. Вони прямують до країн, що потребують, на думку ОБСЄ, допомоги для втілення в життя політичних рішень. Останім часом організація включала до свого мандату різні польвові операції, що були тим чи іншим способом пов'язані з військовими компоненти. Це означало, що до складу місій направляли окремих прикомандированих осіб, а не цілі військові підрозділи. Подібні приклади можна спостерігати у місіях до Молдови (з 1993 р.) і до Грузії (2008 р.), а цивільні спостерігачі були надіслані до кордону Грузії та Російської Федерації (1999-2005 рр). Під час місії в Скоп'є, до складу увійшов спеціальний відділ громадської безпеки та роботи з населенням, він займався сприянням у боротьбі з організованою злочинністю в країні, моніторингом ситуації та реформуванням місцевої поліції.

За увесь час проведення місій ОБСЄ, лише дві можна виділити у якості миротворчих операцій військового типу, це Контрольну місію в Косово (КМК) та Спеціальну моніторингову місію в Україні (СММ). Обидві місії це громадянські місії, що вели спостереження за припиненням вогню й опинилися в зоні ризику, через порушення миру.¹⁰¹

Перша з них - Місія в Косово, це одна з найбільших польових операцій ОБСЄ, під час проведення здійснювався широкий спектр заходів у сфері захисту прав людини, демократизації та громадської безпеки. Вона була створена Постійною радою в жовтні 1998 року і закрита в червні 1999 року. Головою місії був американський дипломат Вільям Вокер, що став головою місії. Його заступник був Габріель Келлер.

---

¹⁰¹ Tanner F. The OSCE and peacekeeping: track record and outlook//Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg (IFSH)// Centre for OSCE Research. 10p. 2022. URL: <https://repository.graduateinstitute.ch/record/299848>

До завдань місії входили:

- Перевірка дотримання всіма сторонами Резолюції 1199 Ради Безпеки ООН та повідомлення про випадки поліпшення ситуації або навпаки недотримання тиші. Ці звіти мали надаватися органам влади Союзної Республіки Югославії (СРЮ);
- Підтримка тісних зв'язків з СРЮ, Сербією та, відповідно, іншими органами влади Косова, політичними партіями та іншими організаціями в Косово та акредитованими міжнародними та неурядовими організаціями для надання допомоги у виконанні своїх обов'язків;
- Нагляд за виборами в Косово з метою забезпечення їх відкритості та чесності відповідно до узгоджених правил і процедур;
- Забезпечити створення незалежної та справедливої поліцейської служби.

Операція розгорнулася в період наростаючої кризи в Косово, коли відбувалися жахливі злочини, США і НАТО загрозували застосувати силу проти режиму Мілошевича. Мандат місії був узгоджений без участі ОБСЄ в ході переговорів Р. Холбрука та С. Мілошевича, й вимагав від сторін припинити звірства, дотримуватися режиму припинення вогню та вивести збройні сили з Косова. КМК була зібрана доволі швидко, не дивлячись на те, що за всі попередні операції, ця, була в рази більша та складніша. Місія в Косово була розділена на 5 регіонів і штаб-квартирою в Пріштіна.¹⁰²

Основна частина співробітників прибула через місяць після угоди, проте жодна зі сторін не дотримувалася припинення вогню й продовжували стріляти по цивільному населенню, доказом цього було те, що коли команда КМК прибула на місце події Різніни в Рачаку, вони виявили «36 тіл, 23 з яких лежали в канаві». Незалежне судово-медичне розслідування у Фінляндії встановило, що на тілах було виявлено сліди вогнепальних поранень на

---

¹⁰² Таннер Ф. ОБСЄ и миротворчество: опыт и перспективы// OSCE Insights. 2021. URL: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748911463-04/obse-i-mirotvorchestvo-opyt-i-perspektivy?page=1>

відстані та сліди залишків пороху на руках, що дозволяє припустити, що вони були вбиті внаслідок перестрілки з югославською поліцією.¹⁰³

З 17 жовтня 1998 р., основною ціллю місії було моніторинг за дотриманням югославським урядом Резолюції Ради Безпеки ООН 1199, а особливо, відведенням збройних сил з Косова та дотримання режиму припинення вогню. Операція Орлине Око була частиною КМК, використання літаків були надані Італією, Францією, Нідерландами, Німеччиною, Сполученими Штатами Америки та Великобританією. Місія включала себе близько 1400 наземних спостерігачів. Внаслідок неправомірних дій югославських військ та в цілому недотримання вимог Резолюції ООН, ці спостерігачі були відкликані через високий рівень ризику для місії. В цей період спостерігалось збільшення масштабів порушень режиму тиші з обох сторін. В результаті виведення спостерігачів 24 березня 1999 р. перевірка припинилася.

КМК було евакуйовано на Охрид до Македонії, а штат місії було скорочено до 250 осіб. Після відходу, державні сили розпочалася кампанію вбивств, згвалтувань, затримань та депортацій косовського албанського населення. Біженці бігли в Албанію, Македонію, та Чорногоріє; документи багатьох біженців було знищено. У квітні 1999 року ОБСЄ вирішила, що КМК має допомогти впоратися з хаосом біженців; 70 верифікаторів були відправлені до Тирану, де вони допомагали координувати реагування та опитували біженців.¹⁰⁴

Сама КМК по винна була бути у два рази більшою за СММ, проте не встигла наростити свою присутність. На короткому етапі планування КМК у 1998 р. виконавчі структури ОБСЄ не змогли дати чітких вказівок щодо виконання мандату. Процес відпору персоналу йшов доволі повільно, не

---

¹⁰³ Rainio, J.; Lalu, K.; Penttilä, A. Независимые судебные вскрытия в вооруженном конфликте: расследование жертв из Рачака, Косово//Международная судебная экспертиза. **116** (2-3). 171-185. 2001. URL:<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11182269/>

¹⁰⁴ OSCE Kosovo Verification Mission / OSCE Task Force for Kosovo. URL: <https://www.osce.org/kvm-closed>

дивлячись на багаторазові звернення ООН до країн учасниць ОБСЄ. Лише через три місяці, від початку операції, було розгорнуто близько 700 спостерігачів, а до березня 1999 р., в період завершення місії їх число зросло до 1400. Було розгорнуто лише дві третини максимальної кількості спостерігачів, що було занадто мало, для забезпечення постійної присутності у кризових районах, навіть звернення ОБСЄ до держав-учасниць щодо мобільної медичної допомоги та бронетехніки довгий час залишалося без належної уваги. Лише в кінці листопада 1998 року місія отримала першу бронетехніку. Хоча гарантії безпеки були надані югославською владою, було очевидно, що на тактичному рівні безпека КМК повністю залежала від згоди воюючих сторін. Немаючи зброї, члени місії були б незахищеними у випадку нападу, але той факт, що спостерігачі були без зброї, мав певні переваги. Для початку Мілошевич міг не дати свою згоду на присутність міжнародних збройних сил на території Югославії. По-друге, саме через їхню вразливість жодна зі сторін не сприймала членів місії ОБСЄ як загрозу. Це виявилось вирішальним у налагодженні тісних зв'язків зі сторонами конфлікту, що дозволило місії виконувати свої завдання. Але, випадки невиконання сторонами договору зросли, а порушення режиму припинення вогню стали нормою, через що стало неможливо гарантувати безпеку персоналу, і місію довелося відкликати.¹⁰⁵

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні (СММ) була розгорнута 21 березня 2014 року після запиту уряду України до ОБСЄ та консенсусного рішення всіх 57 держав-учасниць ОБСЄ. СММ – це беззбройна цивільна місія, яка цілодобово перебуває на місці в усіх регіонах України. Її основні завдання – неупереджено та об'єктивно спостерігати та звітувати про ситуацію в Україні; і сприяти діалогу між усіма сторонами кризи.

---

¹⁰⁵ Таннер Ф. ОБСЕ и миротворчество: опыт и перспективы// OSCE Insights. 2021. URL: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748911463-04/obse-i-mirotvorchestvo-opyt-i-perspektivy?page=1>

Розгортання Спеціальної моніторингової місії (СММ) в Україні є найновішим і найважливішим практичним досвідом ОБСЄ у миротворчій діяльності. 21 березня 2014 року Постійна рада вирішила створити місію, щоб сприяти «зниженню напруженості та зміцненню миру, стабільності та безпеки» в Україні. Мандат СММ ОБСЄ в Україні знаходиться в центрі розбіжностей між прихильниками збереження суто цивільного характеру Місії і тими, хто виступає за більш активне присутність ОБСЄ на Донбасі. Незважаючи на багато змін на місцях до того часу, навесні 2019, 2020 2021 років, мандат СММ кожен раз продовжувався на рік без будь-яких суттєвих поправок. Як і раніше, мандат спостерігача формально охоплює всю територію України. Однак насправді Місія істотно присутня тільки на Сході України, а також в меншій мірі в Києві і продовжує мати неповний доступ у райони Донбасу, контрольовані очолюваними Росією сепаратистами. Більш того, СММ не має присутності на анексованому Росією Кримському півострові. Оскільки рішення приймаються в основному за обоюсторонньою згодою, Російська Федерація перешкоджає ОБСЄ розширити свою присутність у Криму.¹⁰⁶

СММ мала звітувати про безпеку і ситуацію в Україні, фіксувати порушення прав людини та сприяння діалогу для зниження напруженості між сторонами. Вже у березні 2014 року було розгорнуто перших спостерігачів. 3 вересня президент Росії Володимир Путін і президент України Петро Порошенко досягли домовленості про негайне припинення вогню. Незабаром був підписаний Мінський протокол та доповнений Меморандумом із зазначенням конкретних заходів щодо виконання кроків, узгоджених у Протоколі. Для СММ це означало, що її обов'язки значно змінилися. Місії було покладено провідну роль у моніторингу дотримання угоди, беручи на себе нові обов'язки, які зазвичай виконують військові ООП, такі як моніторинг припинення вогню, перевірка відведення озброєння та моніторинг російсько-

---

¹⁰⁶ Härtel A., Pisarenko A., Umland Andr. The osce's Special Monitoring Mission to Ukraine// Brill. 2021. URL:https://brill.com/view/journals/shrs/31/1-4/article-p121_121.xml?language=en

українського державного кордону. З огляду на це, цільову кількість у 500 моніторів потрібно було розгорнути якомога швидше, і водночас необхідно було внести різні коригування, щоб СММ могла діяти у дуже нестабільному середовищі безпеки та виконувати свої нові обов'язки. Зміцнюючи те, що спочатку було заплановано як місія цивільних спостерігачів, ОБСЄ наполегливо працювала, щоб дати можливість СММ діяти в дуже нестабільному середовищі безпеки та ефективно виконувати нові завдання згідно зі своїм початковим мандатом. Зокрема, це означає, що кандидати, які мають військовий та пов'язаний із ними досвід, були пріоритетними в процесі набору та були розроблені нові навчальні програми, які стосуються таких питань, як перевірка та моніторинг припинення вогню, обізнаність зі стресом та вирішення проблем із захопленням заручників.¹⁰⁷

Основні проблеми КМК полягали в потребі сформувати певну систему безпеки та облаштувати медичну інфраструктуру, для роботи спостерігачів у зонах ризику. Таким чином на сході України, кожному спостерігачу було надано спеціальний захисний комплект із шоломів, бронеелетів, значків СММ та дипломатичних карток МЗС України і авіть бронитехники. Був створений супутниковий зв'язок у масштабі всієї місії, щоб гарантувати аварійне резервне копіювання. На Схід України були направлені медики та карети швидкої допомоги. Для того, щоб спостерігачі СММ могли ефективніше виконувати свої завдання з верифікації, їхня робота повинна була доповнюватися збором технологічної інформації, наприклад, супутниковими знімками, безпілотними літальними апаратами (БПЛА), стаціонарними та встановленими на аеростатах камерами спостереження та нічними камерами.

Незважаючи на ці важливі зміни, ефективний моніторинг режиму припинення вогню виявився надзвичайно складним, оскільки спостерігачам ОБСЄ без військового досвіду часто не вистачає необхідних знань для

---

¹⁰⁷ Meier L. D. OSCE Peacekeeping – Conceptual Framework and Practical Experience// OSCE Yearbook 2016, pp. 149-163. 2017.
URL:https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Meier-en.pdf

розпізнавання конкретних категорій зброї. У той же час, навіть для спостерігачів із військовим стажем це може бути важко перевірити право власності на військові активи, оскільки вони рідко позначаються чітко, а українські та російські війська часто використовують однакове обладнання. Більше того, групи, які контролюють важке озброєння, часто перешкоджають спостерігачам отримати доступ до місць, де може бути розташована військова техніка, або не надають інформацію, важливу для СММ для перевірки деталей відведення важкого озброєння.

Моніторинг українсько-російського кордону виявився майже непосильним завданням. Спостерігачі ОБСЄ контролювали лише два з восьми контрольних пунктів, контрольованих сепаратистами, а відрізок кордону, який СММ не може перевірити, становить близько 400 кілометрів. Ці труднощі ще більше посилюються через безперервне погіршення ситуації з безпекою. Будучи беззбройними і, отже, не в змозі застосувати силу навіть для самооборони, спостерігачі СММ є легкою мішенню для нападу або захоплення заручників. Крім того, групи спостерігачів, які діють «на стороні повстанців», змушені були повністю покладатися на гарантії безпеки, надані повстанськими групами. Це, у свою чергу, означає, що спостерігачі в деяких важливих районах можуть виконувати свої верифікаційні завдання лише за умови, що вони отримають необхідні гарантії від сепаратистів; можливо, їх навіть доведеться супроводжувати через небезпеку мінних полів. Крім того, спостерігачі СММ наполегливо працювали, щоб побудувати широку мережу тісних відносин з важливими місцевими зацікавленими сторонами, а також з іншими міжнародними діячами, що діють в Україні, і тим самим активно сприяли досягненню локального припинення вогню, оцінювали становище груп меншин, допомагали в роботі з ВПО, і переговори з сепаратистськими угрупованнями.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ Meier L. D. OSCE Peacekeeping – Conceptual Framework and Practical Experience// OSCE Yearbook 2016, pp. 149-163. 2017.
URL:https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Meier-en.pdf

Відповідно, припинення вогню діяло лише обмежений час, і на початку 2015 року війна знову загострилася, поки 12 лютого 2015 року Нормандським форматом не було підписано Комплекс заходів щодо імплементації Мінського протоколу. Після цього 12 березня 2015 року максимальну чисельність місії було збільшено до 1000 осіб.¹⁰⁹ Відтоді конфлікт стабілізувався, але порушення режиму припинення вогню все ще відбуваються регулярно.

26 березня 2016 року, голова СММ ОБСЄ заявив, що спеціальна моніторингова місія ОБСЄ із самого початку своєї роботи на Донбасі фіксувала факти, які свідчать про участь російської армії в конфлікті на сході України, зокрема бронетехніку, засоби РЕБ та військовослужбовців. Станом на листопад 2016 року, Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в умовах обмеженого доступу до зони конфлікту на Донбасі за 2,5 роки офіційно нарахувала понад два десятки машин, позначених написом «вантаж 200», які вивозили зі сходу України в Росію загиблих росіян. Представник США в ОБСЄ заявив, що тільки на двох пунктах пропуску на кордоні між Україною і Росією ОБСЄ налічила понад 30 тисяч осіб в одностроях військового зразка, які перетинали цей кордон.

У 2017 році один зі співробітників місії загинув і ще двоє отримали поранення, коли їх автомобіль врізався на міну. Згодом патрулювання СММ обмежувалося асфальтованими та бетонними дорогами. Ефективність моніторингу СММ страждає від наявності мін, нерозірваних боєприпасів і низької швидкості їх знешкодження, а також від артилерійських обстрілів і загрозливої поведінки збройного персоналу. Це заважає СММ ефективно контролювати виконання Мінського протоколу, оскільки це обмежує їх доступ до районів і створює великі ризики для безпеки цивільних спостерігачів СММ.¹¹⁰

---

¹⁰⁹Decision No. 1162 Extension of the mandate of the OSCE special monitoring mission to Ukraine// OSCE: official page. No. 1044. 2015. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/144996.pdf>

¹¹⁰ Hilde H. The Minsk Agreements and the osce Special Monitoring Mission// Brill. 27 (3–4). 342–357. 2016. URL:https://brill.com/view/journals/shrs/27/3-4/article-p342_342.xml

У той час як КМК була «низкотехнологічною» місією, СММ в результаті політичного тиску з боку Голови ОБСЄ отримала в своє розпорядження передові технології, включаючи камери спостереження, супутникові знімки, акустичні датчики та БПЛА, які доповнюють інформацію, що збирається наземними патрульними групами. Використання таких технологій у рамках СММ було санкціоновано Мінськими угодами про припинення вогню. Однак експлуатація БПЛА в зонах активних конфліктів ризикована і дорога, оскільки багато з них глушаться обстрілюються, що є грубим порушенням Мінських угод. З моменту першого польоту БПЛА у жовтні 2014 р. до 31 березня 2019 р. СММ втратила тридцять дев'ять БПЛА. З них 67% були втрачені в невідконтрольних уряду районах, 31% – у зоні, контрольованій урядом, і 2% – на лінії дотику.¹¹¹ ОБСЄ часто стикається з глушінням сигналу моніторингових БПЛА. У 2021 році ОБСЄ повідомила, що 62,5% далеких польотів БПЛА «стикалися з перешкодами сигналу GPS» з такими сильними глушіннями, що час від часу заважало БПЛА навіть злетіти. ОБСЄ неодноразово повідомляла про присутність російського обладнання радіоелектронної боротьби в районах, контрольованих сепаратистами, зокрема системи протидії БПЛА Repellent-1. 30 квітня 2021 року ОБСЄ також повідомила, що двоє членів збройних формувань підійшли до групи моніторингу, коли вона готувалась запуснути БПЛА, і погрожувала, що він буде збитий у разі запуску.¹¹² СММ виявилася погано оснащеною для обробки великих обсягів інформації з різних джерел. Крім того, доступ спостерігачів до знімків із супутників і БПЛА часто займав занадто багато часу, щоб бути ефективним при плануванні та здійсненні патрулювання. Необхідно було створити нову систему обробки інформації, об'єднання даних, прийняття рішень, планування та публічної звітності.

---

¹¹¹ Meier L. D. OSCE Peacekeeping – Conceptual Framework and Practical Experience// OSCE Yearbook 2016, pp. 149-163. 2017. URL:https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Meier-en.pdf

¹¹² Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM)// OSCE: official page.2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/390236>

З 2020 році СММ складалася з близько 700 спостерігачів із 53 країн-членів ОБСЄ та додаткового місцевого та міжнародного персоналу. 24 лютого 2022 року, після російського вторгнення в Україну, генеральний секретар Хельга Шмід оголосила про тимчасову евакуацію співробітників СММ з метою відновлення роботи, як тільки обставини на місці дозволять.¹¹³ 31 березня 2022 року консенсус щодо продовження мандату місії не був досягнутий через протидію Росії.

Отже, концепція ОБСЄ з врегулювання конфліктів розроблялася поступово і прагматично. Наявні інструменти і методи були скориговані з урахуванням виникаючих проблем. Серед останніх місій ОБСЄ, лише дві можуть називатися миротворчими це місія у Косово та Мониторингова місія в Україні, остання досягла значного успіху й зміцнила ОБСЄ як вагомий майданчик для обговорення.

3.2. Роль організації у запобіганні та врегулюванні конфліктів

У документах ОБСЄ є багато положень, які, в принципі, дозволяють Організації розгортати широкий спектр ООП. Проте досі ці положення ніколи не застосовувалися. Як показало обговорення в цьому внеску, існує кілька причин, які пояснюють небажання держав-учасниць брати участь у миротворчій діяльності. Одним з найважливіших, безумовно, є відсутність оперативного потенціалу для планування, розгортання та експлуатації РКО. Таким чином, можна зробити висновок, що на початку свого існування ОБСЄ не відігравала ніякої ролі в миротворчій діяльності і лише з плином часу, її місії набули ознак миротворчості. З точки зору ідей, які стоять за нею, і КМВ, і СММ можна вважати РКО. Обидва були засновані на основних принципах миротворчості: згоди, неупередженості та незастосування сили. Більше того, той факт, що вони мали на меті підтримувати крихке припинення вогню і тим самим прокласти шлях для політичного врегулювання конфлікту, означав, що

---

¹¹³ Statement of the Secretary General on the temporary evacuation of OSCE staff from Ukraine. OSCE: official page. 2022. URL: <https://www.osce.org/secretary-general/512953>

вони були включені в цикл конфлікту. КМВ і СММ діяли в умовах надзвичайно нестабільного конфлікту, що характеризується триваючим насильством та залученням широкого кола суб'єктів. І, що найголовніше, обидва отримали завдання здійснювати діяльність, яка є однією з основних функцій миротворчої діяльності. Таким чином, можна стверджувати, що ОБСЄ вже розгорнула повноцінні ОПМ, які базуються не на Гельсінкських рекомендаціях, а скоріше представляють спеціальні заходи, розроблені для гнучкої реакції на конкретні конфлікти.¹¹⁴

Однак такий висновок також був би передчасним, оскільки і в КМВ, і в СММ не вистачало одного елемента, важливого для РКО. Традиційні, а також багатовимірні РКО, принаймні частково, складаються з озброєних військових контингентів. Навпаки, місії ОБСЄ, незалежно від сфери їх діяльності, завжди складаються з неозброєних, індивідуально завербованих цивільних осіб. Цей відносно простий факт приводить більшість аналітиків до висновку, що ОБСЄ відіграє вагомую роль у цивільній частині миротворчої діяльності і, можливо, розгортала квазі-РКО, але ніколи не займалася підтриманням миру в її традиційному розумінні. Цей внесок свідчить про те, що квазі-РКО ОБСЄ слід розуміти як місії з перевірки, засновані на оригінальному типі РКOS ООН, місії спостерігачів, що підкреслює їх цивільний характер, але також підкреслює їх більш активні особливості. На відміну від місій спостерігачів ООН, і КМВ, і СММ не лише взяли на себе функції спостерігачів, а й мали завдання перевірити дотримання військових зобов'язань та принципів людського виміру.¹¹⁵

Що стосується майбутнього розвитку миротворчої діяльності ОБСЄ, залишається питання щодо того, чи буде ОБСЄ брати участь у військовій

¹¹⁴ Meier L. D. OSCE Peacekeeping – Conceptual Framework and Practical Experience// OSCE Yearbook 2016, pp. 149-163. 2017.
URL:https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Meier-en.pdf

¹¹⁵ Meier L. D. OSCE Peacekeeping – Conceptual Framework and Practical Experience// OSCE Yearbook 2016, pp. 149-163. 2017.
URL:https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Meier-en.pdf

підтримці миру, яка – правильно чи неправильно – все ще розуміється як «справжня» миротворча діяльність. Це навряд чи станеться з різних причин. Більшість держав-учасниць дотримуються думки, що місії ОБСЄ мають зберігати свій цивільний характер. Більше того, КПК не готовий оперативно до розгортання цілих контингентів збройних сил. І, нарешті, можна поставити під сумнів додаткову вартість озброєння місій. Озброєні ОПМ – навіть якщо вони мають серйозні повноваження – не мають силових можливостей. Таким чином, вони – так само, як і СММ – повинні вести переговори з сепаратистськими угрупованнями, а не можуть просто змусити їх співпрацювати. Тому можна обґрунтовано стверджувати, що цивільний статус місій ОБСЄ, хоча він має певні недоліки, також дозволяє їм діяти більш ефективно на місцях. Той факт, що спостерігачі ОБСЄ не мають зброї, покращує їхню здатність отримати згоду відповідних сторін конфлікту. Це може покращити їхню здатність виконувати завдання верифікації, оскільки вони значною мірою залежать від бажання всіх сторін співпрацювати. Враховуючи небажання більшості держав-учасниць «озброювати» місії ОБСЄ, другий варіант майбутнього розвитку миротворчої діяльності ОБСЄ зосереджується на тому, як цивільні місії можуть краще виконувати завдання, які зазвичай покладаються на військові ОПС. Виходячи з досвіду СММ, таке посилення можна передбачити на різних рівнях: військовий та пов'язаний із ним досвід можна було б визначити пріоритетним у процесі набору, необхідно було б адаптувати інструменти навчання, створити медичну інфраструктуру, і, нарешті, але не в останню чергу – використання специфічних методів для полегшення верифікації може бути розвинене. Посилення FOP у такий спосіб дозволить ОБСЄ охопити весь конфліктний цикл і активніше брати участь у миротворчій діяльності, водночас зберігаючи цивільний характер Організації.¹¹⁶ З моменту свого розгортання у 2014 р. СММ довела, що здатна

---

¹¹⁶ Meier L. D. OSCE Peacekeeping – Conceptual Framework and Practical Experience// OSCE Yearbook 2016, pp. 149-163. 2017.
URL:https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Meier-en.pdf

швидко отримувати уроки зі своєї діяльності. Незважаючи на постійні порушення режиму припинення вогню, відмова в доступі та пандемію COVID-19, вона продовжувала працювати по обидва боки лінії зіткнення, хоча іноді з серйозними обмеженнями. За минулі роки дослідники та практики вивчали діяльність місії та витягли з неї певні уроки. Враховуючи обнадійливий приклад СММ, цілком можливо, що держави-учасниці погодяться на проведення аналогічної місії в іншому місці, якщо цього вимагатимуть зміни у регіональній безпеці та політиці.

Вторгнення Росії в Україну 24 лютого викликало шоків хвилі в ОБСЄ-органі, який зіграв важливу роль у стримуванні конфліктів, що спалахнули після розпаду Радянського Союзу. Дії Росії на Україні є кричущим порушенням прихильності ОБСЄ поваги суверенітету, територіальної цілісності і прав людини, закріпленої в її основоположних принципах Вони отруїли атмосферу в штаб-квартирі організації у Відні, де знаходяться 57 держав-учасниць, включаючи Україну і Росію, а також всі члени ЄС та НАТО, і поставили під загрозу її здатність приймати рішення з великим і малим питань. Але незважаючи на всі виклики, з якими вона стикається, ОБСЄ залишається важливим форумом. Це одне з небагатьох багатосторонніх просторів за межами ООН для діалогу між Росією і Заходом, за словами офіційного представника ОБСЄ, організація була "свого роду повітряною подушкою, яка відкривається всякий раз, коли ми стикаємося з відгомонами напруженості" між Росією і Заходом. ОБСЄ є однією з небагатьох міжнародних організацій, здатних зіграти важливу роль в реалізації будь-якої угоди про припинення вогню, яке сторони конфлікту можуть досягти в Україні, де до нинішнього етапу війни вона очолювала значну моніторингову місію.¹¹⁷ Коли 24 лютого почалося російське вторгнення, ця місія все ще мала на місцях близько 500 міжнародних спостерігачів і продовжувала звітувати по

---

¹¹⁷ Vartanyan O., Lanz D. Preserving the OSCE at a Time of War//International crisis group. 2022. URL:<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/preserving-osce-time-war>

мірі початку евакуації. В даний час місія практично припинила свою діяльність, хоча деякі українські працівники як і раніше присутні для виконання обмежених службових функцій в деяких місцях. Визнання Росією де-факто сепаратистських утворень і її вторгнення 24 лютого зробили безглуздими Мінські угоди. У ОБСЄ все ще є спеціальний представник України Мікко Киннунен, який був головним посередником у рамках Тристоронньої контактної групи, але його роль на даний момент невідома. 3 березня вона доручила створити групу експертів по встановленню фактів збирати інформацію про порушення прав людини і міжнародного гуманітарного права, вчинених під час війни.

З початку війни Польща, яка головує в організації в 2022 році, припинила всю регулярну діяльність, проводячи засідання лише двох політичних органів, – Постійної ради та Форуму співробітництва в галузі безпеки, – які були повністю присвячені Україні. Ці зустрічі супроводжувалися різкими засудженнями Росії і скоординованими демонстраціями протесту. Аналогічним чином, в щорічному зверненні чинного голови ОБСЄ в Раді Безпеки ООН 14 березня міністр закордонних справ Польщі Збігнев Рау порівняв дії Росії на Україні з "державним тероризмом".¹¹⁸

В країнах за межами України ОБСЄ продовжує відігравати вирішальну роль у врегулюванні конфліктів. Яскравим прикладом є Грузія, де відкололися два регіони – Абхазія та Південна Осетія – які Росія визнала незалежними державами. Після війни 2008 року між Росією і Грузією ОБСЄ виступала в якості одного з трьох міжнародних посередників, поряд з ЄС і ООН. Разом ця трійця відповідає за організацію Женевських міжнародних дискусій - переговорного формату, що об'єднує Грузію, Росію і Сполучені Штати.

---

¹¹⁸ Vartanyan O., Lanz D. Preserving the OSCE at a Time of War//International crisis group. 2022. URL:<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/preserving-osce-time-war>

Переговори в Женеві зберегли відкритими канали зв'язку і допомогли усунути інциденти, які в іншому випадку могли б загостритися.

У Південній Осетії роль ОБСЄ була особливо важлива. Набагато менш помітна, ніж ЄС, який керує моніторинговою місією з 200 осіб на території, контрольованій грузинським урядом, ОБСЄ вважається прийнятним співрозмовником з Росією і союзним де-факто керівництвом Південної Осетії. Тому ОБСЄ змогла бути посередником в угодах, наприклад, за водопостачання та доступу до сільськогосподарських угідь, які знизили ризик насильства і поліпшили життя людей по обидві сторони лінії розмежування. Війна в Україні ризикує знову відкрити рани 2008 року і може звести нанівець дипломатичні зусилля ОБСЄ. Обидва сепаратистських регіону продемонстрували рішучу підтримку дій Росії в Україні, в той час як Грузія, хоча і не приєдналася до санкцій проти Росії, все ж направила заявку на членство в ЄС і проголосувала за засудження агресії Росії в міжнародних інститутах. Ці події можуть вплинути на перспективи майбутнього співробітництва і навіть на переговорні формати, які допомагають підтримувати стабільність у цих зонах конфліктів на протязі більше десяти років. Тривожною ознакою є те, що співголови ООН, ЄС та ОБСЄ прийняли рішення скасувати наступний раунд женевських переговорів, запланований на кінець березня, після перенесення їх попереднього візиту в регіон і в Росію. Відсутність регулярних переговорів підриває здатність ОБСЄ виступати в якості посередника саме тоді, коли її роль посередника найбільш необхідна для підтримання зв'язку між сторонами конфлікту та надання допомоги в усуненні інцидентів, які можуть спровокувати насильство.

У Молдові ОБСЄ також відіграє важливу роль, виступаючи посередником між молдавським урядом і фактичною владою сепаратистського Придністров'я. Його робота допомогла стримати конфлікт, стабілізувавши ситуацію в країні, яка вразлива для розпалювання напруженості між Росією і Заходом. Точно так само ОБСЄ проводить польові операції на Західних Балканах і в Центральній Азії, які виконують функції з

урегулювання місцевих конфліктів і спрямовані на сприяння реформам управління, хоча результати в кожному місці розрізняються.

Поглиблюється розкол між Росією і Заходом загрожує самому функціонуванню ОБСЄ. Як уже зазначалося, організація вимагає консенсусу для прийняття рішень, що фактично наділяє правом вето всі держави-учасники. Війна в Україні ризикує не тільки паралізувати ОБСЄ, але і розвалити її основні операції. Наприклад, при відсутності згоди між державами-учасниками польові операції ОБСЄ, спрямовані на просування реформ стабільності і управління в усьому регіоні, будуть згорнуті, оскільки їм потрібно щорічне продовження мандата. Уникнути цього сценарію можна і необхідно.

Більш того, в довгостроковій перспективі на Україні ОБСЄ може зіграти важливу роль, якщо Москва і Київ прийдуть до компромісу з припинення вогню або врегулювання. Існуюча моніторингова місія може бути перепрофільована для надання допомоги в спостереженні за угодою про припинення вогню, проливанні світла на порушення та сприяння діалогу між сторонами. Він також може бути розгорнутий для моніторингу конкретних угод, наприклад, досягнутих для забезпечення безпеки атомних електростанцій в Україні. Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин міг би допомогти знайти творчі компроміси, пов'язані з місцем російської мови в Україні, давно спірним питанням, а спостерігачі ОБСЄ на виборах могли б бути розгорнуті у разі повоєнних виборів в Україні. Якими б не здавалися далекими такі питання в умовах ескалації війни, вони опиняться в числі тих питань, з якими сторонам доведеться зіткнутися, коли бойові дії припиняться. Тому, держави-учасники повинні працювати над забезпеченням подальшого функціонування ОБСЄ, зберігаючи її дорогоцінний вільний простір для прагматичного співробітництва з питань міжнародної безпеки в Європі. Вони також повинні спробувати захистити роботу ОБСЄ за межами України – в таких місцях, як Молдова, Грузія та Боснія, де вона допомагає підтримувати канали зв'язку відкритими, просувати діалог і дозволяти

інциденти, які можуть спровокувати насильство. Ці зусилля допомагали знизити напруженість протягом багатьох років, і вони тим цінніші зараз, коли наслідки війни на Україні створюють нові ризики ескалації.¹¹⁹

Отже, виникле останнім часом загострення напруженості на європейському континенті під впливом серйозної кризи довіри між Заходом і Росією призвело до розхитування стратегічної стабільності зі всіма витікаючими негативними наслідками для європейської безпеки. В цих умовах важливе значення набуває питання про модернізацію антикризового потенціалу ОБСЄ та його адаптації до сучасних реалій і викликів. Організація, в цілому, здатна вийти за рамки раніше встановленого робочого формату. Це дає надію на те, що, крім спостереження за виборами та фіксування порушень прав людини, ОБСЄ зможе в майбутньому грати помітнішу роль у все більш складних міжнародних справах та миротворчій діяльності в світі.

---

¹¹⁹ Vartanyan O., Lanz D. Preserving the OSCE at a Time of War//International crisis group. 2022. URL:<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/preserving-osce-time-war>

РОЗДІЛ 4

НАТО ЯК СУБ'ЄКТ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4.1. Операції НАТО у XXI ст.

Миротворчість в НАТО входить у більш широку компетенцію операцій кризового реагування (ОКР), які ефективно вирішують проблеми, що виникають головним чином в постконфліктних ситуаціях, і спрямовані на забезпечення довгострокової безпеки населення. Операції з підтримання миру підтримують слабкі інститути і місцеві органи влади, запобігаючи відновлення воєнних дій і залучаючи інші міжнародні організації, регіональні і місцеві, державні і приватні суб'єкти на основі інклюзивної, комплексного підходу на 360 градусів. З часом операції з підтримання миру перетворилися з переконання сторін припинити бойові дії і запобігання будь поновлення конфліктів в місії, глибоко залучені у внутрішньодержавні конфлікти для відновлення національних структур і громадянського суспільства при забезпеченні міцного миру і безпеки. У цьому ключі в рамках Сил НАТО по стабілізації (СПС) у Боснії і Герцеговині під егідою ООН, був задуманий і потім застосований новий і унікальний інструмент для досягнення довгострокової стабілізації. 6 серпня 1998 року було розгорнуто перше Багатонаціональна спеціалізований підрозділ (БСП); воно було і залишається потужним поліцейським підрозділом розміром з полк, оснащеним і навченим виконувати широкий спектр поліцейських і військових завдань по всьому спектру операцій, починаючи від заміни і закінчуючи посиленням корінного населення. Ця ідея згодом перетворилася в нинішню концепцію Поліції стабільності (СП), і її члени можуть бути дійсними учасниками миротворчості завдяки притаманним їм характеристиками, особливо їх військового статусу, а також їх цивільним і поліцейському мислення.

Організація Північноатлантичного договору бере участь в активних миротворчих місіях з 1994 року і координує свої дії з миротворчими операціями та директивами Організації Об'єднаних Націй. Перша миротворча

місія НАТО бере свій початок 28 лютого 1994 року, коли організація дозволила американським винищувачам стріляти по сербським літакам, що порушують безполітну зону над колишньою Югославією. Раніше НАТО обмежувалася вирішенням конфліктів всередині своїх держав-членів. Альянс працював над підтриманням миру в регіонах Східної Європи, що вважалося "розгортанням поза зоною дії". У відповідності з мандатом ООН очолювані НАТО імплементаційні сили (ІФОР) увійшли в Боснію для виконання Загального Рамкової угоди про мир у Боснії і Герцеговині. З тих пір очолювана місія НАТО в Боснії та Герцеговині була замінена миротворчою місією Європейського Союзу - СЕС "Алтея".

Операція НАТО Косовські сили. НАТО очолює операцію з підтримання миру в Косові з червня 1999 року на підтримку ширших міжнародних зусиль щодо побудови миру та стабільності в спірній провінції. Сили для Косово під керівництвом НАТО, або KFOR, розгорнуті після 78-денної повітряної кампанії, розпочатої Альянсом у березні 1999 року, щоб зупинити й повернути назад гуманітарну катастрофу, яка тоді розгорталася. Ця кампанія, яка була другою для НАТО, сталася після більш ніж року боїв у провінції та провалу міжнародних зусиль по врегулюванню конфлікту дипломатичними засобами. 13 жовтня 1998 року Північноатлантична рада санкціонувала накази про активізацію авіаударів НАТО на підтримку дипломатичних зусиль, спрямованих на те, щоб режим Мілошевича виводив сили з Косово, співпрацював у припиненні насильства та сприяти поверненню біженців до їхніх домівок. Після подальших дипломатичних ініціатив президент Мілошевич погодився підкоритися, і авіаудари були припинені. Подальші заходи були вжиті на підтримку резолюцій Ради Безпеки ООН із закликом до припинення конфлікту, включаючи створення місії з перевірки Косово Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) і місії повітряного спостереження НАТО.¹²⁰

---

¹²⁰ The alliance's role in peacekeeping and peace-support operations// handbook. NATO: official page. 2006. URL:<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006/Part4.pdf>

Ситуація в Косові знову загострилася на початку 1999 року після низки провокацій з обох сторін та застосування надмірної сили сербськими військовими та поліцією. Це включало різанину 40 беззбройних мирних жителів у селі Рачак 15 січня. Відновлення міжнародних зусиль щодо надання нового політичного імпульсу пошуку мирного вирішення конфлікту призвело до скликання переговорів між сторонами конфлікту в Лондоні та Парижі за міжнародного посередництва. Однак ці переговори провалилися, і в березні 1999 року сербські військові та поліцейські сили посилили інтенсивність своїх операцій, перекинувши до регіону додаткові війська та танки, явним порушенням досягнутих домовленостей. Десятки тисяч людей почали покидати свої домівки перед обличчям цього систематичного наступу. Після того, як усі дипломатичні шляхи були вичерпані, 24 березня 1999 року НАТО розпочало повітряну кампанію проти режиму Мілошевича.

Після дипломатичних зусиль Росії та Європейського Союзу 3 червня 9 червня між НАТО та Союзною Республікою Югославією була укладена Військово-технічна угода. Наступного дня, після підтвердження того, що розпочався виведення югославських військ з Косова, НАТО оголосило про призупинення повітряної кампанії. 10 червня резолюція Ради Безпеки ООН 1244 вітала прийняття Союзною Республікою Югославією принципів політичного вирішення, включаючи негайне припинення насильства та швидке виведення військових, поліцейських і воєнізованих сил, а також розгортання ефективної міжнародної цивільної і присутність безпеки за значної участі НАТО.

Перші частини КФОР увійшли в Косово 12 червня 1999 року. До 20 червня виведення сербських військ було завершено. Завдання КФОР включали надання допомоги у поверненні або переміщенні переміщених осіб та біженців; реконструкція та розмінування; медична допомога; безпека та громадський порядок; безпека етнічних меншин; охорона родових ділянок; безпека кордонів; заборона транскордонної контрабанди зброї; реалізація загальнокосовської програми амністії зброї, боєприпасів та вибухівки;

знищення зброї; і підтримка створення цивільних інституцій, правопорядку, судової та карної системи, виборчого процесу та інших аспектів політичного, економічного та соціального життя провінції. Спочатку КФОР складався з близько 50 000 співробітників з країн-членів НАТО, країн-партнерів і країн, що не входять до НАТО, під єдиним командуванням і контролем. На початку 2002 року чисельність КФОР була скорочена приблизно до 39 000 військовослужбовців. Покращення середовища безпеки дозволило НАТО скоротити кількість військ КФОР приблизно до 26 000 до червня 2003 року і до 17 500 до кінця того ж року. У березні 2004 року відбулася невдача на шляху до стабільного, багатоетнічного та демократичного Косово, коли між албанцями та сербами виникло нове насильство, а війська КФОР зазнали нападу. Плани НАТО на випадок надзвичайних ситуацій у такій ситуації дозволили швидко розгорнути близько 2500 додаткових військовослужбовців для посилення наявних сил КФОР. Очікуючи вирішення статусу Косова, прихильність Альянсу, виявлена через КФОР, навряд чи зазнає значного зниження. Тим часом заходи, що дозволяють повернути біженців, економічну реформу та інші стандарти були визначені Організацією Об'єднаних Націй як необхідні умови для нормалізації. На Стамбульському саміті глави держав і урядів НАТО засудили поновлення етнічного насильства, яке спалахнуло в березні 2004 року, і підтвердили прихильність НАТО безпечному, стабільному та багатонаціональному Косово на основі повного виконання Резолюції 1244 Ради Безпеки ООН. Вони також підтвердили свою підтримку узгодженої політики «Стандарти перед статусом» та відповідного Механізму перегляду стандартів.¹²¹

Напередодні всебічного огляду процесу впровадження стандартів, запланованого на кінець 2005 року, міністри оборони НАТО на своїй зустрічі в Брюсселі в грудні 2004 року погодилися підтримувати надійний профіль КФОР протягом 2005 року.

---

¹²¹ The alliance's role in peacekeeping and peace-support operations// handbook. NATO: official page. 2006. URL:<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006/Part4.pdf>

Після проголошення незалежності Косова в лютому 2008 року НАТО погодилося продовжувати зберігати свою присутність на основі резолюції 1244 Ради Безпеки ООН. З тих пір вона допомогла створити професійні і багатонаціональні Сили безпеки Косова, які являють собою легкоозброєні сили, відповідальні за виконання завдань по забезпеченню безпеки, які не підходять для поліції. Між тим НАТО рішуче підтримує спонсорований Європейським Союзом діалог між Белградом і Пріштіною. Нормалізація відносин між Сербією і Косово є ключем до виходу з політичного глухого кута навколо північного Косово.

НАТО в Афганістані. Після терористичних атак 11 вересня проти Сполучених Штатів Міжнародні сили сприяння безпеці (МССБ) були створені на прохання афганської влади і за мандатом ООН у 2001 році. МССБ очолювалися НАТО з серпня 2003 року по грудень 2014 року, а 1 січня 2015 року їх змінила Місія "Рішуча підтримка" (RSM), яка була припинена на початку вересня 2021 року.

Місія МССБ полягала в тому, щоб створити нові афганські сили безпеки і дати афганській владі можливість забезпечити ефективну безпеку на всій території країни, з тим щоб створити умови, що сприяють функціонуванню демократичних інститутів і встановленню верховенства права, з тим щоб Афганістан знову не перетворився на притулок для терористів.

МССБ внесли свій внесок у відновлення та розвиток Афганістану. Це робилося, головним чином, з допомогою багатонаціональних провінційних груп по відновленню (РВПЗ), очолюваних окремими країнами, що надають війська МССБ, для забезпечення безпеки районів, в яких національні і міжнародні суб'єкти могли б проводити відновлювальні роботи. РВПЗ також допомагали афганській владі поступово зміцнювати інститути, необхідні для повного встановлення врядування та верховенства права, а також для заохочення прав людини. Основна роль РВПЗ в цьому відношенні полягала в

нарощуванні потенціалу, підтримки зростання структур управління та сприянні створенню умов, в яких управління може бути покращено.¹²²

МССБ були однією з найбільших міжнародних операцій з управління кризовими ситуаціями за всю історію, об'єднавши зусилля до 51 країни. До кінця 2014 року було завершено процес передачі всієї відповідальності за забезпечення безпеки від військ МССБ афганської армії і поліції, і місія МССБ підійшла до кінця. За нею негайно послідувала нова небоевая місія під проводом НАТО "Рішуча підтримка" з підготовки, консультування та надання допомоги афганським силам безпеки та установам. Місія "Рішуча підтримка" діяла з одним вузлом (в Кабулі/Баграмі) і чотирма вузлами в Мазарі-Шарифі (північний Афганістан), Гераті (північний Афганістан), Кандагарі (південний Афганістан) і Лагмане (східний Афганістан). Ключові функції включали: підтримку планування, програмування та складання бюджету; забезпечення прозорості, підзвітності та нагляду; підтримку дотримання принципів верховенства права і благого управління; підтримку створення та підтримки таких процесів, як формування робочої сили, набір, підготовка, управління і розвиток персоналу.¹²³

Правова основа RSM спиралася на офіційне запрошення афганського уряду і Угода про статус сил (SOFA) між НАТО та Афганістаном, яке регулювало присутність союзних військ. Рішуча підтримка була також надана міжнародним співтовариством у цілому. Це знайшло відображення в резолюції 2189 Ради Безпеки ООН, одностайно ухваленій 12 грудня 2014 року. У цій резолюції віталася РСМД і підкреслювалася важливість подальшої міжнародної підтримки стабільності Афганістану. У квітні 2021 року

---

¹²² Operations and missions: past and present. 2021. URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

¹²³ Resolute Support Mission in Afghanistan (2015-2021)// NATO: official page. 2022. URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_113694.htm

союзники вирішили почати виведення сил РСМД до 1 травня 2021 року, і місія була припинена на початку вересня 2021 року.¹²⁴

НАТО у Північній Македонії. У відповідь на прохання уряду Скоп'є допомогти пом'якшити зростаючу етнічну напруженість в результаті чого, НАТО провело в країні три послідовні операції (у той час Північна Македонія була партнером НАТО; вона стала членом у березні 2020 року. Операції проводилися з серпня 2001 року по березень 2003 року.) Північноатлантична рада застосувала подвійний підхід: засудила напади та прийняла заходи на підтримку дій уряду проти екстремістської діяльності, водночас закликаючи уряд пом'якшити свої військові дії та прийняти конституційні реформи для розширення участі етнічних Албанці в суспільстві та політиці. Між обома сторонами розгорнувся політичний діалог, який привів до мирного плану та припинення вогню. Підписання Охридської рамкової угоди 13 серпня 2001 р. відкрило шлях для введення військ НАТО в країну 27 серпня 2001 р. і для проведення внутрішніх реформ. 30-денна місія під кодовою назвою Operation Essential Harvest полягала в тому, щоб зібрати та знищити всю зброю, добровільно передану персоналом NLA. В операції брали участь близько 3500 військовослужбовців НАТО та їх матеріально-технічне забезпечення. Було зібрано приблизно 3875 одиниць зброї та 397 600 інших предметів, включаючи міни та вибухівку. Пізніше цього року парламент ухвалив 15 конституційних поправок до мирної угоди.

У вересні 2001 року президент Трайковський звернувся з проханням про створення наступних сил для забезпечення захисту міжнародних спостерігачів від Європейського Союзу та Організації з безпеки і співробітництва в Європі, які наглядають за виконанням мирного плану для колишньої югославської Республіки Македонія. Відома як «Операція «Янтарний лис», наступна місія залучила близько 700 військовослужбовців, наданих країнами-членами НАТО під керівництвом Німеччини, підкріпивши близько 300 військовослужбовців,

---

¹²⁴ Operations and missions: past and present// NATO: official page. 2021. URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

які вже базуються в країні. Він розпочався 27 вересня 2001 року з тримісячним мандатом на внесок у захист міжнародних спостерігачів, які наглядають за виконанням мирного плану, і згодом був продовжений. У відповідь на прохання президента Трайковського НАТО погодилася продовжити підтримку колишньої югославської Республіки Македонія за допомогою нової місії, яка розпочалася 16 грудня 2002 р., відомої як «Союзницька злагода».

Північноатлантична рада визнала, що, хоча операцію «Янтарний лис» можна завершити, подальша міжнародна військова присутність у країні все ще потрібна, щоб мінімізувати ризик дестабілізації. Місія складалася з оперативних елементів для забезпечення підтримки міжнародних спостерігачів та дорадчих елементів, щоб допомогти уряду взяти на себе відповідальність за безпеку по всій країні. Операція «Союзницька злагода» під проводом НАТО тривала до 31 березня 2003 року, коли відповідальність за місію було передано Європейському Союзу. Згодом НАТО підтримувало як цивільну, так і військову присутність у країні, щоб допомагати та консультувати національні органи влади щодо розвитку реформ сектору безпеки та участі країни в Плані дій щодо членства (ПДЧ). Штаб-квартира НАТО в Скоп'є, створена для цієї мети, складається з близько 120 військовослужбовців і цивільних. Це нетактичний штаб під командуванням старшого військового представника НАТО. У світлі пошкоджень і зносу доріг і мостів, спричинених збільшенням військового транспорту та використанням дорожньої мережі як шляхів військового постачання, НАТО також робить внесок у реконструкцію та інші проекти цивільного будівництва в країні. Штаб-квартира НАТО у Скоп'є відіграє важливу роль у координації цих зусиль, які здійснюються спільно з інженерним факультетом Скоп'євського університету.¹²⁵

Миротворча роль НАТО в Іраку. Після завершення кампанії проти Іраку під проводом США у 2003 році та повалення режиму Саддама Хусейна НАТО

---

¹²⁵ The alliance's role in peacekeeping and peace-support operations// handbook. NATO: official page. 2006. URL:<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006/Part4.pdf>

брала участь різними способами у допомозі переходу в Іраку. Альянс навчає іракський персонал як всередині, так і за межами Іраку, а також підтримує розвиток інститутів безпеки, щоб допомогти країні створити ефективні збройні сили та забезпечити власну безпеку. 28 червня 2004 року, у день відкриття Стамбульського саміту НАТО, суверенітет був офіційно переданий тимчасовому уряду Іраку. У відповідь на запит Тимчасового уряду Іраку та після одностайного ухвалення резолюції Ради Безпеки ООН 1546, яка просить міжнародні та регіональні організації надати допомогу Багатонаціональним силам в Іраку, лідери НАТО погодилися допомагати Тимчасовому уряду у навчанні його сил безпеки та доручив Північноатлантичній раді розробити шляхи виконання цього рішення. Після обговорень з Тимчасовим урядом, включаючи візити до НАТО міністра закордонних справ Іраку в липні та президента Іраку у вересні, було також прийнято рішення, що НАТО надаватиме подальшу допомогу щодо обладнання та технічної допомоги для сил безпеки Іраку.

30 липня 2004 року Рада погодила створення місії НАТО з впровадження підготовки, яка налічує близько 50 військовослужбовців, щоб почати навчання вибраного військового та цивільного персоналу штабів. На відміну від оперативних місій за участю бойових сил, це була окрема тренувальна місія НАТО під політичним контролем Північноатлантичної ради, яка тісно співпрацювала з іракською владою, а також з Багатонаціональними силами під керівництвом США в Іраку. Мета місії – допомогти Тимчасовому уряду Іраку якнайшвидше розробити відповідні структури національної безпеки, щоб забезпечити майбутню безпеку іракського народу. Безпеку та захист самої місії частково забезпечують Багатонаціональні сили та частково НАТО. Конкретні завдання місії включали встановлення зв'язків із Тимчасовим урядом Іраку та Багатонаціональними силами; співпрацювати з владою Іраку, щоб допомогти їм у розробці ефективних структур безпеки, включаючи навчання вибраного персоналу іракського штабу в Іраку; допомога у визначенні іракського персоналу для навчання за межами Іраку; і

співпрацювати з Тимчасовим урядом і Багатонаціональними силами для розробки більш детальних пропозицій щодо підготовки, консультацій та співпраці НАТО. Навчання та наставництво відібраного іракського персоналу в Іраку та розвиток ролі в координації національних пропозицій обладнання та навчання почалися в серпні 2004 року.

З 2004 по 2011 рік НАТО провела відносно невелику, але важливу операцію підтримки в Іраку, яка складалася з навчання, наставництва та надання допомоги іракським силам безпеки. На Стамбульському саміті в червні 2004 року союзники подолали свої розбіжності і погодилися взяти участь у міжнародних зусиллях з надання допомоги Іраку у створенні ефективних і підзвітних сил безпеки. Результатом стало створення Навчальної місії НАТО в Іраку (NTM-I). NTM-I здійснювала своє навчання, консультації і наставницької підтримку в різних умовах. Всі країни-члени НАТО внесли свій внесок у підготовку кадрів як в Іраку, так і за його межами, зробивши фінансові внески або пожертвувавши обладнання. Паралельно і підкріплюючи цю ініціативу, НАТО також працювала з іракським урядом над структурованими рамками співробітництва для розвитку довгострокових відносин Альянсу з Іраком.¹²⁶

"Місія НАТО в Іраку" була офіційно запущена на Брюссельському саміті в липні 2008 року на прохання уряду іраку і в координації з Глобальною коаліцією по розгрому ІГІЛ. Це небоевая навчальна місія і місія з нарощування потенціалу, в якій беруть участь декілька сотень інструкторів НАТО. Інструктори допомагають іракським силам захистити свою країну і весь регіон від тероризму і запобігти повторній появі ІГІЛ. Навчання зосереджено на таких областях, як протидія саморобним вибуховим пристроям (СВП), військово-цивільне планування, технічне обслуговування бронетехніки і військова медицина.; вона також допомагає іракським інструкторам створювати більш стійкі, транспарентні і інклюзивні структури

---

¹²⁶ The alliance's role in peacekeeping and peace-support operations// handbook. NATO: official page. 2006. URL:<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006/Part4.pdf>

та інститути національної безпеки для зміцнення іракських військових інститутів.¹²⁷

Роль НАТО в Дарфурі. Разом з Європейським Союзом НАТО допомагає Африканському Союзу в розширенні його миротворчої місії в Дарфурі, Судан, з липня 2005 року, намагаючись зупинити триваюче насильство. Альянс перевозить миротворців Африканського союзу та цивільну поліцію до спустошеного війною регіону та проводить навчання з управління багатонаціональним військовим штабом та управління розвідкою. У квітні 2005 року Африканський Союз звернувся до НАТО з проханням розглянути питання про надання матеріально-технічної підтримки, щоб допомогти їй розширити свою операцію в Дарфурі, Місію Африканського Союзу в Судані, щоб зупинити триваюче насильство. У травні голова Комісії Африканського Союзу Альфа Умар Конаре став першим чиновником Африканського Союзу, який відвідав НАТО, щоб надати детальну інформацію про допомогу, яку шукає Африканський Союз. У червні, після подальших консультацій з Африканським Союзом, Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй, НАТО офіційно погодилося підтримати Африканський Союз за допомогою повітряних перевезень та навчання. Повітряні перевезення НАТО почалися 1 липня і координуються з Європи. Спеціальна група повітряного руху Африканського Союзу в штаб-квартирі Африканського Союзу в Аддіс-Абебі, Ефіопія, координує переміщення військ, що входять на землю. І Європейський Союз, і НАТО надають персонал для підтримки осередку, але Африканський Союз має лідерство. НАТО також проводить семінари з формування кадрового потенціалу для офіцерів Африканського Союзу в штабі розгорнутої інтегрованої оперативної групи в Ефіопії. Навчання базується на плануванні на стратегічному рівні та зосереджується на технологіях і техніках для створення загального аналізу та розуміння Дарфуру та визначення областей, де використання активів Африканського Союзу може впливати та

---

¹²⁷ Operations and missions: past and present// NATO: official page. 2021. URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

формувати робоче середовище для стримування криз. Після прохання Африканського союзу 16 вересня НАТО вирішила продовжити свою допомогу у сфері повітряних перевезень та нарощування потенціалу до кінця березня 2006 року.¹²⁸

Підтримка Африканського союзу. Далеко за межами Євроатлантичного регіону альянс продовжує надавати підтримку Африканському союзу (АС) в його миротворчих місіях на африканському континенті.

З червня 2007 року НАТО надає допомогу Місії Африканського Союзу в Сомалі (АМІСОМ), надаючи повітряну і морську підтримку миротворців Африканського Союзу у відповідь на поновлені прохання Африканського Союзу. НАТО також надає підтримку у нарощуванні потенціалу, а також підтримку у підготовці експертів Африканським резервним силам (АЧС) на прохання Африканського союзу. АЧС призначена для розгортання в Африці під час кризи і є частиною зусиль АС щодо розвитку довгострокового миротворчого потенціалу. АЧС являє собою бачення АС континентального чергового апарату безпеки, має деяку схожість з Силами реагування НАТО.

НАТО і Лівія. Після народного повстання проти режиму Каддафі в лівійському Бенгазі в лютому 2011 року Рада Безпеки ООН ухвалила резолюції 1970 і 1973 на підтримку лівійського народу, "засуджують грубе і систематичне порушення прав людини". Резолюції вводили активні заходи, включаючи безпольотної зони, ембарго на поставки зброї і дозвіл країнам-членам, що діють у відповідних випадках через регіональні організації, прийняти "всі необхідні заходи" для захисту лівійського цивільного населення.

Спочатку НАТО ввела безпольотну зону, а потім, 31 березня 2011 року, взяла на себе одноособове командування і контроль над всіма військовими операціями в Лівії. Очолювана НАТО операція "Єдиний протектор" складалася з трьох окремих компонентів:

---

¹²⁸ The alliance's role in peacekeeping and peace-support operations// handbook. NATO: official page. 2006. URL:<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006/Part4.pdf>

- забезпечення дотримання ембарго на поставки зброї у відкрите море Середземного моря для запобігання перекидання зброї, пов'язаних з ним матеріалів і найманців у Лівії;
- забезпечення дотримання безполітної зони з метою запобігання бомбометання будь-яких повітряних судів по цивільних об'єктах; і
- повітряні і морські удари по військовим силам, які беруть участь у нападах або загрози нападу на лівійських цивільних осіб і райони, населені цивільним населенням.

Мандат ООН був виконаний в точності, і операція була припинена 31 жовтня 2011 року після виконання своїх цілей.¹²⁹

Отже, в період з 1991 року НАТО постійно вів активні бойові дії. Було проведено більше 35 окремих операцій на різних театрах з участю ряду країн, що не входять в НАТО. У виконанні завдань НАТО у всьому світі беруть участь близько 140 000 військовослужбовців, які беруть участь в наземних, повітряних і морських операціях в різній обстановці. Ці сили діяли останнім часом в Афганістані, Косово, Лівії, на Середземному морі, біля берегів Африканського Рогу, в Іраку і Сомалі.

4.2. Нові виклики та тенденції у миротворчій діяльності Альянсу

Протягом усієї історії НАТО сторонні суб'єкти намагалися підірвати її рішучість, використовуючи різноманітні тактики, починаючи від терористичних атак і зловмисної кіберактивності до ядерних загроз та кампаній дезінформації. З перших днів дій НАТО на Балканах операції та місії стали найяскравішим аспектом перетвореного Альянсу. Протягом останніх двох десятиліть НАТО неодноразово демонструвала свою унікальну здатність спланувати та почати в стислі терміни проведення багатонаціональних операцій різного масштабу та складності. Це були і об'єднані дії, і операції СВ,

---

¹²⁹ Operations and missions: past and present// NATO: official page. 2021. URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

ВПС та ВМС, для проведення яких були потрібні різні навички, а також сили та засоби.

Були проведені практично всі види операцій, що охоплюють широкий діапазон: починаючи з примусу до миру в Боснії та Герцеговині та в Косово і закінчуючи комплексною операцією щодо сприяння безпеці в Афганістані, починаючи з операцій із забезпечення ембарго на морі біля берегів СФРЮ та Лівії та закінчуючи операціями з надання гуманітарної допомоги та допомоги при лихах в Албанії та Пакистані.

Альянс також продемонстрував свою готовність та здатність до спільної роботи з іншими міжнародними організаціями, такими як ООН, ЗЕС, ЄС, ОБСЄ та АС; уміння приймати обов'язки від одних та передавати іншим обов'язки щодо проведення операцій (наприклад, ІФОР від ЮНПРОФОР, від СФОР – ЕСФОР у Боснії); можливість діяти паралельно з коаліційними силами (наприклад, "Провайд проміс" у Боснії та "Індюрінг фрідом" в Афганістані) під керівництвом країн НАТО. У багатьох операціях брали участь усі держави-члени, наприклад, ІФОР, СФОР, КФОР та МССБ (МССБ). Деякі операції здійснювалися із залученням країн НАТО, а також різних країн світу, які не входять до НАТО. Завдяки участі в операціях та місіях збройних сил нових членів НАТО та багатьох країн-партнерів розширення та партнерські відносини НАТО стали помітними та відчутними.¹³⁰ Однак не обійшлося і без недоліків при плануванні та проведенні операцій НАТО та країнами НАТО. До них відносяться систематична нестача необхідних сил і засобів (наприклад, гелікоптерів в Афганістані; фрегатів та патрульних літаків базової авіації в Індійському океані); недостатня увага, що приділяється наданню невійськових кадрів та коштів, наприклад, радників з питань розвитку у цивільній сфері та експертів з правових питань для підтримки роботи зі стабілізації та відновлення; накладання країнами обмежувальних

---

¹³⁰ Palmer D. R. Два десятилетия операций НАТО: подводим итоги, заглядываем в будущее//Вестник НАТО.2012.URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2012/05/07/dva-desyatiletija-operatsij-nato-podvodim-itogi-zaglyadyvaem-v-budushchee/index.html>

умов (застережень) при розгортанні та застосуванні національних військових контингентів командувачами (командирами) НАТО; неузгоджені графіки заміни складу країнами, що направили військові контингенти, що порушує ритм ведення дій; надмірна залежність від спеціальних домовленостей про командування та управління, які відходять і, зрештою, підривають узгоджені концепції та структури управління НАТО.

Організація стикається з найскладнішою обстановкою в галузі безпеки з часу закінчення холодної війни. Вторгнення Росії в Україну ставить під загрозу європейську безпеку, а тероризм, як і раніше, є викликом глобальної безпеки і загрозою стабільності. У той же час піднесення Китаю змінює глобальний баланс сил, що має наслідки для безпеки, цінностей та способу життя Альянсу. Зростання глобальної невизначеності, складніші та руйнівні кібер- та гібридні загрози, а також стрімкі технологічні зміни істотно впливають на Альянс.

Військова агресія Росії проти України підірвала мир у Європі та несе за собою безмірні людські страждання та руйнування. Це найбільш серйозна загроза євроатлантичній безпеці та заснованому на правилах міжнародного порядку за останні десятиліття.

План дій щодо забезпечення готовності, початок якого було покладено на зустрічі у верхах в Уельсі в 2014 році, став однією з основних рушійних сил змін у потенціалі Альянсу в галузі стримування та оборони. Здійснення Плану дій було розпочато, щоб забезпечити готовність Альянсу швидко та рішуче реагувати на нові виклики зі сходу та півдня. Під час зустрічі у Варшаві у липні 2016 року, ґрунтуючись на Плані дій, глави держав та урядів країн НАТО схвалили посилення потенціалу стримування та оборони. Це надає НАТО широке коло варіантів, що дозволяють реагувати на будь-які загрози, звідки б вони не виходили, з метою захисту території, населення, повітряного простору та морських шляхів сполучення країн Альянсу. Наприклад, чотири багатонаціональні бойові групи були розгорнуті в Латвії, Литві, Польщі та Естонії, а також було вжито заходів для зміцнення безпеки в південно-

східному регіоні Альянсу. Крім того, було вжито низку заходів щодо адаптації Альянсу до викликів, що виходять з півдня, включаючи зміцнення потенціалу, спеціалізовані навчання та завчасне планування, а також створення Регіонального хабу для півдня в Неаполі,

Навчання залишаються невід'ємною частиною стримування та оборони НАТО, оскільки військова підготовка є найважливішою вимогою для підтримки рівня готовності та оперативної сумісності Альянсу.

Зусилля НАТО в галузі адаптації продовжуються у всіх сферах і в таких галузях, як громадянська готовність та протидія гібридним загрозам, у тому числі у співпраці з Європейським Союзом (ЄС). Відносини з ЄС включають розширення співробітництва, а також створення взаємодоповнюючого та оперативно сумісного потенціалу, щоб уникнути дублювання зусиль і для сприяння трансатлантичному розподілу тягаря.

На зустрічі у Брюсселі у 2018 році керівники країн НАТО підтвердили свою рішучість підвищувати готовність, посилювати здатність до реагування та вдосконалювати забезпечення підкріплення Альянсу для реагування на загрози з будь-якого напрямку. Ініціатива НАТО щодо забезпечення готовності була здійснена для зміцнення здатності Альянсу до швидкого реагування або з метою надання підкріплення країнам НАТО на підтримку стримування або колективної оборони. З того часу союзники зобов'язалися надати 30 мотопіхотних батальйонів, 30 авіаційних ескадрилій та 30 бойових кораблів,¹³¹

НАТО продовжує розглядати наслідки для безпеки російського арсеналу ракет, що зростають, здатних нести ядерні заряди, що становить значний ризик для безпеки Альянсу і порушує ДРСМД. Альянс відповідає на це зміцненням своїх передових звичайних потенціалів, інвестуючи в нові платформи – включаючи винищувачі п'ятого покоління – та здійснюючи адаптацію своїх навчань, розвідки та побудови протиповітряної та протиракетної оборони. НАТО робить це, забезпечуючи, щоб її засоби ядерного стримування

---

¹³¹ Deterrence and defence // NATO: official page. 2022.
URL:https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_133127.htm

залишалися захищеними, безпечними та ефективними. У той же час НАТО зберігає незмінну відданість ефективному контролю над озброєннями, роззброєнню та нерозповсюдженню та продовжує закликати всіх суб'єктів,

НАТО визнала кіберпростір сферою операцій, в якій вона повинна захищати себе так само ефективно, як у повітрі, на суші та на морі. Створення нового Центру кібероперацій у Бельгії та формування груп підтримки боротьби з гібридними діями для надання допомоги тим країнам НАТО, які її потребують, також активізують зусилля Альянсу в галузі стримування. На зустрічі лідерів у грудні 2019 року в Лондоні НАТО оголосило космос п'ятою сферою операцій. Інформація, що збирається та передається через супутники, має вирішальне значення для діяльності, операцій та місій НАТО, включаючи колективну оборону, кризове реагування та боротьбу з тероризмом. У жовтні 2020 року міністри оборони ухвалили рішення про створення Космічного центру НАТО в Рамштайні, Німеччина. Центр буде координаційним центром обміну інформацією, координуючи зусилля союзників і підтримуючи операції та місії НАТО.

Поряд з оборонними заходами, вжитими ними з початку вторгнення Росії в Україну (яке почалося 24 лютого 2022 року), лідери країн НАТО провели зустріч 24 березня 2022 року в Брюсселі, щоб обговорити наслідки цієї жорстокої та неспровокованої агресії та вжити заходів щодо зміцнення НАТО. Вони вирішили розгорнути чотири багатонаціональні бойові групи в Болгарії, Угорщині, Румунії та Словаччині на додачу до тих, що вже знаходяться в країнах Балтії та Польщі, тим самим подвоївши кількість бойових груп на східному фланзі з чотирьох до восьми. Вони також вирішили посилити кіберзахист та розширити навчання, спрямовані на колективну оборону та оперативну сумісність. Лідери країн НАТО погодили низку заходів, які значно зміцнять потенціал стримування та оборони Альянсу в довгостроковій перспективі.

Альянс продовжує зміцнювати свій потенціал стримування та оборони у світлі змін, що змінилися та змінюються. Поряд з тим, що Альянс повинен

бути в змозі зберігати мир сьогодні, він також повинен підготуватися до все більш непередбачуваної ситуації в галузі безпеки в майбутньому. Підтримка своєї технологічної переваги завжди була важливим фактором, що забезпечує здатність НАТО здійснювати стримування та оборону від потенційних супротивників. Інновації в галузі штучного інтелекту, автономних систем озброєння, великих даних та біотехнологій змінюють характер війни. Щоб допомогти підтримати свою технологічну перевагу, НАТО нещодавно узгодила стратегію впровадження нових та проривних технологій.¹³²

Отже, НАТО продовжує стикатися з явними загрозами та викликами, що походять з усіх стратегічних напрямків; від державних та недержавних суб'єктів; від збройних сил та від терористичних, кібер- та гібридних нападів. У своїй основі НАТО залишається альянсом спільних цінностей: демократії, особистої свободи та верховенства права. Це незамінний форум, який забезпечує безпеку майже 1 мільярду людей на двох континентах. Але це не означає, що альянс може розслабитися, адже НАТО стикається з викликами і викликами практично з усіх боків.

---

¹³² Deterrence and defence // NATO: official page. 2022.
URL:https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_133127.htm

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження автор дійшов таких **висновків**:

1. З'ясовано стан наукової розробки та охарактеризовано джерельну базу дослідження. Використана література була поділена за країнознавчим критерієм: роботи вітчизняних авторів, російських фахівців-міжнародників, науковців західної школи. Варто зауважити, що українські науковці приділили недостатньо уваги у дослідженні проблем та шляхів удосконалення миротворчої діяльності таких організацій як НАТО та ОБСЄ. Особливу увагу вони приділяли теоретичній складовій, а не практичному виміру. Представники російської наукової школи не тільки проаналізували поняття, алей визначили проблеми, перспективи та критерії ефективності миротворчих операцій, проведених міжнародними організаціями. Джерельна база репрезентована такими групами джерел як документи урядів, двосторонні та багатосторонні міждержавні договори, документи міжнародних організацій, офіційні виступи та заяви політичних та державних діячів США та міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО, ОБСЄ, статистичні довідники, публікації політичних та державних діячів у соціальних мережах та публікації ЗМІ. Наявна джерельна база забезпечила більш об'єктивний аналіз сучасної ситуації у миротворчій сфері. Доповіді та програми дозволили краще зрозуміти завдання миротворчості, а угоди про співпрацю проаналізувати потенціал для проведення операцій з врегулювання криз. Бази даних та звіти про операції з підтримання миру, надали базу для аналізу внеску в миротворчу діяльність різних міжнародних організацій.

2. Висвітлено понятійно-категоріальні основи дослідження, методологію та методи. Було досліджено такі терміни як «миротворчість» та «миротворчі операції», розібрані їх складові, що дозволило краще розуміти миротворчий вимір. Також було надано обґрунтування теорії миротворчості, що стала основою миробудівної діяльності. Було визначено, що ця концепція йшла паралельно з розвитком концепції міжнародних відносин в цілому.

Автором були використані принципи об'єктивності, системності та термінологічний принцип. Що до підходів до дослідження, у роботі керувалися комплексним, інформаційним, компаративним та інституційним, системним та аксіологічним підходами. В аналізі проблем та викликів сучасному миробудівництву доволі ефективними виявилися такі методи як аналіз та синтез, індукція та дедукція, узагальнення, періодизації, аналогія, контент-аналіз, групування, системний та компаративістський метод. Завдяки їм вдалося виділити подібні та відмінні фактори, порівняти декілька миротворчих процесів у минулому та зробити припущення, щодо можливого перебігу миротворчої операції а майбутньому.

3. Охарактеризовано сучасний стан миротворчої діяльності ООН. За минулі роки після створення ООН миротворчість перетворилася з окремих епізодичних операцій у системне явище, одим із провідних напрямів міжнародної діяльності. Миротворчі операції, поряд з силовим миробудівництвом як усунення чинників виникнення конфліктів, активно застосовуються в багатьох конфліктогенних регіонах Європи, Близького і Середнього Сходу, Африки. Дві третини миротворців в останні роки знаходяться в Африці.

4. Визначено основні проблеми миротворчості Здійснення миротворчої діяльності ООН на сучасному етапі стикається з різними політичними, організаційними, гуманітарними, військовими, фінансовими та кадровими труднощами. Поступове зміцнення структур потенціалу і ресурсів миротворчості ООН в XXI столітті, безумовно, підвищило рівень планування, управління та ефективності миротворчих операцій. Однак, очевидно, що подальше вдосконалення важелів підтримки миру сьогодні необхідно. Багато держав-членів ООН перебувають у непростій фінансовій ситуації, і замість того, щоб використовувати наявні можливості, структури ООН все більше роздувають бюрократичний апарат. Також на загальну ефективність миротворчості в рамках ООН сьогодні впливають недостатньо скооперовані відносини ООН з партнерами по забезпеченню міжнародного миру і безпеки,

тобто з державами-членами організації, які вносять найбільший внесок у миротворчу діяльність. Звідси випливають такі труднощі, як малоефективні політичні стратегії, недостатня підтримка політичних сил у здійсненні мандатів, повільна швидкість розгортання миротворчих операцій, слабка комбінованість фінансових і людських ресурсів.

5. Розглянуто реформи з підвищення ефективності миротворчої діяльності ООН. За останні три десятиліття відбулося не тільки кількісне розширення миротворчих операцій, але й їх якісну зміну та ускладнення. Об'єктивно, сучасні миротворчі операції з врегулювання конфліктів далеко не завжди закінчуються миром, мова скоріше йде про перемир'я. У зв'язку з цим політика посилення мандатів виглядає виправданою. Разом з тим, відкритим залишається питання збалансованості військових і невійськових методів проведення операцій. Очевидно, песимістичні прогнози щодо подальшої долі ОПМ і можливого перехоплення лідерства «силового» миротворчості у справі зміцнення міжнародного миру і безпеки не виправдано перебільшені. Без комплексної реформи ООН миротворчі ініціативи важко реалізовані на якісному рівні. Підвищення ефективності миротворчих місій покликане сприяти посилення політичних інструментів у вирішенні кризових ситуацій. Особливу значимість набуває розвиток конструктивного повсякденного взаємодії миротворців з місцевими органами влади та сприяння нарощуванню потенціалу приймаючої держави, яка за визначенням несе безпосередню відповідальність за захист свого населення.

6. Охарактеризовано миротворчі місії ОБСЄ та роль організації у запобіганні та врегулюванні конфліктів. У рамках ОБСЄ накопичений значний досвід створення та проведення місій в умовах тих чи інших кризових ситуацій, зокрема, було створено близько 20 місій, які спрямовувалися, головним чином, на території колишніх республік СРСР – Білорусь, Вірменію, Грузію, Казахстан, Киргизстан, Латвію, Молдову, Росію, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан і на територію колишньої СФРЮ – Боснію і Герцеговину, Хорватію, колишню Югославську Республіку Македонія,

Косово, а також в Албанії. В їх завдання входило ініціювання діалогу представників сторін у конфлікті, збір інформації про ситуацію, розробка пропозицій щодо вирішення проблем національних меншин, поширення інформації про права людини, спостереження за виборами. Отже, серед місій, що претендують на звання миротворчих операцій, можна виділити дві: Контрольну місію в Косово та Спеціальну моніторингову місію в Україні. Остання ж стала першим успішним випадком, коли ОБСЄ розгорнула громадянську польову місію такого масштабу, яка могла б працювати в умовах підвищеного ризику на стадії активного конфлікту.

Нові виклики в умовах зростання геополітичної напруженості на тлі глобальної технічної революції і деградації системи угод у галузі контролю над озброєннями надають додаткову актуальність питання про роль і місце ОБСЄ в архітектурі європейської безпеки. ОБСЄ працює над запобіганням виникнення конфліктів та сприяння міцному всеосяжному політичному врегулюванню існуючих конфліктів. Вона також сприяє миробудівництву і постконфліктному відновленню. З цією метою ОБСЄ співпрацює з усіма відповідними суб'єктами, включаючи партнерські міжнародні та регіональні організації, такі як ООН. ОБСЄ є ключовим інструментом раннього попередження, запобігання та розв'язання конфліктів, управління кризами і постконфліктного відновлення, також званого «конфліктним циклом».

7. Розглянуто операції НАТО та проаналізовано нові виклики та тенденції у миротворчій діяльності Альянсу. Перше застосування військової сили проти іноземної держави блок НАТО здійснив 1 березня 1994 року в Боснії. З того часу військові операції НАТО тривають і донині. У виконанні завдань НАТО у всьому світі беруть участь близько 140 тис. військовослужбовців (наземні, повітряні і морські операції в різній обстановці). Ці сили діяли останнім часом в Афганістані, Косово, Лівії, на Середземному морі, біля берегів Африканського Рогу, в Іраку і Сомалі. НАТО є активним і провідним вкладником у забезпечення миру і безпеки на міжнародній арені. Вона пропагує демократичні цінності і прагне до мирного

розв'язання спорів. Однак якщо дипломатичні зусилля не увінчаються успіхом, вона володіє військовим потенціалом для проведення операцій з врегулювання криз самотійно або у співпраці з іншими країнами і міжнародними організаціями. Організація Північноатлантичного договору в даний час прагне наростити свій силовий потенціал для вирішення подальших геополітичних завдань. Особлива увага при цьому приділяється інформаційній, фінансовій та політичній складовим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

Документи міжнародних організацій

1. Инициатива «Действия по поддержанию мира». // ООН: офіційний сайт. 2018. URL: <https://www.un.org/ru/A4P/>
2. Пересмотренный план действий по повышению безопасности миротворцев ООН. // Peacekeeping: офіційна сторінка. 2018. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/180406_action_plan_revised.pdf
3. Статут ООН // ООН: офіційний сайт. 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>
4. Berlin Plus agreement// European Parliament. 2003. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/berlinplus/berlinplus_en.pdf
5. Charting a new horizon for un peacekeeping// Department of Peacekeeping Operations and Department of Field Support// Peacekeeping: official page. 2009. URL: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/newhorizon_0.pdf
6. Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects// General Assembly Security Council.2000. URL: <https://undocs.org/en/A/55/305>
7. Decision No. 1162 Extension of the mandate of the OSCE special monitoring mission to Ukraine// OSCE: official page. No. 1044. 2015. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/144996.pdf>
8. EU-NATO Declaration on ESDP// NATO e-Library. 2002. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm
9. NATO Doctrine for Peace Support Operations. Unclassified Draft, NATO HQ, 28 Feb. 1994. URL:<https://publicintelligence.net/nato-peace-support-operations-doctrine/>

10. Resolution 2202, Security Council Calls on Parties to Implement Accords Aimed at Peaceful Settlement in Eastern Ukraine// United Nations: official page. 2015 URL: <https://www.un.org/press/en/2015/sc11785.doc.htm>
11. Resolution №1674 // United Nations: official page. URL: <https://undocs.org/ru/S/RES/1674%282006%29>
12. Resolution №2202 Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements// 2015. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/043/71/PDF/N1504371.pdf>
13. Wider Peacekeeping. Army Field Manual. UK Army Doctrine Publications. Various editions// Search.archives. 1992-1996. URL: <https://search.archives.un.org/wider-peacekeeping-british-army-field-manual>

Виступи, заяви, інтерв'ю політичних діячів

14. Выполнение обязанности защищать – доклад Генерального секретаря // ООН: офіційна сторінка. 2009. URL: <https://undocs.org/ru/A/63/677>
15. Выполнение обязанности защищать// доклад Генерального секретаря. 2009. URL: <https://undocs.org/ru/A/63/677>
16. Доклад Генерального секретаря о Миссии Организации Объединенных Наций по стабилизации в Демократической Республике Конго// Refworld. 2013. URL:<http://www.refworld.org.ru/docid/52d3b0024.html>
17. Доклад Генерального секретаря о Миссии Организации Объединенных Наций по стабилизации в Демократической Республике Конго. 2013. URL:<http://www.refworld.org.ru/docid/52d3b0024.html>
18. Доклад Независимой группы высокого уровня по миротворческим операциям// ООН: офіційний сайт. 2015. URL:<https://undocs.org/ru/S/2015/446>
19. Доповідь Незалежної групи високого рівня. 2015. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2015-06-16/secretary-generals-remarks-occasion-hand-over-report-high-level>

20. Письмо Постоянного представителя Намибии при Организации Объединенных Наций на имя Генерального секретаря// Архив ООН: офіційна сторінка. 2010. URL: <http://archive.ipu.org/un-e/3spk-r.pdf>
21. Annan K. UN Peacekeeping and Cooperation with NATO // NATO Review. 1993. Vol. 41. No 5. P. 3. URL: <https://www.nato.int/docu/Review/1993/9302-5.htm>
22. Boutros-Ghali B. An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping.// UN. 1992. P. 6. URL: https://www.un.org/ruleoflaw/files/A_47_277.pdf
23. Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects// General Assembly Security Council// United Nations: official page. 2000. URL: <https://undocs.org/en/A/55/305>
24. Note by the Secretary-General// General Assembly.2004. URL: <https://undocs.org/ru/A/59/565>
25. Note by the Secretary-General// General Assembly// United Nations: official page. 2004. URL: <https://undocs.org/ru/A/59/565>
26. Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly// Gadebate United Nations: official page 2017. URL: <https://gadebate.un.org/en/72/united-states-america>
27. The alliance's role in peacekeeping and peace-support operations// handbook. NATO: official page. 2006. URL:<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006/Part4.pdf>

Публікації ЗМІ

28. Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping.Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL:<https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>
29. Härtel A., Pisarenko A., Umland Andr. The osce's Special Monitoring Mission to Ukraine// Brill. 2021. URL:https://brill.com/view/journals/shrs/31/1-4/article-p121_121.xml?language=en

30. Hilde H. The Minsk Agreements and the osce Special Monitoring Mission// Brill. 27 (3–4). 342–357. 2016. URL:https://brill.com/view/journals/shrs/27/3-4/article-p342_342.xml
31. Jett D. Why UN Peacekeeping Missions Fai// The Globe Post. 2019. URL:<https://theglobepost.com/2019/08/01/un-peacekeeping/>
32. Mass W. Obama Solicits Pledges for 40,000 UN «Peacekeeping» Troops// The New American. 2015. URL: <https://thenewamerican.com/obama-solicits-pledges-for-40-000-un-peacekeeping-troops/>
33. NGOs Attacked in South Sudan, Aid Workers Evacuated, UN Says// The Globe Post. URL: <https://theglobepost.com/2020/10/23/ngos-attacked-south-sudan/>
34. Operation Desert Sabre// [globalsecurity.org//](https://www.globalsecurity.org/military/ops/desert_sabre.htm) URL: https://www.globalsecurity.org/military/ops/desert_sabre.htm
35. U.S. to Leave 200 American Peacekeepers in Syria After Pullout// Majalla. URL: <https://eng.majalla.com/node/66196/us-to-leave-200-american-peacekeepers-in-syria-after-pullout>
36. U.S. Troops to be in up to 35 African Countries// The New American. URL: <https://thenewamerican.com/us-troops-to-be-in-up-to-35-african-countries/>
37. UN promises to boost peacekeeping operations// BBC news. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/911551.stm>

Довідкові, статистичні видання

38. Multilateral Peace Operations // SIPRI. Database. URL:<https://www.sipri.org/databases/pko>
39. Peacekeeping Tables and Charts// Global Policy Forum. URL: <https://archive.globalpolicy.org/security-council/peacekeeping/peacekeeping-data.html>
40. Peacekeeping Fact Sheet October 2021 // UN. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/data>

Література

Монографії, підручники, посібники

41. Арбатова Н.К., Кокеев А.М. Европейский Союз и региональные конфликты / Отв. ред. ИМЭМО РАН. 2011. 143 с. URL: <https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2011/11010.pdf>
42. Кресін О. В., Савчук К. О., Проценко І. М. Міжнародно-правові засади миротворчої діяльності міжнародних регіональних організацій у контексті відновлення територіальної цілісності України: Наукова записка / Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ. 2019. С. 212 с.
43. Семенова А. В., Корсунская М. В. Контент-анализ СМИ: проблемы и опыт применения. Москва, 2010. 323 с. // Socioline.ru. URL: http://socioline.ru/files/5/308/semenova_a.v._korsunskaya_m.v._-kontent-analiz_smi_problemy_i_opyt_primeneniya_-_2010.pdf

Статті

44. Аль Тамими С.М. Проблемы реформы Организации Объединенных Наций в 21 веке // Актуальные проблемы права: материалы V Международной научной конференции. 2016С. 167-169. URL: <https://moluch.ru/conf/law/archive/224/11515/>
45. Альошин Ст. Ст. особливості збройного конфлікту неміжнародного характеру: теоретично-правовий аналіз // Держава і право. 2006. Вип. 2. С. 100-104.
46. Ануфриев Н.И., Шестопалова Л. Ф., Свислоцкий Г.А., Теличкин А.А. Деятельность гражданской полиции ООН на территории бывшей Югославии (организационно-управленческие и социально-психологические аспекты) / . – Київ : Преса України, 1999 . – 191 с.
47. Бакулина М. С. Системный и комплексный подходы: сходство и различие. 2011. С.168-172. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyy-i-kompleksnyy-podhody-shodstvo-i-razlichie>

48. Білоцький С.Д. Міжнародно-правове регулювання миротворчої діяльності ЄС // Порівняльно-правові дослідження. 2009. № 2. С. 56-61.
49. Благовещенский А., Рышковский В. Операции и миссии европейского союза// Зарубежное военное обозрение. 2008. № 7. С. 13-18. URL: <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozenie/2008-zvo/7623-operacii-i-missii-evropejskogo-sojuza>
50. Боков А. Операции и миссии кризисного урегулирования Европейского союза. 2018. №12. С. 18-24. URL: http://factmil.com/publ/strana/evrosojuz/operacii_i_missii_krizisnogo_uregulirovaniya_evropejskogo_sojuza_2018/125-1-0-1543
51. Гильмутдинова Д. Ромадан Л. Новые тенденции и технологии в миротворческой деятельности Организации Объединенных Наций в XXI веке// Международная жизнь. 2016. URL: <https://interaffairs.ru/news/show/14852>
52. Гридчин А.А. Актуальные проблемы миротворческой деятельности ООН // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. 2009. № 4. С. 196-201. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/aktualnye-problemy-mirotvorcheskoj-deyatelnosti-oon>
53. Гридчин А.А. Актуальные проблемы миротворческой деятельности ООН // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. 2009 № 4 С. 196-201; URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/aktualnye-problemy-mirotvorcheskoj-deyatelnosti-oon>
54. Гуськова Е. Ю. Балканский опыт миротворчества в современных условиях // Вестник МГИМО Университета. 2018. № 3(60). С. 72-88. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/balkanskim-opyt-mirotvorchestva-v-sovremennyh-usloviyah>
55. Едророва В. Н. Овчаров А. О. Система методов в научных исследованиях. 2013. № 10 (313). С. 33-47. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-metodov-v-nauchnyh-issledovaniyah>

56. Жилкина Ю.В. Общая оборона европейского Союза и интересы стран - членов организации. №24(81). С.61-67. 2010. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obschaya-oborona-evropeyskogo-soyuza-i-interesy-stran-chlenov-organizatsii>
57. Заемский В. Ф. Современные проблемы миротворческой деятельности ООН. – Полис. Политические исследования. 2009. № 2. С. 130-138. URL:<https://www.politstudies.ru/article/4112>
58. Закірова С. Правове регулювання миротворчих операцій ООН: terra incognita? // Громадська думка про правотворення. 2018. № 11 (155). С. 12–20. URL:http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3719:pravove-regulyuvannya-mirotvorchikh-operatsij-oon-terra-incognita&catid=8&Itemid=350
59. Зверев П.Г. Миротворчество Организации Объединенных Наций и гуманитарная интервенция // Молодой ученый.2014. №17(75). URL: <https://moluch.ru/archive/75/12832/>
60. Кварацхелия Т. Т. Основные причины и проблемы в реформировании ООН // Молодой ученый. 2016 №12. С. 732-734;URL: <https://moluch.ru/archive/116/31666/>
61. Корниленко А. В. Вопросы миротворчества и оборонная политика НАТО на современном этапе// Вестник Российского университета дружбы народов. 2016. №4. С. 48-54. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-mirotvorchestva-i-oboronnaya-politika-nato-na-sovremennom-etape>
62. Корниленко А. В. Феномен миротворчества в современной системе международной безопасности// Вестник Российского университета дружбы народов. 2014. №3. С. 128-134. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-mirotvorchestva-v-sovremennoy-sisteme-mezhdunarodnoy-bezopasnosti>
63. Кучинський В. П. З розумінням потреби історичних змін (ООН та геополітичні виклики сучасності: роль та ефективність організації у розв'язанні глобальних проблем)// Політика і час. 2004. № 3. С. 38.

64. Кучинський В. П. З розумінням потреби історичних змін (ООН та геополітичні виклики сучасності: роль та ефективність організації у розв'язанні глобальних проблем) / Кучинський В. П. // Політика і час. - 2004 - № 3. - С . 38.
65. Лямзина А. В. Еланцева Н. С. Николаева Ю. В. Миротворческие операции ООН: основные направления эволюции. 2019. С. 37-44. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorcheskie-operatsii-oon-osnovnye-napravleniya-evolyutsii>
66. Малишев Д. В. Миротворчество в СНГ и мировой опыт// Свободная мысль. 2021. С. 105-117. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-v-sng-i-mirovoy-opyt>
67. Меліщук О. Е. Миротворча діяльність як засіб забезпечення миру у світі // Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського: матеріали Міжнародної конференції. Одеса. 2010. С. 237-240.
68. Миротворческая роль Организации Объединенных Наций в регулировании конфликтов//2010. URL:.<https://www.bestreferat.ru/referat-130081.html>
69. Миротворчество ООН на современном этапе. URL: <https://phdru.com/textbooks/un-modern-peacekeeping/>
70. Никитин А. Миротворчество ООН: обновление принципов, реформирование практики. Мировая экономика и международные отношения. 2016. № 3, с. 16-26. URL:<https://doi.org/10.20542/0131-2227-2016-60-3-16-26>
71. Никитин А. Миротворчество ООН: обновление принципов, реформирование практики// Мировая экономика и международные отношения, 2016, том 60, № 3, с. 16–26. URL: https://www.imemo.ru/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/03_2016/16_26_NIKITIN.pdf

72. ООН: актуальные проблемы и перспективы их решения// interaffairs.ru.
URL: <https://e-cis.info/news/566/89035/>
73. Панин М. Миротворчество ООН: достижения, проблемы и перспективы. 2007 URL:
74. Патлашинская И.В. Институциональные аспекты миротворческой деятельности // Studia Humanitatis. Международный электронный научный журнал 2016. URL: <http://st-hum.ru/content/patlashinskaya-iv-institucionalnye-aspekty-mirotvorcheskoy-deyatelnosti>
75. Проблемы современного миротворчества ООН// PhD. URL: <https://phdru.com/textbooks/un-modern-peacekeeping/#section2>
76. Пушкина Д., Черемисова Э. Миротворчество ООН на рубеже веков, или Когда миссия выполняема//Интелпрос. 2010. №5.
URL:<http://www.intelros.ru/readroom/nz/nz-73-5-2010/7683-mirotvorchestvo-oon-na-rubezhe-vekov-ili-kogda-missiya-vypolnima.html>
77. Реформа миротворческой деятельности. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/reforming-peacekeeping>
78. Роль миротворчества в поддержании международного мира и безопасности URL: https://vuzlit.ru/1155054/rol_mirotvorchestva_podderzhanii_mezhdunarodnogo_mira_bezопасности
79. Рубанов Б. Л. Філософія лімітизму К. Ф. Жакова // Соціологічні дослідження. 2003. № 7. С. 107-109.
80. Рубцова А. А. Миротворческие операции ООН: победы и поражения//European science. 2016. № 7(17). С. 48-50. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorcheskie-operatsii-oon-pobedy-i-porazheniya>
81. Спирин Ю. П. Современные проблемы миротворчества ООН // Вестник Российского университета дружбы народов. 2010. №4 С. 50- 57 URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/sovremennye-problemy-mirotvorchestva-oon>

82. Спирин Ю. П. Современные проблемы миротворчества ООН // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения. 2010 №4С. 50- 57;URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/sovremennye-problemy-mirotvorchestva-oon>
83. Таннер Ф. ОБСЕ и миротворчество: опыт и перспективы// OSCE Insights. 2021. URL: <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748911463-04/obse-i-mirotvorchestvo-opyt-i-perspektivy?page=1>
84. Текущие операции ООН по поддержанию мира// Статистика. 2015. URL: www.un.org/peacekeeping
85. Толпыкин В.Е. Системность как методологический принцип современной постнеклассической науки. 2011. № 7. С. 27- 30. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnost-kak-metodologicheskii-printsip-sovremennoy-postneklassicheskoy-nauki>
86. Худайкулова А. В. Миротворчество оон в XXI веке: основные векторы реформ по повышению эффективности миротворческих операций// Южно-российский журнал социальных наук. 2019. Т. 20. № 4. С. 109-126 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-oon-v-xxi-veke-osnovnye-vektory-reform-po-povysheniyu-effektivnosti-mirotvorcheskih-operatsiy>
87. Худайкулова А.В. Миротворчество ООН в XXI веке: основные векторы реформ по повышению эффективности миротворческих операций// Южно-российский журнал социальных наук. 2019. №4. С. 109-126. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/mirotvorchestvo-oon-v-xxi-veke-osnovnye-vektory-reform-po-povysheniyu-effektivnosti-mirotvorcheskih-operatsiy>
88. Цуканова О. В. Деятельность ОБСЕ в области молдово-приднестровского урегулирования. 2011. С. 276-279. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/deyatelnost-obse-v-oblasti-moldovo-pridnestrovskogo-uregulirovaniya>

89. Шелест Г. Миротворість під час війни. Перспективи миротворчої діяльності України. 2018. URL: <http://prismua.org/миротворість-під-час-війни-перспекти/>
90. Аруулі, К.Ф. (2020). The African Union and Peacekeeping in Africa: Challenges and Opportunities// Vestnik RUDN. International Relations. 20 (4), 667—677. 2020. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-african-union-and-peacekeeping-in-africa-challenges-and-opportunities>
91. Autesserre S. The Crisis of Peacekeeping. Why the UN Can't End Wars//Majalla.2018. URL: <https://eng.majalla.com/node/49141/the-crisis-of-peacekeeping>
92. Carvalho de G. What's the future of UN peacekeeping?// World Economic Forum. 2015. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2015/02/whats-the-future-of-un-peacekeeping/>
93. Deterrence and defence // NATO: official page. 2022. URL:https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_133127.htm
94. Dos Santos Cruz, C. A., Phillips, W. R. & Cusimano, S., (2017). Improving Security of United Nations Peacekeepers: We need to change the way we are doing business. UN. URL: https://digitallibrary.un.org/record/1479770/files/improving_security_of_united_nations_peacekeepers_report.pdf
95. Hansen, A.S.. From Congo to Kosovo: civilian police in peace operations// New York : Oxford University Press.. 2002.
96. International Peace Institute. Financing the UN peacekeeping: avoiding another crisis// New York: International Peace Institute. 2018.
97. Jett D. Why UN Peacekeeping Missions Fail// The Globe Post. 2019. URL:<https://theglobepost.com/2019/08/01/un-peacekeeping/>
98. Kaim M. Kooperation und Vertrauen// Deutschland. 2019. URL: <https://www.deutschland.de/de/topic/politik/un-und-eu-kooperation-fuer-den-frieden>

99. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM)// OSCE: official page.2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/390236>
100. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM)// OSCE: official page.2018. <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/390236>
101. Mass W. Obama Solicits Pledges for 40,000 UN «Peacekeeping» Troops// The New American. 2015. URL: <https://thenewamerican.com/obama-solicits-pledges-for-40-000-un-peacekeeping-troops/>
102. Meier L. D. OSCE Peacekeeping – Conceptual Framework and Practical Experience// OSCE Yearbook 2016, pp. 149-163. 2017. URL:https://ifsh.de/file/publication/OSCE_Yearbook_en/2016/Meier-en.pdf
103. Miall, H., Woodhouse, T & Ramsbotham, O. Contemporary conflict resolution// Cambridge: Polity Press.2006.
104. Morrison, A., Cumner, S., Park, H & Zoe, K.A.. Peacekeeping. In L. Kurtz // Encyclopedia of violence, peace, and conflict// London: Academic Press. pp.735-753.1999.
105. Oleksiuk N. M. Principles of peacekeeping in NATO’s legal framework // Актуальні проблеми політики // НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 65. С. 153-159.
106. Operations and missions: past and present// NATO: official page. 2021. URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
107. Osmanczyk, E.J. Encyclopedia of the United Nations and international agreements// London: Routledge Publications. 2003.
108. Palmer D. R. Два десятилетия операций НАТО: подводим итоги, заглядываем в будущее//Вестник НАТО.2012.URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2012/05/07/dva-desyatiletija-operatsij-nato-podvodim-itogi-zaglyadyvaem-v-budushchee/index.html>
109. Rainio, J.; Lalu, K.; Penttilä, A. Независимые судебные вскрытия в вооруженном конфликте: расследование жертв из Рачака,

- Косово//Международная судебная экспертиза. 116 (2-3). 171-185. 2001.
[URL:https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11182269/](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11182269/)
110. Resolute Support Mission in Afghanistan (2015-2021)// NATO: official page.
2022.URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_113694.htm
111. Sarjoon A. The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges // Academic Journal of Interdisciplinary Studies. Vol 8 No 3 .2019.
[URL:https://www.researchgate.net/publication/338037775_The_United_Nations_Peacekeeping_Operations_and_Challenges](https://www.researchgate.net/publication/338037775_The_United_Nations_Peacekeeping_Operations_and_Challenges)
112. Sarjoon A. The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges // Academic Journal of Interdisciplinary Studies. Vol 8 No 3 .2019. URL:
https://www.researchgate.net/publication/338037775_The_United_Nations_Peacekeeping_Operations_and_Challenges
113. Scheffer D. Problems and Prospects for UN Peacekeeping// Cambridge University Press. Vol. 89. P. 285-289. 1995. URL:
<https://www.jstor.org/stable/25658928?seq=1>
114. Sebastián, S & Gorur, A. U.N peacekeeping and host-state consent: how missions navigate relationship with governments// Washington D.C: Stimson Center.2018.
115. Statement of the Secretary General on the temporary evacuation of OSCE staff from Ukraine. OSCE: official page. 2022. URL:
<https://www.osce.org/secretary-general/512953>
116. Tanner F. The OSCE and peacekeeping: track record and outlook//Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg (IFSH)// Centre for OSCE Research. 10p. 2022. URL:
<https://repository.graduateinstitute.ch/record/299848>
117. The Challenges of Peacekeeping in the 21st Century // United Nations Department of Peacekeeping Operations .2015. [URL:http://archive.ipu.org/splz-e/unga04/peacekeeping.pdf](http://archive.ipu.org/splz-e/unga04/peacekeeping.pdf)

118. Vartanyan O., Lanz D. Preserving the OSCE at a Time of War//International crisis group. 2022. URL:<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/preserving-osce-time-war>
119. YEAR IN REVIEW 2004 //United Nations Department of Peacekeeping Operations. 2004. URL:
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/yir2004.pdf>